

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

DOVILĖ ŽIBAITĖ
VIEŠOJO SEKTORIAUS EKONOMIKA

TARPTAUTINĖS DARBO JĖGOS EMIGRACIJOS LIETUVOJE
ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
doc. dr.
Aldona Damulienė

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS	6
1. DARBO JĖGOS MIGRACIJOS TEORINIAI ASPEKTAI.....	8
1.1. Darbo jėgos migracijos samprata.....	8
1.2. Darbo jėgos migracijos motyvai ir priežastys	15
1.3. Darbo jėgos migracijos tyrimų metodai	22
1.4. Darbo jėgos migracijos poveikis valstybei.....	23
2. TARPTAUTINĖS MIGRACIJOS LIETUVOJE SITUACIJOS VERTINIMAS IR VEIKSNIŲ ANALIZĖ.....	27
2.1. Darbo jėgos migracijos mastai ir dinamika.....	27
2.1.1. Emigracijos kryptys	32
2.1.2. Emigracijos struktūra pagal amžių, lytį ir išsilavinimą.....	35
2.1.3. Ilgalaikės ir trumpalaikės emigracijos tendencijos.....	39
2.2. Emigracijos motyvai ir priežastys.....	40
2.3. Lietuvos tarptautinė migracija ES kontekste.....	49
3. TARPTAUTINĖS MIGRACIJOS LIETUVOJE KITIMO PROGNOZĖ 2006 – 2040 M.	53
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	60
LITERATŪROS SĄRAŠAS	62
SANTRAUKA	70
PRIEDAI	73
1 priedas. Pagrindiniai ekonominės ir socialinės raidos rodikliai 1996 – 2005 m.....	74
2 priedas. BVP, tenkantis vienam gyventojui, išreikštas perkamosios galios standartais, 1999 – 2005 m	76
3 priedas. BVP, tenkantis vienam gyventojui, išreikštas perkamosios galios standartais, 1997- 2008m.(ES-25=100).....	77
4 priedas. Realus BVP augimo lygis 1997 – 2008 m., proc.	78
5 priedas. Šalių minimalus mėnesinis atlyginimas 2006 m. sausio mėn., eurai	79
6 priedas. Nedarbo lygis 1994 – 2005 m., proc.....	80
7 priedas. Jaunimo (iki 25 metų amžiaus) nedarbo lygis 1994 – 2005 m., proc.	81
8 priedas. Ilgalaikio nedarbo (daugiau nei 12 mėn.) lygis 1994 – 2005 m., proc. visos aktyvos gyventojų dalies	82

9 priedas. Mokymasis visą gyvenimą (25-64 m. amžiaus besimokančiųjų gyventojų dalis) 1994 – 2005 m., proc.	83
10 priedas. Europos šalių demografiniai rodikliai 2005 m.	84
11 priedas. Migracijos saldo 1994 – 2005 m., tūkst. gyventojų	85
12 priedas. Tarptautinės emigracijos Lietuvoje prognozė 2006 – 2040 m. ir paklaidos	86
13 priedas. Tarptautinės imigracijos Lietuvoje prognozė 2006 – 2040 m. ir paklaidos	87

LENTELĖS

1.1 lentelė. Nelegalios migracijos kategorijos	10
1.2 lentelė. Grynosios ir bendrosios migracijos srautai ir vietinės ekonominės sąlygos	12
1.3 lentelė. Stūmimo – traukimo modelis	19
1.4 lentelė. Migracijos poveikis valstybei.....	25
2.1 lentelė. Oficiali tarptautinė migracija Lietuvoje 1990 – 2005 m.....	29
2.2 lentelė. Oficiali ir neoficiali emigracija Lietuvoje 2001 – 2005 m., tūkst.....	30
2.3 lentelė. Oficiali ir neoficiali emigracija Lietuvoje pagal lytį 2001 – 2005 m., tūkst.	36
2.4 lentelė. Minimalaus ir vidutinio atlyginimo skirtumai ES valstybėse narėse 2004 m.	44
3.1 lentelė. Tarptautinės emigracijos Lietuvoje prognozavimas	56
3.2 lentelė. Tarptautinės imigracijos Lietuvoje prognozavimas	58

ILIUSTRACIJOS

1.1 pav. Migracijos modelis tarp dviejų skirtingų regionų	13
1.2 pav. Individualų sprendimą migruoti lemiantys veiksniai.....	17
1.3 pav. Darbo jėgos migracijos veiksniai	18
2.1 pav. Lietuvos gyventojų tarptautinės migracijos kitimas 1990 – 2005 m.	28
2.2 pav. Numatomi emigracijos mastai Lietuvoje 1990 – 2005 m.	31
2.3 pav. Lietuvių, kuriems išduoti darbo leidimai, skaičius Didžiojoje Britanijoje 2004 – 2006 m. .	32
2.4 pav. Lietuvos emigrantų srautų pasiskirstymas šalyse 1998 – 2002 m.....	33
2.5 pav. Lietuvos emigrantų srautų pasiskirstymas šalyse 2003 – 2004 m.....	33
2.6 pav. Oficialios ir neoficialios emigracijos palyginimas pagal tikslo šalis 2005 m.	34
2.7 pav. Lietuvos emigrantai, deklaruojant išvykimą, pagal amžiaus grupes 2001, 2004 ir 2005 m.	35
2.8 pav. Lietuvos emigrantai, nedeclaruojant išvykimo, pagal amžiaus grupes 2001 – 2005 m.	36
2.9 pav. Neoficialiai emigravusieji iš Lietuvos 2001 – 2005 m. pagal išsilavinimą (15 metų amžiaus ir vyresni gyventojai), tūkst.....	37
2.10 pav. Lietuvos emigrantų išsilavinimo struktūra, 2002 – 2004 m.	37
2.11 pav. Emigrantai, nedeclaruojant išvykimo, pagal buvusias profesijas 2001 – 2005 m. (15 metų amžiaus ir vyresni gyventojai).....	38
2.12 pav. Išvykstančių iš Lietuvos ilgalaikės ir trumpalaikės migracijos tendencijos, procentais.....	39
2.13 pav. Planuojama emigracijos trukmė	40
2.14 pav. Emigracijos motyvai pagal „sniego gniūžčių“ apklausų rezultatus	42
2.15 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio ir nominaliojo BVP pokyčiai per metus Lietuvoje, proc.	43
2.16 pav. Nedarbo lygis Lietuvoje 2001 – 2005 m., proc.	45
2.17 pav. Lietuvos ir ES šalių grynoji migracija 2001 – 2005 m., tūkst.	50
2.18 pav. Lietuvos ir Latvijos migracijos saldo dinamika 1995 – 2005 m.	51
2.19 pav. Lietuvos ir ES šalių grynoji migracija 2005 m., tūkst.	51
3.1 pav. Tarptautinės emigracijos srautų dinamika ir struktūra Lietuvoje prognozuojamu 2006 – 2020 m. laikotarpiu (pesimistinis scenarijus)	54
3.2 pav. Tarptautinės emigracijos srautų dinamika ir struktūra Lietuvoje prognozuojamu 2006 – 2020 m. laikotarpiu (optimistinis scenarijus).....	55
3.3 pav. Tarptautinės emigracijos srautų kitimas prognozuojamu 2006 – 2040 m. laikotarpiu	56
3.4 pav. Tarptautinės imigracijos srautų kitimas prognozuojamu 2006 – 2040 m. laikotarpiu.....	58

IVADAS

Lietuvoje besikeičianti politinė, ekonominė-socialinė aplinka ir narystė Europos Sąjungoje, kurios viena iš pamatinių laisvių – teisė studijuoti ir dirbti kiekvienoje ES šalyje, įtakoja darbo jėgos migraciją. Iki nepriklausomybės atgavimo Lietuvoje buvusį teigiamą migracijos saldo pakeitė neigiamas. Darbo jėga – nemobilus gamybos veiksnys, tačiau oficialūs statistikos duomenys rodo, kad 1999 – 2005 m. neigiamas Lietuvos migracijos saldo sudarė per 250 tūkst. žmonių [3, p. 172].

Ekonomikos globalizacijos procese potencialus darbo jėgos nutekėjimas iš Lietuvos į užsienio šalis tampa vis grėsmingesnis, susiduriama su „protų nutekėjimo“ problema. Emigracijos metu prarandami ne tik ir ne tiek mokesčių mokėtojai, kiek piliečiai, lemiantys Lietuvos politinį likimą, – ir, galimas daiktas, aktyviausia ir savarankiškiausia jų dalis. Gyventojų migracija į užsienio valstybes ypač silpnina ir taip sunkiai besiformuojantį vidurinį visuomenės sluoksnį, be kurio negalima tikėtis stabilios ir pažangios demokratinės valstybės susiformavimo [39, p. 7]. Nepaisant to, kad ši problema Lietuvoje pastaruoju metu ypač aktuali, darbo jėgos migracijai skiriama nepakankamai daug dėmesio, nėra tikslios migruojančiųjų apskaitos bei duomenų, rimtai neanalizuojamos migracijos priežastys, nepakankamai vertinamas migracijos poveikis šalies ekonominei ir socialinei sistemai. Tai ir lėmė šios temos pasirinkimą.

Tyrimo problema. Skiriamas nepakankamas dėmesys gyventojų migracijos į užsienį klausimui. Emigracijos stabdymas, kartais deklaratyviai pasirodo politiniuose rinkimų manifestuose, tačiau nei nuoseklios valstybės strategijos emigracijos atžvilgiu, nei politinės valios tokiai strategijai sukurti kol kas nėra. Taip pat trūksta patikimų duomenų apie gyventojų migracijos mastus, ypatingai apie juos įtakojančius veiksnius.

Hipotezė – Lietuvoje darbo jėgos migracijos mastai aukšti ir tikėtina, kad artimiausiu metu nesumažės, pagrindinis emigracijos motyvas yra ekonominis (darbo), statistinis emigrantas jaunas (20-30 metų), turintis ne žemesnį nei vidurinį išsilavinimą.

Darbo objektas – darbo jėgos migracija.

Darbo tikslas – išnagrinėti darbo jėgos migracijos Lietuvoje mastus, struktūrą ir vystymosi tendencijas bei atskleisti jos priežastis.

Tiksliui pasiekti užsibrėžti šie uždaviniai:

- atlikti mokslinės literatūros bei kitų teorijos šaltinių palyginamąją analizę, išryškinant esminius teorinius darbo jėgos migracijos aspektus;
- išanalizuoti darbo jėgos migracijos mastą, struktūrą ir dinamiką;

- įvertinti darbo jėgos migracijos vystymosi tendencijas;
- atskleisti darbo jėgos migracijos motyvus ir priežastis (įtakojančius veiksnius).

Nustatytam tikslui ir uždaviniams pasiekti taikyti šie metodai: mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas, duomenų sisteminimas, statistinė ir lyginamoji analizė. Duomenys buvo renkami remiantis trianguliacija, t. y. naudojant šiuos duomenų rinkimo metodus: antrinių duomenų analizę, kokybinius tyrimus – ekspertinį vertinimą, apžvalginį (survey) tyrimą. Surinkti duomenys apdorojami remiantis struktūriniu ir analitiniu grupavimu, naudojant lenteles, stulpelines diagramas bei linijinius grafikus. Nustatant prognozes naudotas tiesinio trendo prognozavimo metodas, skaičiuotos standartinės regresijos (S_r) ir standartinė prognozės ($S_{\hat{y}_t}$) paklaidos.

Baigiamąjį darbą sudaro trys dalys: teorinė, praktinė ir prognostinė dalis. Pirmoje dalyje pagrindinis dėmesys skiriamas darbo jėgos migracijai, jos motyvams ir priežastims teoriniu aspektu. Antroje darbo dalyje analizuojami tarptautinės darbo jėgos migracijos Lietuvoje srautai ir pokyčiai, emigracijos struktūra, lyginama ES šalių kontekste. Trečioje dalyje pateikiama darbo jėgos migracijos kitimo tendencijų prognozė iki 2040 metų.

Darbe remtasi šalies ir užsienio moksline ekonomine literatūra, publikuojamais moksliniais straipsniais, pranešimais, konferencijų medžiaga. Darbo jėgos migraciją nagrinėja Europos ir JAV mokslininkai: A. Tassinopoulos, D. S. Massey, H. Fassmann, S. Castles, M. Miller, E. G. Ravenstein, J. E. Taylor, M. Okolski ir kiti. Lietuvos mokslininkai – A. Sipavičienė, R. Matiušaitytė, A. Kazlauskienė, M. Adomėnas bei kiti. Darbe panaudota Statistikos Departamento prie LRV statistinė medžiaga, Lietuvos darbo biržos, Laisvosios rinkos tyrimų instituto duomenys, Lietuvos komercinių bankų makroekonomikos apžvalgos bei Pasaulio banko, Tarptautinės migracijos organizacijos, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Eurostato ir kita internete skelbiama informacija.

Darbo rašymą apsunkino patikimų duomenų apie migracijos mastus ir struktūrą stoka bei duomenų palyginimo problema. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės skelbia tik deklaruojamų išvykimų skaičių, ir nepateikia detalesnių duomenų apie migracijos struktūrą. Taip pat trūksta patikimų duomenų apie gyventojų migracijos motyvus ir priežastis. Europos Sąjungos statistikos tarnyba – Eurostat – pagrindiniame ES statistinių rodiklių rinkinyje “Eurostat Yearbook” neskelbia emigracijos ir imigracijos srautų. Kita vertus yra labai daug ir įvairių tarptautinės migracijos apibrėžimų. Šie skirtumai sukelia palyginimo sunkumų ir iškreipia skirtingų šalių migracijos srautų lyginamąją analizę.

1. DARBO JĖGOS MIGRACIJOS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Darbo jėgos migracijos samprata

Nors pasaulyje migracijos procesų tyrimai sparčiai plečiasi, teorinių studijų ar teorinių apibendrinimų vis dar palyginti nedaug. Lietuvoje teoriniu lygmeniu atliktų migracijos tyrimų beveik nėra.

Migracijos sąvoka Lietuvos mokslininkų yra apibūdinamas gyventojų persikėlimas keičiant gyvenamąją vietą arba mechaninis gyventojų judėjimas. Migracija gali būti vidinė ir išorinė. Išorinė migracija – tai gyventojų mechaninis judėjimas tarp valstybių, vidinė – tarp atskirų vienos valstybės regionų (pvz., tarp atskiro rajono miesto ir kaimo gyventojų) [24, p. 65]. Gyventojų migraciją reikia skirti nuo darbo jėgos migracijos.

Darbo jėgos migracija yra sudėtinga ir aktuali problema, dominanti įvairius mokslininkus ir skirtingai interpretuojama. Ekonominėje literatūroje dažnai sąvokos darbo jėgos „mobilumas“ ir „migracija“ sutapatinamos, tačiau jų esmė skirtinga. Darbo jėgos erdvinis mobilumas – tai darbo veiksnio judėjimas iš vieno regiono į kitą. Darbo jėgos judėjimas tuo pat metu keičiantis ir gyvenamajai vietai yra migracija [81, p. 6].

Lietuvos mokslininkai šių dviejų sąvokų taip griežtai neatskiria. Darbo rinkos terminų ir sąvokų žodyne, 1998 m. išleistame M. Damidavičiaus, A. Pociaus ir kitų, darbo jėgos mobilumas apibūdinamas kaip:

- darbo vietos keitimas toje pačioje darbovietėje;
- darbovietės keitimas toje pačioje teritorijoje arba keičiant gyvenamąją vietą – teritorinis mobilumas [24, p. 18].

Tuo tarpu, darbo jėgos migracija, pasak jų, yra darbinio mobilumo forma, kuri gali būti dviejų rūšių:

- įprastinė darbo jėgos migracija, keičiant gyvenamąją vietą;
- švytuoklinė migracija – darbo jėgos mechaninis judėjimas, darbuotojams važiuojant iš namų į darbo vietą kitame mieste ar regione, nekeičiant nuolatinės gyvenamosios vietos [24, p. 23].

Darbo jėgos mobilumas rodo rinkos ekonomikos ir darbo rinkos išsivystymo lygį, nes jis formuoja nacionalinę darbo rinką, kurioje apmokėjimas už vieną ir tą patį darbą maždaug vienodas visoje šalyje, atsižvelgiant į gyvenimo sąlygų skirtingumą [24, p. 18]. Į mobilumo sampratą įeina

žmonių migracija (darbo migracija) bei įmonių ar jų investicijų (kapitalo) migracija. Mobilumo problema iškyla, kai žmonės jaučia gerų galimybių ar informacijos trūkumą.

Užsienio autoriai, W. Collier ir R. Vickerman, išskiria šiuos mobilumo tipus:

- tradicinį – ilgalaikį išvykimą siekiant įsidarbinti;
- trumpalaikę arba laikiną migraciją: darbo vietos pakeitimą konkrečiam laikotarpiui (tos pačios organizacijos siūlymu, kaip sezoninį kontraktą, tikslinius apmokymus);
- periodišką išvykimą savaitiniam ar trumpesniam darbui, po jo grįžtant į nuolatinę gyvenamąją vietą;
- kasdieninį išvykimą: mobilumą organizacijoje (į kitą padalinį, filialą ar panašiai) [22, p. 5].

Tarptautinės migracijos apibūdinimui pasitelkiami trys tarptautinės migracijos tipai:

1. Legali tarptautinė migracija.
2. Nelegali tarptautinė migracija.
3. Prieglobsčio prašančių asmenų migracija.

Legalios tarptautinės migracijos apibrėžimų, kurie, kaip taisyklė, priklauso nuo skirtingo politinio, socialinio, ekonominio ir kultūrinio konteksto, yra labai daug ir įvairių. Tai sukelia palyginimo sunkumų ne tik dėl skirtingų statistinių kriterijų, bet šitie skirtumai įtakoja tikrąsias migracijos srautų reikšmes. Nepaisant šitų skirtumų, matoma ryški tendencija link sąvokų harmonizavimo, labiausiai tai paskatino tarptautinės organizacijos, kurioms reikia tarpusavyje palyginamų duomenų, tokios kaip Jungtinių Tautų Organizacija (toliau – JTO) (The United Nations), Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (The Organisation for Economic Cooperation and Development), Tarptautinė migracijos organizacija (International Organisation of Migration) ir Europos Sąjunga (The European Union). Tai įtakojo siekis suprasti situaciją viso pasaulio mastu, o ne viename kuriame nors regione JTO [28, p. 3].

Pagrindinės dvi ypatybės, kurios gali apibrėžti tarptautinę migraciją, yra vieta ir laikas. Šie du kintamieji įtraukti į visus apibrėžimus. Atsižvelgiant į vietos savybę, tarptautinę migraciją apibūdinti galima labai paprastai – tai tarpvalstybinės (tarptautinės) sienos kirtimas. Tačiau šis apibrėžimas netinka tokiai migracijai, kai kertamos kelios sienos arba pakartotinai ta pati. Dar daugiau nesutarimų kyla laiko atžvilgiu – kiekviena šalis skirtingai apibrėžia, kiek laiko reikia išbūti kitoje šalyje, kad būtų priskirtas prie imigrantų. Paskutinėje JTO rekomendacijoje (1998 m.): „tarptautinis migrantas yra apibrėžiamas kaip bet kuris asmuo, kuris pakeičia savo įprastinės gyvenamosios vietos šalį. Asmens įprastinė gyvenamoji vieta yra ta, kurioje jis gyvena, t. y. ta šalis, kurioje asmuo turi gyvenamąjį plotą, ir, kur jis ar ji kasdien ilsisi. Laikinos kelionės į užsienį

pramogų, atostogų, verslo, gydymo, religijos tikslais, nereiškia gyvenamosios vietos pakeitimo”. Laiko perspektyvoje, JTO pasisako už vienerių metų laikotarpį, pabrėždama, kad ilgo laikotarpio migrantas turėtų būti apibrėžiamas kaip „asmuo, kuris atvyksta į kitą šalį iš savo įprastinės gyvenamosios vietos ne trumpesniam laikotarpiui nei vieneriems metams (12 mėn.)”. Tai reikštų, kad tikslo šalis tikrai taps jo ar jos nauja gyvenamosios vietos šalimi. Išvykimo šalies atžvilgiu, asmuo bus ilgalaikis emigrantas, o atvykimo šalies – ilgalaikis imigrantas. Trumpojo laikotarpio migraciją apima žmonės, kurie „išvyksta į kitą šalį ne trumpesniam nei trijų mėnesių periodui, bet mažesniam nei vienerių metų”, išskyrus tuos atvejus, kai išvykstama pramogų, atostogų, draugų ir artimųjų lankymo, verslo, gydymo ar religijos tikslais. Iki šiol ES ilgalaikės ir trumpalaikės migracijos apibrėžimus naudojo tokius pat kaip minėti JTO [28, p. 4].

Tačiau ES atžvilgiu, reikia tikslesnių apibrėžimų, kurie apibūdintų darbo jėgą priimančias ir siunčiančias šalis, atskiriant ES šalis nares ir trečiąsias šalis, be to, ilgalaikės migracijos apibūdinimas turėtų aiškiai skirti imigraciją ir emigraciją. Tarptautinė imigracija – tai asmens, anksčiau buvusio kitos šalies narės ar trečiosios šalies rezidentu, įsikūrimas gyvenamoje vietoje šalies narės teritorijoje ne mažiau 12 mėn. laikotarpiui. Tarptautinė emigracija – tai asmens, turėjusio įprastinę gyventąją vietą šalyje narėje, rezidencijos nutraukimas toje šalyje narėje ne mažiau 12 mėn. laikotarpiui [28, p. 4]. Tuo tarpu Statistikos departamentas prie LRV pateikia tokius imigranto ir emigranto apibrėžimus:

imigrantas – asmuo, atvykęs iš kitos šalies ir ketinantis apsigyventi Lietuvos Respublikoje nuolat ar ilgesniam negu 6 mėn. laikotarpiui (įskaitant užsienietį, turintį laikiną leidimą gyventi vieneriems metams ar ilgesniam laikotarpiui);

emigrantas – asmuo, išvykęs iš Lietuvos Respublikos ir ketinantis apsigyventi nuolat ar ilgesniam negu 6 mėn. laikotarpiui kitoje šalyje (įskaitant užsienietį, kurio laikino leidimo gyventi, išduoto vieneriems metams ar ilgesniam laikotarpiui, galiojimo laikas pasibaigė ir nebuvo išduotas naujas dokumentas) [76, p. 3].

Dauguma autorių praleidžia nelegalios migracijos sąvoką savo darbuose. Išskyrus G. Tapinos, kuris detalizuoja šešias svarbias nelegalumo kategorijas (1.1 lentelė).

1.1 lentelė. Nelegalios migracijos kategorijos

Kriterijai	Legalus buvimas	Nelegalus buvimas
Legalus atvykimas	Nelegalus darbas	Nelegalus darbas – Be darbo
Nelegalus atvykimas	Nelegalus darbas	Nelegalus darbas – Be darbo

Sudaryta pagal: Fassmann H., Kohlbacher J., Reege U. International migration and its regulation. 2005, p. 14.

Susidaro tokios nelegalumo kategorijos (nuo lentelės kairės pusės viršaus iki dešinės pusės apačios):

1. Legalus atvykimas, legalus buvimas, bet nelegalus darbas.
2. Legalus atvykimas, bet nelegalus buvimas ir nelegalus darbas.
3. Legalus atvykimas, be darbo, bet nelegalus buvimas.
4. Nelegalus atvykimas, legalus (įteisintas) buvimas, bet nelegalus darbas.
5. Nelegalus atvykimas, nelegalus buvimas, ir nelegalus darbas.
6. Nelegalus atvykimas, nelegalus buvimas, bet be darbo.

Šios nelegalumo kategorijos parodo, kad nelegalios migracijos reiškinys gali būti kelių rūšių. Kiekvienas asmuo gali ne kartą pakeisti savo statusą, pvz., asmuo gali atvykti į šalį legaliai, tačiau „užsibūti“ ilgiau nei galioja jo viza, tuomet, jis taps nelegalu, vėliau gali būti įteisintas ir vėl taps legaliu. Todėl siūloma terminą „nelegali migracija“ naudoti nelegaliam sienos kirtimui, o terminu „nereguliari migracija“ apibūdinti šį reiškinį plačiaja prasme, įtraukiant nelegalų atvykimą; legalų atvykimą, tačiau nelegalų buvimą (pvz., pasibaigus vizos galiojimui); ir piktnaudžiavimą legaliais atvykimo būdais (tokiais, kaip fiktyvios santuokos, „netikri“ studentai ir t. t.). Reikėtų paminėti, kad terminas „nereguliari migracija“ dažnai apima prieglobsčio prašančius asmenis. Tačiau šie terminų skirtumai kol kas nėra plačiai visiems priimtini, dauguma tyrinėtojų vis dar nelegalia migracija apibūdina visą nereguliarios migracijos reiškinį [28, p. 13-14].

Statistikos departamentas prie LRV „Neoficialiosios emigracijos srautų vertinimo, remiantis gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, metodikoje” pateikia neoficialaus emigranto apibrėžimą, tai – asmuo, neįregistravęs ar nedeklaravęs¹ savo išvykimo iš Lietuvos [77, p. 3].

Mokslinėje literatūroje taip pat galima rasti sezoninės migracijos sąvoką. Visiems žinomas sezoninės migracijos pavyzdys, kai Lietuvos ir kitų šalių (įskaitant ir išsivysčiusių) studentija vasaros mėnesiais stengiasi išvykti į Vakarų Europos šalis arba JAV ne tik užsidirbti pinigų, bet ir pažinti tų šalių kultūrą, papročius, tobulinti kalbų mokėjimą [36, p. 52].

Dar vienas migracijos tipas – grįžtamoji migracija – tai išeivio grįžimas į vietą, kurioje jis gimė ar kurioje dirbo prieš išvykdamas [32].

Ekonomistams pradėjus nagrinėti migraciją, daugiausiai duomenų buvo apie grynąją migraciją, t. y. skirtumą tarp atvykstančiųjų ir išvykstančiųjų srautų. **Migracijos saldo** – skirtumas tarp imigrantų ir emigrantų skaičiaus. [76, p. 3]. Tačiau grynoji migracija labiau paslepia nei išaiškina tikrosios migracijos skirtumus, nes išvyksta tiek pat asmenų, kiek ir atvyksta. 1. 2 lentelė

---

¹ Gyvenamosios vietos deklaravimas – gyvenamosios vietos adresą sudarančių duomenų pateikimas Lietuvos Respublikos institucijai, tvarkančiai deklaravimo duomenis, ir nustatyta tvarka deklaravimo duomenų įrašymas į Gyventojų registro duomenų centrinę bazę.

ilustruoja keturis bendrosios migracijos srautus: aukštas mobilumas ir intensyvi išvykstanti bei atvykstanti migracija, aukštas atvykstančiųjų srautas, žemas išvykstančiųjų srautas, žemas atvykstančiųjų srautas ir aukštas išvykstančiųjų srautas, žemas atvykstančiųjų srautas ir žemas išvykstančiųjų srautas. Abu – pirmasis ir ketvirtasis – atvejai gali sąlygoti žemą grynąją migraciją, bet visiškai dėl skirtingų priežasčių. Pirmuoju atveju gali atspindėti labai dinamišką regiono ekonomiką, patraukiančią judriausius, sėkmės ieškančius gyventojus. Antrasis atvejis nurodo stagnacinę regiono ekonomiką su senesniais, mažiau mobiliais regiono gyventojais. [48, p. 175-176].

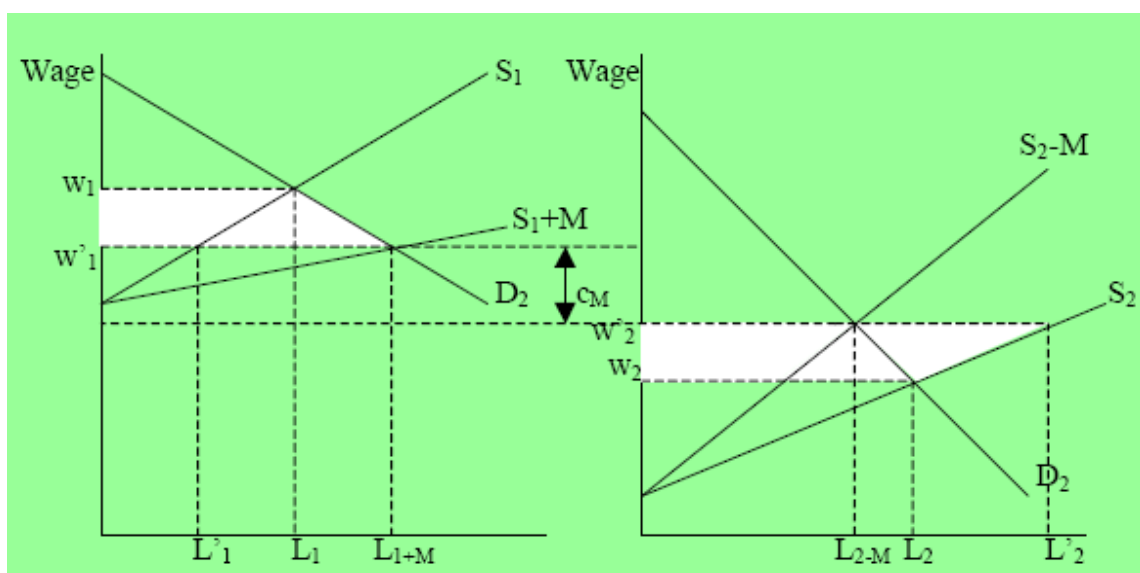
1.2 lentelė. Grynosios ir bendrosios migracijos srautai ir vietinės ekonominės sąlygos

		Išvykstančiųjų srautas	
		Didelis	Mažas
Atvykstančiųjų srautas	Didelis	Silpna migracija	Stipri migracija
	Mažas	Atvirkštinė migracija	Stipri migracija

Sudaryta pagal: Mačys G. Regionų ekonominė plėtra: tolydi darbo rinka ir migracija//Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 1999, Nr. 11, 2005, p. 176.

Ekonomistai darbo jėgos migraciją sieja su darbo rinkos būkle, pavyzdžiui, nedarbu, užimtumu, pajamų lygiu, socialinėmis garantijomis, bendra šalies ūkio ir socialine būkle bei gyvenimo lygiu. Darbo jėgos migracijos klausimus ir problemoms nagrinėti yra nemaža teorijų. Anot *neoklasikinės ekonomikos teorijos*, migraciją veikia „stūmimo“ ir „traukos“ jėgos (plačiau žr. p. 18) [20, p. 23]. Pagrindinis makroekonominis migracijos veiksnys yra darbo jėgos paklausos ir pasiūlos skirtumai tarptautinėse rinkose, migracijos priežastis – skirtingas darbo užmokestis skirtingose valstybėse. Remiantis šia teorija pajamų skirtumui sumažėjus prarandamos paskatos migracijai ir ji mažėja. Jeigu tarp dviejų šalių nėra jokių kliūčių ir egzistuoja visiška migracija (neoklasikinės teorijos požiūriu), asmenims išvažiuojant iš šalies, kurioje darbo užmokestis mažesnis, joje dėl darbo pasiūlos mažėjimo darbo užmokestis didės (nuo w_2 iki w^2), o šalyje, į kurią emigruojama, darbo užmokestis dėl darbo pasiūlos didėjimo mažės (nuo w^1 iki w_1) (1.1 pav.). Kai darbo užmokestis abiejose šalyse susilygins, stabilizuosis nedarbas. Tačiau darbo jėgos migracija ne visada lygina darbo užmokestį. Dėl šios priežasties darbo jėgos migracijos teorijose analizuojama ne tik migruojančių asmenų darbo užmokesčių dinamika. Pavyzdžiui, mažiau ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse aukštos kvalifikacijos darbo jėga gauna atlygį, mažesnę už jų ribinį produktą, todėl jiems emigruojant pasiliekančiųjų šalyje vidutinis darbo užmokestis mažėja [54, p. 41].

Taip pat reikia atkreipti dėmesį į tai, ar išvykstanti darbo jėga nėra šalies, į kurią emigruojama, darbo jėgos pakaitalas. Jeigu taip – vietos gyventojai praras darbo vietas, nes darbo užmokestis nėra labai lankstus. Taip pat šaliai, iš kurios emigruojama, svarbu, ar išvažiuoja kvalifikuota darbo jėga, dėl to gali mažėti šalies darbo produktyvumas, ar bedarbių skaičius. Ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse kapitalo ribinis produktyvumas žemesnis, o darbo ribinis produktyvumas didesnis nei neišsivysčiusiose šalyse. Taigi, kapitalas ir darbas juda skirtingomis kryptimis ir esant visiškam mobilumui ribinis produktyvumas turėtų susilyginti. Mikrolygyje neoklasikinė ekonomikos teorija vertina, jog kiekvienas asmuo individualiai priima sprendimą, kaip prisitaikyti prie situacijos, ir veikia pagal individualią sąnaudų-naudos analizę. Jeigu nauda viršija sąnaudas – priimamas sprendimas migruoti. Pabrėžiama, kad pagrindinę vietą užima atlyginimo naudos veiksnys [54, p. 42].

1.1 pav. Migracijos modelis tarp dviejų skirtingų regionų

Šaltinis: Collier W., Vickerman R. Mobility and Regional Labour: Lessons for Employers and Employees, 2005, p. 8

Tačiau jeigu migracijos kaštai dideli (muitai, nemuitiniai barjerai), darbo išteklių persiskirstymo neįvyks. Bus migruojama tik tada, jeigu numatomi pajamų skirtumai bus didesni nei persikėlimo (transakciniai) kaštai, kurie taip pat apima mobilumo kaštus, gyvenimo lygio skirtumą bei darbo paieškos ir informacijos kaštus [54, p. 42].

Didėjantis mobilumas neturtingoms šalims gali turėti ir neigiamų padarinių. Jeigu išvažiuos daug žmonių, atsiras darbo užmokesčio didinimo spaudimas, o tai turi neigiamą įtaką raidos galimybėms: brangsta darbo imli produkcija, emigruojant aukštos kvalifikacijos darbuotojams blogėja jos kokybė ir mažėja produkcijos realizavimas [54, p. 42].

Priežastis, kurios skatina pakeisti nuolatinę gyvenimo vietą ar laikinai ieškoti kitos gyvenimo ar darbo vietos aiškina ir kitos migracijos teorijos.

Segmentuotos darbo rinkos teorijoje migracija aiškinama kaip darbo jėgos paklausos pasekmė. Todėl išsivysčiusiose šalyse bei moderniose organizacijose ypač aktualia tampa migracijos politika. Šioje teorijoje analizuojami du darbo rinkos aspektai:

1. Aukšta kvalifikacija bei didėjantis darbo užmokestis, esant intensyviai kapitalo judėjimui bei koncentracijai, siūlant patrauklias darbo galimybes;
2. Žema kvalifikacija, mažėjantis darbo užmokestis, esant intensyviai geografiniam darbo jėgos mobilumui, nepatrauklioms darbo perspektyvoms regione.

Užsienio mokslininkas Douglas S. Massey taip pat teigia, jog valstybėje egzistuoja dvi darbo rinkos: pirmoji – suteikianti aukštas pajamas, išsilavinusiems vietiniams gyventojams skirta darbo rinka; antroji – pavojingų, mažai apmokamų darbų, kurių nenori imtis vietiniai gyventojai, rinka. Todėl tokias darbo vietas užima migrantai [52, p. 435].

W. Collier ir R. Vickerman teigimu, siekiant makroekonominės adaptacijos, darbo rinkos turėtų tapti mobilios, kurios galėtų prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių (paklausos ir pasiūlos), taip pat taikyti ir diegti naujas technologijas. Autoriai išskiria tokius šešis darbo rinkos mobilumo aspektus:

1. Darbo specifika (laikinas darbas, darbas tik tam tikru paros metu, darbas pamainomis ir pan.);
2. Darbo užmokesčio lankstumas (profesinis ir kvalifikacinis lygiai, diferenciacija);
3. Kiekybinis lankstumas (galimybė atleisti darbuotoją bei esant poreikiui padidinti darbuotojų skaičių; asmens atleidimo įtaka kitam šeimos nariui);
4. Funkcinis lankstumas (darbo jėgos adaptacija organizacijoje);
5. Įgūdžių lankstumas (išsilavinimas, kvalifikacijos kėlimas ir žinių perteikimas);
6. Geografinis mobilumas (noras ir galimybė keisti gyvenamąją vietą) [22, p. 4].

Naujoje namų ūkio teorijoje paneigiama neoklasikinės ekonomikos teorija. Teigiama, kad ne pavieniai asmenys, o socialiniai vienetai (namų ūkiai) apsisprendžia migruoti. Tai leidžia kompleksiau planuoti migraciją, vertinant šeimos darbo diversifikaciją (pavyzdžiui, kai kurie šeimos nariai gali likti gimtojoje šalyje, kai kiti migruoja į tolimas šalis, ieškodami geresnių darbo sąlygų ir siunčia pinigines perlaidas savo šeimoms).

Migracijos tinklo teorija pabrėžia, kad socialiniai tinklai yra socialinio kapitalo forma, t. y. atvykus pakankamam migrantų skaičiui atvežamas socialinis mentalitetas. Migracijos srautus aiškina kaip save generuojantį veiksnį – migrantai suteikia ne tik informacijos apie darbo rinkos

situacija, įsidarbinimo, atlyginimo, apgyvendinimo galimybes, pateikia savo patirtis, bet ir patys savanoriškai ar kaip komercinę paslaugą suteikia informaciją ar teikia kitas paslaugas. Augant migrantų skaičiui mažėja ir migracijos sąnaudos – atsiranda ir pinga legalūs ar nelegalūs migracijos keliai; komunikacija su išvykimo valstybe; pinigų persiuntimo procedūros ir kt. [28, p. 20-21].

Tikėtina, kad bus sukurti tinklai ir iš Lietuvos emigravusiai darbo jėgai, kurie siūlys adaptacinę pagalbą, pavyzdžiui, lietuvių bendruomenių, mokyklų kūrimuisi Londone, Dubline ir kt.

Migracijos sistemos teorija orientuota į migracijos srautų pastovumą, t. y. nuolatinį darbo jėgos judėjimą. Migracija – tai makro ir mikro struktūrų tarp dviejų teritorijų sąveikos rezultatas. Makro struktūromis laikomi instituciniai veiksniai, mikro struktūros – tai pačių migrantų įsitikinimai, praktikos ir tinklai. Šie du lygmenys jungiasi įvairiais tarpiniais mechanizmais. Šiuo metu populiarī teorija pripažįsta, kad kartais sunku atskirti mikro ir makro lygmenis ir įvardyti jų sąveiką, ir kad dažnai sąveika persidengia [20, p. 23].

Institucinė migracijos teorija pabrėžia įvairialypį organizacijų vaidmenį, pradedant savanoriškomis humanitarinės pagalbos organizacijomis, baigiant privačiomis „juodosios rinkos“ migrantams „paslaugas“ teikiančiomis įmonėmis [38, p. 84].

Pasaulio sistemų teorija pasaulio šalis dalija į dvi kategorijas: centrinės/pagrindines šalis ir periferines šalis. Periferija laikomi besivystantys, ne rinkos ekonomikos regionai, centras – kapitalistinės, poindustrinės valstybės. Centras ir periferija susiję kultūriniais, prekybos, kalbiniais ir kitais saitais [28, p. 19-20]. Pagal šią teoriją migracija yra šalies darbo jėgos natūralaus skaidymosi padalinys, lemiantis intelektualinio kapitalo perkėlimą į ekonominiu ir socialiniu požiūriu labiau išsivysčiusias šalis. Taigi, migraciją lemia darbo jėgos judėjimas iš periferijos į centrą.

Reikia pabrėžti, kad vientisos tarptautinės migracijos teorijos nėra, migracijos priežastingumas aiškinamas skirtingais lygmenimis (individo, šalies, globaliu), be to, veiksniai, sukeltantys migracijos procesus, ir veiksniai, palaikantys jau prasidėjusią migraciją, dažnai yra skirtingi [52, p. 431].

Analizuojant kvalifikuotos darbo jėgos migraciją, jos sampratą, būtina identifikuoti priežastis ir veiksnius, sąlygojančius šio darbo rinkos segmento mobilumą.

1.2. Darbo jėgos migracijos motyvai ir priežastys

Tarptautinė darbo jėgos migracija – sudėtingas procesas, susijęs su skirtingų šalių sąlygomis, jų traukos ir atostūmio jėgomis. Šiame procese labai svarbi individo motyvacija. Žmonės juda erdvėje dėl įvairių priežasčių, įvairiomis kryptimis ir skirtingiems laikotarpiams. Taigi, darbo

jėgos migraciją veikia daugybė įvairaus pobūdžio priežasčių (veiksnių). Jos gali būti grupuojamos, remiantis įvairiais kriterijais, priklausomai nuo tyrimo tikslo.

Apskritai tarp migracijos priežasčių dažnai nurodomos ekonominės, politinės, ideologinės, etninės ir kt. Tačiau darbo jėgos migracija visuomet daugiausia susijusi su ekonominiais motyvais. Jų reikšmė pabrėžiama daugybės įvairių autorių darbuose, tą patvirtina pasaulio patirtis. Nepaisant ekonominių migracijos motyvų svarbos, sprendimą migruoti priima pats žmogus [25, p. 17].

Daugelyje migracijos modelių, pradedant nuo Lewis'o iki Todar'o ir Harris'o ir Todar'o, priimami migracijos sprendimai yra individualūs [80, p. 66] ir racionalūs [28, p. 18].

Migracijos reiškinių aiškinimui būtina pasinaudoti ekonomikos teorijos, kuri aiškina žmogaus veikimo, žmogaus pasirinkimo, dėsnius. Ekonomikos teorijos, dar vadinamos prakseologija, požiūriu, kiekvienas žmogaus veikimas ar neveikimas, t. y. sprendimas migruoti ar nemigruoti, yra sąmoningas tikslingas pasirinkimas. Veikimas – tai žmogaus proto atsakas į supančio pasaulio ar kitų žmonių sudaromas aplinkybes. Tai žmogaus valios rezultatas, o ne refleksinis fiziologinių funkcijų atsakas į pasikeitusias aplinkybes. Žmogaus veikimas yra nukreiptas tikslams pasiekti. O pagrindinis tikslas – keisti mažiau patenkinamą būklę geresne. Žmogus veikia, nes jaučia nepasitenkinimą dėl esamos padėties ir tiki galįs pagerinti padėtį darydamas įtaką įvykių eigai. Galutinis žmogaus veikimo tikslas yra patenkinti savo asmeninius troškimus.

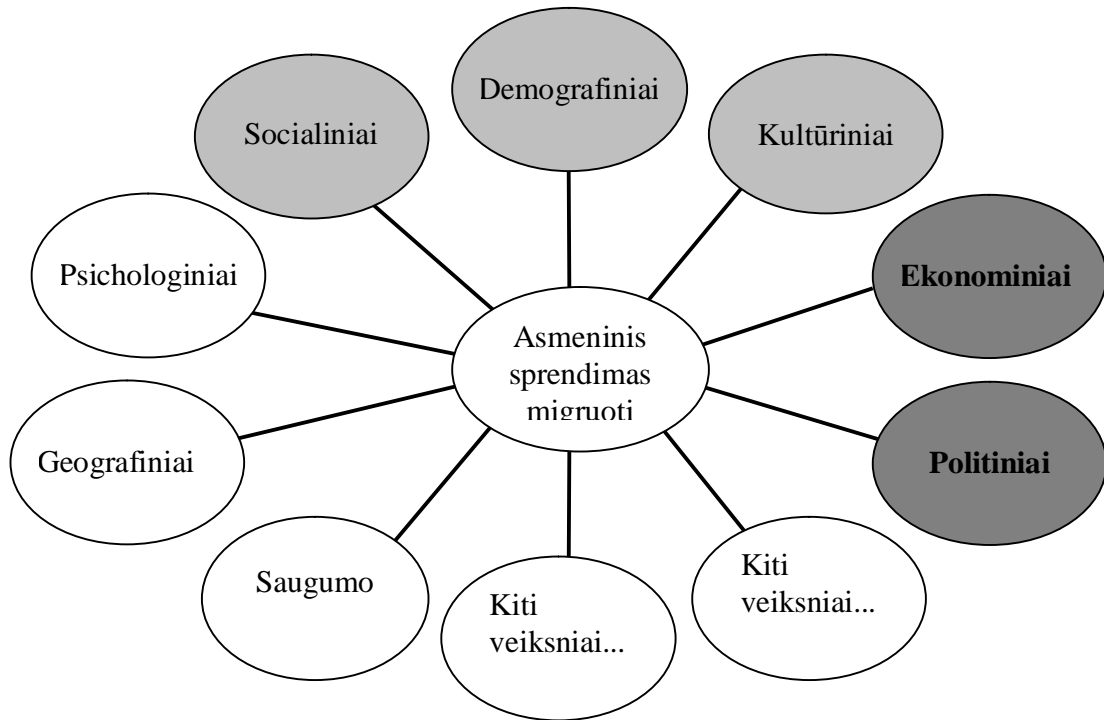
Gautą pasitenkinimą vertina subjektyvus asmuo, remdamasis individualiais poreikiais, savo supratimu ir valia. Individualiai vertinamas net tik gaunamas pasitenkinimas, bet ir nepasitenkinimo sąlygos, kurios skatina priimti sprendimą veikti ar ne. Vienodos išorinės sąlygos ar veiksniai individualiai bus vertinami skirtingai.

Nėra kito būdo įvertinti žmogaus patiriamą nepasitenkinimą ar pasitenkinimą savo dabartinėmis sąlygomis ar padėtimi, tik kaip pagal jo veiksmus, kurie keičia esamą situaciją. Nors ir galime „objektyviai“ sužinoti, t. y. suskaičiuoti, aprašyti išorines sąlygas, bendruosius veiksnius, tačiau negalima tiksliai žinoti, kaip jos veikia individus. Kaip tik todėl, kad žmonės skirtingai vertina vienodas išorines aplinkybes, neįmanoma identifikuoti ir nustatyti baigtinio sąrašo migracijos priežasčių. Kaip ir neįmanoma nustatyti dėsningumo, kokioms išorinėms sąlygoms esant žmonės būtinai priims sprendimą migruoti. Net ir supant didžiausiam skurdui ar pavojams, migraciją, kaip išeitį iš situacijos ir galimybę pagerinti esamą padėtį, pasirenka tik dalis žmonių. Todėl bet kuris migracijos priežasčių išvardijimas lieka pavyzdiniu sąrašu aplinkybių, kurios gali paveikti žmogaus apsisprendimą.

Migracijos teorijos išskiria bendruosius veiksnius, veikiančius gyventojų migraciją: demografiniai, socialiniai-kultūriniai (migracijos „mada“, tradicijos, ne/tolerancija), politiniai

(politinė santvarka, rinkimų rezultatai), ekonominiai (atlyginimų dydis, ekonomikos ne/augimas, nedarbas), psichologiniai (gebėjimas priimti asmeninius sprendimus), saugumo (dėl karinių ar kitų konfliktų, politinių ar kitų represijų), geografiniai (klimato sąlygos) ir kiti veiksniai. Gyventojų apsisprendimą migruoti lemiantys veiksniai pateikti 1.2 paveiksle.

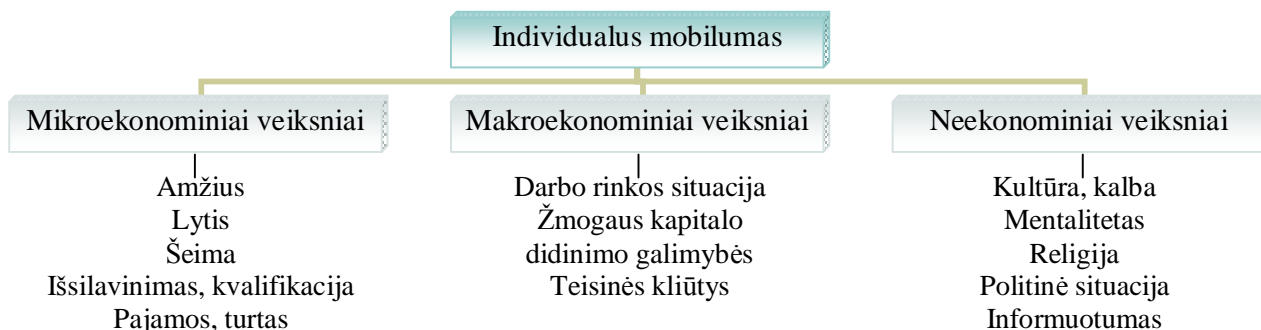
1.2 pav. Individualų sprendimą migruoti lemiantys veiksniai

„Darbo jėgos migracijos“ sąvoka, „karo pabėgėlių“ ar „politinių migrantų“ terminai akcentuoja tik vieną iš bendrųjų veiksnių – ekonomines priežastis, politinį ar fizinį migrantų nesaugumą. Migracijos rūšies pavadinimas nusako (spėjama) pagrindinę migracijos priežastį.

Kultūrinės, psichologinės priežastys, klimato ar kitos geografinės sąlygos turi įtakos individualiems migracijos sprendimams, tačiau ekonominiu požiūriu migracija yra atsakas į ekonomines galimybes geriau gyventi, kurios keičiasi priklausomai nuo darbo rinkos sąlygų (pvz., darbo užmokesčio skirtumų). Migracija negali būti vertinama vienareikšmiškai: viena vertus, tai galimybės šaliai, į kurią migruojama (augantis darbo jėgos skaičius), kita vertus, galimybės šaliai, iš kurios migruojama (nedarbo lygio mažėjimas). Tačiau šalyje, iš kurios išvykstama, mažėja dirbančiųjų skaičius, dėl to aštrėja socialinės šalpos, ekonominės plėtros problemos [31, p. 7].

Mokslinėje literatūroje galima rasti įvairias darbo jėgos migracijos veiksnių klasifikacijas. Viena iš jų sudaryta R. Matiušaitytės remiantis T. Straubhaar. Pagal šį modelį darbo jėgos migracija

priklauso nuo trijų veiksnių grupių: makroekonominių, mikroekonominių ir neekonominių (1.3 pav.).

1.3 pav. Darbo jėgos migracijos veiksniai

Šaltinis: Matiušaitytė R. Darbo jėgos migracija Europos Sąjungoje ir Lietuvoje//*Ekonomika*. 2003, Nr. 63, p. 42.

Dauguma autorių šiuos veiksnius dar išskiria į stūmimo veiksnius šalyje, iš kurios emigruojama, ir traukos veiksnius šalyje, į kurią imigruojama (W. Collier, R. Vickerman, A. Tassinopoulos, D. S. Massey, V. Daugėla, A. Kasnauskienė ir kt.) (žr. 1.3 lent.). Reikia abiejų veiksnių veikimo, norint, kad darbo jėga migruotų. Iš esmės migracija yra išstumiančiųjų jėgų išėities regione ir pritraukiančiųjų jėgų pasirinktajame regione balanso rezultatas [48, p. 174]. Stūmimo veiksniai yra demografiniai ir ekonominiai. Kaip jau minėta, didžiausią įtaką darbo jėgos migracijai daro ekonominiai veiksniai. Pirmosios migracijos teorijos kūrėjas E. G. Ravenstein jau 1885 m. nustatė, kad pagrindinis migraciją skatinantis motyvas yra ekonominis [36, p. 52]. Teoriškai asmuo emigruos, jei nauda iš to viršys kaštus. Investicijos į migraciją – tai persikėlimo kaštai, psichologiniai išsiskyrimo su artimaisiais ir gimtine kaštai, pensijos draudimo praradimas. Pirmiausia migracijai daro įtaką darbo rinkos galimybės. Emigruojančių skaičius bus tuo didesnis, kuo didesnis nedarbo lygis gimtojoje šalyje ir kuo daugiau laisvų darbo vietų šalyje, į kurią emigruojama. Didesni darbo užmokesčio skirtumai taip pat sąlygoja didesnę migracijos tikimybę [54, p. 42].

Pagrindiniams traukos motyvams galima priskirti kultūrinį suderinamumą ir administracinių kaštų mažėjimą dėl mažesnių mokesčių svetur [31, p. 8].

Kaip jau buvo minėta, migracijos potencialas atsiranda, jeigu vienoje šalyje yra stūmimo, o kitoje – traukos veiksniai. Paprastai traukos veiksniai susiformuoja regione, kuriame aukštesnis išsivystymo lygis, paslankios darbo sąlygos, kvalifikacijos kėlimo galimybės „traukia” darbo jėgą iš silpniau išsivysčiusių regionų. Ir atvirkščiai, „stūmimas” atsiranda regione, kuriame žemas

išsivystymo lygis, blogos darbo rinkos sąlygos (užimtumo perspektyvų stoka, aukštas nedarbo lygis, mažos pajamos), veikia kitos (ne darbo rinkos) sąlygos (politiniai, religiniai, kultūriniai veiksniai), „išstumiantys” darbo jėgą iš regiono ieškoti geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų svetur.

1.3 lentelė. Stūmimo – traukimo modelis

Stūmimo veiksniai	Traukos veiksniai
Demografiniai (darbingo amžiaus gyventojų mažėjimas ir dėl to silpstanti socialinė sistema) Ekonominiai veiksniai: • atlyginimų skirtumai (tiek tarpregioniniai, tiek ir tarpsektoriniai); • lėtas pereinamasis laikotarpis; • silpna socialinė sistema; • nedarbo lygio augimas; • mažos pajamos vienam gyventojui.	Demografinė politika (pvz., siekis pritraukti kuo daugiau jaunos darbo jėgos) Geografinė padėtis Kultūrinis suderinamumas Santykiniai pranašumai Didesnės pajamos Geresnė gyvenimo aplinka/infrastruktūra

Šaltinis: Gliosaitė K. Ekonominių emigracijos motyvų ir pasekmių vertinimas//Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai. 2004, p. 7

Kai kurie autoriai supriešina stūmimo ir traukimo teorijas, teigdami, kad:

- tam tikra dalis žmonių migruoja, nes ankstesnė jų gyvenamoji vieta nepateisina lūkesčių, o kiti migruoja, nes juos „traukia” nauja vietovė (noras praplėsti akiratį, pamatyti pasaulį),
- E. G. Ravenstein teigia, kad „traukos veiksniai yra neabejotinai svarbesni nei stūmimo, nes migrantai elgiasi racionaliai, lygindami migracijos kaštus ir laukiamą naudą.

Teoriniu lygmeniu analizuojant migracijos procesus, taip pat būtų galima kitaip sugrupuoti ir išskirti keturias pagrindines veiksnių, skatinančių darbo jėgos migraciją, grupes:

1. Struktūriniai veiksniai, kurie skatina emigraciją besivystančiose visuomenėse;
2. Struktūriniai veiksniai, kurie pritraukia imigrantus išsivysčiusiose industrinėse visuomenėse;
3. Veikėjų, kurie reaguoja į šiuos veiksnius migruodami į užsienio šalis, motyvai, tikslai ir siekiai;
4. Socialinės bei ekonominės struktūros, kurios iškyla sujungdamos siunčiančias bei priimančias visuomenes [51, p. 303-304].

Struktūrinius veiksnius, skatinančius emigraciją mažiau išsivysčiusiose šalyse (ar politinių bei ekonominių pokyčių atveju), jau minėta pasaulio sistemų teorija aiškina ekonomikos

globalizacija, kuri pasireiškia kapitalistinės rinkos atėjimu į mažiau išsivysčiusias šalis, kur rinka dar labai silpna. Toks įsiskverbimas besivystančiose šalyse sukelia socialinius, ekonominius, politinius ir kultūrinius pokyčius, kurie sugriauna nusistovėjusią socialinę bei ekonominę tvarką ir taip sudaro kasdienį, įprastą žmonių gyvenimo būdą. Šie pokyčiai verčia žmones ieškoti naujų ekonominio išlikimo strategijų, viena kurių, kaip teigia neoklasikinės ekonomikos teorija, yra savo darbo jėgos pardavimas naujai atsirandančiose rinkose. Esant tokiai padėčiai, migracija pasireiškia dviem kryptimis: iš kaimo į miestą arba iš savo šalies į labiau išsivysčiusią šalį, kadangi tiek miestuose, tiek išsivysčiusiose užsienio šalyse, kaip teigia neoklasikinė ekonominė migracijos teorija, darbas apmokamas geriau. Tačiau tarp šalių darbo užmokesčio skirtumai yra žymiai didesni, todėl emigracijos mastai didėja – susikuria mobili darbininkų populiacija, kurios motyvaciją išvykti iš savo šalies stiprina ir nestabili ekonominė padėtis bei socialinių garantijų nebuvimas arba neefektyvus jų įgyvendinimas (naujoji ekonominė teorija). Visi paminėti veiksniai sukuria nekvalifikuotos migruojančios darbo jėgos pasiūlą.

Struktūrinius veiksnius, kurie pritraukia imigrantus į išsivysčiusias šalis, aiškina pasaulio sistemų, segmentuotos darbo rinkos ir neoklasikinės makroekonomikos teorijos [51, p. 304]. Išsivysčiusiose šalyse postindustriniai pokyčiai padalija darbo rinką į kelis sektorius, viename jų darbas stabilus, gerai apmokamas, jam atlikti reikia aukštos darbuotojo kvalifikacijos. Jį sąlyginai galima pavadinti aukštos kvalifikacijos darbo sektoriumi. Kitas darbo rinkos sektorius siūlo prastai apmokamus, nereikalaujančius aukštos kvalifikacijos, neprestižinius ir dažnai sunkius fizinius darbus, kurie nesuteikia socialinio kilimo galimybių. Šį darbo sektorių sąlyginai galima pavadinti nekvalifikuoto darbo sektoriumi. Išsivysčiusiose visuomenėse didžioji jos narių dalis susitelkusi pirmajame, aukštos kvalifikacijos darbo rinkos, sektoriuje ir į antrąjį, nekvalifikuoto darbo sektorių, dirbti neina, tačiau paslaugų, teikiamų antrojo sektoriaus, paklausa išlieka didelė arba didėja, nes dirbantieji pirmajame darbo rinkos sektoriuje yra didžioji visuomenės dalis ir jie pajėgūs jas nusipirkti. Taip susiformuoja nekvalifikuotos darbo jėgos paklausa išsivysčiusiose šalyse, kurios vietinė darbo rinka nepajėgi užpildyti ir kuri dėl to pritraukia nekvalifikuotus darbininkus iš besivystančių šalių (dvigubos darbo rinkos teorijos). Imigrantai patenkina tą darbo jėgos poreikį, kuris struktūriškai inkorporuotas į modernią postindustrinę visuomenę.

Vykstant imigracijai, kaip teigia pasaulio sistemų teorija, ekonomikos globalizacijos procesai sukuria ir transportavimo bei komunikacijos kanalus, palankią imigracijai politinę ir kultūrinę aplinką, siekiant palengvinti žmonių judėjimą ir sumažinti imigracijos sąnaudas. Kita vertus, patys imigrantai, kaip teigia socialinio kapitalo ir migracijos tinklo teorija, sukuria migrantų tinklus, neretai šešėlinius, kurie palengvina būsimų imigrantų atvykimą ir adaptaciją. Atvykėliai

įsikuria tam tikrose teritorijose dažniausiai pagal etninę priklausomybę, dirba tam tikrose darbo rinkos sektoriuose, sukuria tam tikrus kontaktus su aplinka. Jau atvykę imigrantai padeda naujiems imigrantams atvykti į šalį, susirasti darbo, gyvenamąją vietą, suteikia reikalingą informaciją, o tai palengvina ir paspartina adaptaciją. Tokių migrantų tinklų buvimas skatina ir kitus tautiečius vykti į tą šalį. Šiuos reiškinius galima būtų pavadinti socialinėmis bei ekonominėmis struktūromis, kurios sujungia siunčiančias bei priimančias visuomenes. Ilgainiui kai kurios jų tampa savarankiškais migracijos veiksniais.

Tarptautinė migracija turi grįžtamąjį poveikį tiek asmens motyvacijai, tiek socialinėms ir ekonominėms struktūroms. Tai užtikrina pastovų imigracijos vystymą bei dinamiką. Migracinis elgesys siunčiančiose visuomenėse plinta keisdamas vietinę kultūrą ir emigracija tampa lygi kitoms gyvenimo strategijoms. Priimančiose šalyse, nepaisant imigracinės politikos griežtėjimo, steigiasi migrantus remiančios humanitarinės institucijos, sukurtos pačių migrantų, kurios palaiko ir remia tarptautinę migraciją [51, p. 313].

Tarptautinei migracijai veikiant pagal ekonomikos dėsnius, atsiranda tokių, kurie tuo pasinaudoja pelnui gauti – migracija tampa verslu, o nelegalios jo formos dažniausiai pasireiškia prekyba žmonėmis ir migrantų kontrabanda. Šiuolaikinės telekomunikacijos ir transportavimo priemonės palengvina šiuos procesus.

Migracijos, kaip ir bet kurio sprendimo, priežastys, motyvai, jų tarpusavio ryšys bei sąlyginė kiekvieno motyvo vertė yra individuali. Tokį ekonominį migracijos sprendimo vertinimą palaiko ir įvairūs migracijos procesų tyrinėtojai. Migruoja ne visi panašias ekonomines, politines ar kultūrinės sąlygas turintys gyventojai. Skiriasi individualūs pasirinkimai, kaip prisitaikyti prie įvairių veiksnių ir pokyčių - migruojant ar nekeičiant gyvenamosios vietos. Vien makroekonominių rodiklių analizė negali atskleisti, kodėl asmenys priima sprendimus migruoti. “Neužtenka būti vien neturtingu, kad taptum migrantu” [35, p. 15]. Pasak M. Okolski, makroekonominių rodiklių, kitaip tariant, struktūrinių rodiklių, analizė demonstruoja tik migracijos potencialą. “Tokie rodikliai kaip pajamų skirtumai, atlyginimų ar nedarbo lygis yra labai svarbūs potencialiems migrantams, tačiau nenulemia jų sprendimų”. Didelis skirtumas tarp potencialių migrantų ir migravusiųjų tik patvirtina šią hipotezę [35, p. 14-15].

Tad migracijos veiksniai gali būti labai įvairūs ir nustatyti, kurie jų konkrečiu laikotarpiu turi didžiausią įtaką migracijos srautų formavimui, galima tik empiriniais tyrimais. Antra vertus, kadangi migracijos veiksniai veikia įvairiais lygmenimis, vieno kurio nors metodo taikymas tyrimuose duotų greičiausiai iškreiptą vaizdą. Pavyzdžiui, statistinė analizė leidžia vertinti

makrolygio veiksnius, tuo tarpu migrantai patys dažniausiai gali nurodyti tik artimiausias mikrolygio priežastis.

1.3. Darbo jėgos migracijos tyrimų metodai

Gyventojų migracija, ypač šiuolaikinėje visuomenėje, yra labai dinamiškas daugialypis procesas, todėl, norint įvertinti migracijos raidą, gilumines priežastis, modelių genezę ir kaitą, tradicinių sociologinių, statistinių ar demografinių metodų, kaip ir tiriant kai kuriuos kitus socialinius procesus, nebepakanka.

Ilgą laiką migracijos tyrimuose buvo taikomi tik statistiniai demografiniai ar kiekybiniai sociologiniai metodai. Tačiau naujomis sąlygomis jie pasirodė kiek vienpusiški, nes nesuteikia galimybės tirti tokių migracijos tipų kaip nelegali migracija, grįžtamoji migracija, švytuoklinė migracija ir pan., nors jų įtaka kitiems socialiniams ir ekonominiams procesams dažnai net didesnė nei pastovios migracijos. Tad tiriant gyventojų migraciją praėjusio dešimtmečio viduryje pirmą kartą Rytų ir Vidurio Europoje (Lietuvoje, Lenkijoje ir Ukrainoje) buvo suderinti kiekybiniai bei kokybiniai metodai ir panaudotas vadinamasis etnotyrimas (ethnosurvey), adaptuotas Lietuvos sąlygoms, t. y. buvo sujungta įvairaus lygio duomenų rinkimo technika, tame pačiame tyrime naudojant etnografinius, sociologinius ir statistinius metodus, siekiant, kad kiekybiniai ir kokybiniai metodai vienas kitą papildytų ir papildytų būtent ten, kur yra kito metodo silpniausios vietos. Etnotyrimas – tai būdas suprasti socialinius reiškinius, kurie slepiasi po apibendrinta statistika [52, p. 457]. Pavyzdžiui, Lietuvoje kiekybiniais metodais buvo tiriamos gyventojų/namų ūkių migracinės nuostatos, patirtis, pasekmės (masiniai procesai, dažnai faktologija), tuo tarpu etnografinis antropologinis metodas ir specialiai išskirtų atvejų kokybiniai tyrimai suteikė galimybę pažvelgti į giluminius ryšius, migracijos biografijas, migracijos strategijų ir modelių transformacijas.

Statistinės archyvinės analizės ir kiekybinių sociologinių tyrimų metodais (pvz., pusiau struktūrizuotomis anketomis) nustatytus pagrindines migracijos priežastis, tendencijas, problemas, atskleidžiami ir giluminės analizės poreikiai bei kryptys, kurie ne tik leidžia gauti papildomą kokybinę informaciją, bet neretai priverčia koreguoti ir kiekybinių duomenų interpretaciją.

Tiriant Lietuvos gyventojų migracijos bendrąsias tendencijas ir formas, kiekybiniais metodais buvo identifikuotos pagrindinės migracinės elgsenos strategijos (komercinė, nelegalaus darbo, mokslo), kurios vėliau, taikant atvejo tyrimo metodologiją, buvo tiriamos papildomai (t. y. tiriami niuansai, ryšiai, migracijos tinklai, infrastruktūra ir t. t.). Toks metodų derinimas ne tik leido įvardyti pagrindines migracijos formas, nustatyti migracijos priežastis ir pasekmes, bet ir pažvelgti į

ateitį, o būtent, kuria linkme kryptis migracijos srautai, kokia laikinos trumpalaikės migracijos virsmo *de facto* emigracija tikimybė. Šio tyrimo metu sukurta/adaptuota metodologija vėliau buvo naudojama migracijos tyrimams Rusijoje bei Nyderlanduose.

Vykdamas „protų nutekėjimo“ tyrimus, buvo atliktas labai didelis archyvinis darbas, realios ir potencialios mokslininkų migracijos sociologinis tyrimas, ekspertų apklausa ir kt. Iš tikrųjų tik derinant visus šiuos tyrimo metodus buvo galima gauti patikimus rezultatus.

Tiriamas nelegalią migraciją ir derinant kiekybinius bei kokybinius (šiuo atveju ir biografinius) tyrimo metodus, buvo galima ne tik identifikuoti tokios migracijos priežastis, maršrutus ir būdus, bet ir atlikti nelegalių migrantų, sulaikytų Lietuvoje, tipologiją, priklausomai nuo to, kokių pagalbos mechanizmu jie disponuoja kelyje ir tikslo šalyse, kiek svarbus yra gabentojų/ tarpininkų vaidmuo ir kokios priemonės būtų efektyviausios, vykdamas nelegalios imigracijos prevenciją ir užkardymą [64, p. 8-10].

Tik giluminiai kokybiniai tyrimai gali padėti atskleisti tarptautinės migracijos gilumines priežastis bei tarpusavio ryšius.

1.4. Darbo jėgos migracijos poveikis valstybei

Migracija yra tiek globalių pokyčių rezultatas, tiek galinga jėga, keičianti migrantus siunčiančias ir migrantus priimančias visuomenes. Viena vertus, tarptautinė migracija padeda efektyviai paskirstyti galimybes ir išteklius, o tai yra naudinga tiek šalims siuntėjoms, tiek šalims priėmėjoms, tiek patiems migrantams. Kita vertus, nereguluojama migracija gali būti griauanti, sukelti nereikalingų ir nepageidaujamų socialinių padarinių, nelegalių darbuotojų išnaudojimą, politinius neramumus [36, p. 49-50].

Migracijos pasekmių tyrimams paprastai skiriama daug dėmesio, tačiau pasekmių vertinimas susiduria su sunkumais, į kuriuos būtina atsižvelgti ir vertinant migracijos reiškinį, ir, svarbiausia, priimant viešosios politikos sprendimus. Galima išskirti tokius pagrindinius migracijos pasekmių vertinimo sunkumus:

1. **Negausios migracijos pasekmės paprastai nevertinamos.** Migracijos pasekmių vertinimas paprastai priklauso nuo migracijos masto – kol migracija nedidelė, reiškinys nenagrinėjamas, kintant migracijos mastui dėmesio centre esančių problemų ratas kinta.

2. **Sunku nustatyti migracijos ir pasekmių priežastinį ryšį.** Nevienareikšmiškai vertinamas migracijos, kaip ir bet kurio kompleksinio socialinio reiškinio ryšys su atsirandančiomis pasekmėmis, pavyzdžiui, LR Vyriausybė savo 2005 metų veiklos ataskaitoje džiaugiasi, jog prie

sumažėjusio nedarbo labiausiai prisidėjo valstybės institucijų veikla, o apie emigracijos įtaką neužsimenama.

3. **Pasekmės valstybei ir individui skirtingos.** Migracijos pasekmių vertinimas priklauso nuo pasirinkto objekto, kuriam tos pasekmės matuojamos – individui, visuomenei, konkrečiai bendruomenei, valstybei, sistemai ir pan.

4. **Skiriasi ilgalaikės ir trumpalaikės pasekmės.** Vertinimas priklauso nuo vertinamojo laikotarpio – trumpalaikio, vidutinio ar ilgalaikio.

5. **Migracijos pasekmės vertinamos retrospektyviai ir perspektyviai,** o prognozuojamos pasekmės ne visada išsipildo.

6. **Ar pasekmė teigiama ar neigiama priklauso nuo visų minėtų veiksnių.** Todėl populiarus pozityvių ir negatyvių pasekmių išskyrimas kiekvieną kartą turi priimti visas išlygas dėl masto, objekto, subjektyvaus pasekmių vertinimo ir pan.

Taigi, migracijos padarinius pajunta tiek patys migrantai, tiek visuomenė. Žmogaus, persikėlusio gyventi iš vienos gyvenamosios vietovės į kitą, iš dalies keičiasi visas gyvenimas. Kita vertus, šalis, kurią žmogus palieka, ir šalis, kurioje jis įsikuria, taip pat patiria migracijos poveikį. O jei migruojančiųjų yra labai daug, neišvengiamai pakinta visuomenės struktūra: gyventojų sudėtis, darbo jėgos rinkos sudėtis, kultūrinių vertybių sistema, vietos valdžios politika ir kitos viešojo gyvenimo sritys. Jeigu imigrantų daug, dauguma turi aukštąjį išsilavinimą ir kvalifikaciją, „priimančioje” visuomenėje šie rodikliai padidės. Emigraciją patyrusi visuomenė neišvengs atitinkamo nuosmukio.

Paprastai atvykėliai koncentruojasi miestuose, kur didesnė galimybė gauti darbą ir anksčiau atvykusių migrantų paramą. Dažniausiai tam tikri mikrorajonai tampa imigrantų įsikūrimo vieta, ten formuojasi etninės bendrijos, kultūros ir kalbos centrai.

Migracijos įtaka šalies kultūrai taip pat dvipusė. „Atsinešdami” savo kultūros elementų, imigrantai turtina vietos kultūrą. Tačiau vietos kultūra taip pat gali prarasti savo nepakartojamą savitumą, „ištirpti” atvykusiųjų kultūroje, tapti jos dalimi. Kartais migracija gali net suformuoti naują visuomenę. JAV ryškus tokio formavimo pavyzdys [36, p. 52].

Ekonominio ir socialinio poveikio visuomenei ar tiksliau valstybei požiūriu galima išskirti ilgalaikę ir trumpalaikę migraciją. Taip pat yra atskirai nagrinėjamas poveikis „kilmės” ir „tikslų” valstybėms, jo trūkumai ir privalumai (žr. 1.4 lent.).

Ilgalaikė migracija „kilmės” valstybei yra žalingesnė: prarandamos lėšos, investuotos į žmonių išsilavinimą, prarandami specialistai, blogėja demografinė situacija (mažėja gyventojų skaičius, keičiasi amžiaus struktūra, prarandamas jaunimas, visuomenė sensta).

Tarp privalumų galima paminėti nebent emigrantų užsienyje įgytą patirtį ir kompetenciją (tačiau tik tuo atveju, jeigu emigrantai grįžta dar darbingo amžiaus), kuri vėliau panaudojama, taip pat išvykstančiųjų užimtumo ir ekonominių problemų sprendimas, jų teikiama parama likusiems šeimos nariams, kultūrinių mainų galimybės.

1.4 lentelė. Migracijos poveikis valstybei

		Poveikis „kilmės” valstybei	Poveikis „tikslų” valstybei
Ilgalaikė migracija	Trūkumai	Prarandamos lėšos, kurios buvo investuotos į žmogaus išsilavinimą Prarandamas specialistas Demografinės situacijos blogėjimas	Asimiliaciniai iššūkiai ir su tuo susiję kaštai
	Privalumai	Migrantų sugrįžimas su nauja patirtimi	Imigrantai linkę investuoti į savo gebėjimus ir prisitaikymą prie naujų sąlygų BVP didinimas, mokami mokesčiai
Trumpalaikė migracija	Trūkumai	Socialinio draudimo einamojo finansavimo sumažėjimas Staigus atlyginimų kilimas sektoriuose, iš kurių nuteka reikalinga darbo jėga	Išvežamos lėšos Imigrantų vartojimas mažas, nes jie tikisi sukaupti lėšų ir grįžti į kilmės valstybę
	Privalumai	Nedarbo lygio sumažėjimas Migrantų sugrįžimas su nauja patirtimi	Sukuriamas BVP Mokami mokesčiai Užpildomos darbo vietos, kurios vietinių gyventojų tarpe nepageidaujamos

Šaltinis: Gliosaitė K. Ekonominių emigracijos motyvų ir pasekmių vertinimas// Šiuolaikinė lietuvių emigracija: pradimai ir laimėjimai, 2004, p 9.

Geresnė išeitis „kilmės” valstybei yra trumpalaikė migracija. Trumpalaikės migracijos trūkumai: socialinio draudimo einamojo finansavimo mažėjimas ir staigus atlyginimų kilimas sektoriuose, iš kurių nuteka reikalinga darbo jėga. Jos privalumai: nedarbo lygio mažėjimas, migrantų su nauja patirtimi grįžimas, į „kilmės” šalį srūvantys pinigų srautai.

Teigiamus emigracijos aspektus galima nurodyti tokius: tikėtinumą, kad nemaža dalis migrantų sugrįš; didelė dalis lėšų suvartojamos ir investuojamos „kilmės” valstybėje; mažėja bedarbių skaičius, o kartu ir socialinės paramos poreikis; migrantai įgyja naujos patirties.

Neigiami emigracijos poveikiai – tai demografinės situacijos pokyčiai (darbingo amžiaus žmonių mažėjimas, produktyvumo mažėjimas, socialinei sistemai iškylančios problemos dėl mokesčių mokėtojų pasitraukimo); investicijų į žmogų praradimas; staigus atlyginimų šuolis kai kuriuose sektoriuose. Negana to, vis didėjantis kvalifikuotų specialistų poreikis skatina jų skaičiaus mažėjimą kompensuoti strategiškai orientuoto švietimo svertais, tokių specialistų įsivežimu iš

svetur. Tai savo ruožtu sukelia naujų socialinio, kultūrinio ir politinio pobūdžio problemų. Pvz., pastebimi neigiami socialiniai reiškiniai, vykstantys šeimose, kada vaikai netenka vieno ar abiejų tėvų.

Kaip atskirą reiškinį reikia aptarti „protų nutekėjimo“ problemą. „Protų nutekėjimas“ apibrėžiamas kaip išsilavinusių ar profesionalių žmonių išvykimas iš vienos šalies, ekonomikos sektoriaus ar srities į kitą, paprastai dėl geresnio atlyginimo ar geresnių gyvenimo sąlygų. „Protų nutekėjimas“ turi didžiulę neigiamą įtaką šalies mokslo raidai bei bendrajai šalies pažangai. Tai ypač pavojinga, nes valstybė gali prarasti aukštos kvalifikacijos specialistus, be kurių sunkiai įsivaizduojamas ūkio modernizavimas ir plėtra. Gali sumažėti ne tik darbo jėgos resursai, bet ir mokesčių bei socialinio draudimo įmokų mokėtojų.

Tačiau tikrąją situaciją įvertinti sunku, kadangi „protų nutekėjimas“ visame migracijos diskurse yra savotiška pilkoji zona. Statistiškai „protų nutekėjimas“ sudaro menką emigracijos procentą. Į žiniasklaidos akiratį išvažiuojantys mokslininkai nepatenka, nes nekelia problemų priimančiam kraštui. Jų išvažiavimas nėra registruojamas ir Lietuvoje.

Besikeičiantis požiūris į migraciją verčia ieškoti ir teigiamų šio proceso aspektų. Emigracija gali padidinti aukštojo mokslo populiarumą – galimybė išvykti ir užsidirbti daugiau skatina jaunas žmones siekti aukštojo mokslo. Kadangi vis tiek ne visi išvažiuos, valstybėje bus daugiau išsilavinusių žmonių.

Tiesioginis migracijos poveikis juntamas ne tik ekonominiu lygmeniu; migracija turi įtakos socialiniams santykiams, kultūrai, nacionalinei politikai ir tarptautiniams santykiams. Migracija neišvengiamai lemia didesnę etnokultūrinę įvairovę kai kuriose šalyse ir „trina“ tradicines sienas tarp šalių [36, p. 53].

2. TARPTAUTINĖS MIGRACIJOS LIETUVOJE SITUACIJOS VERTINIMAS IR VEIKSNIŲ ANALIZĖ

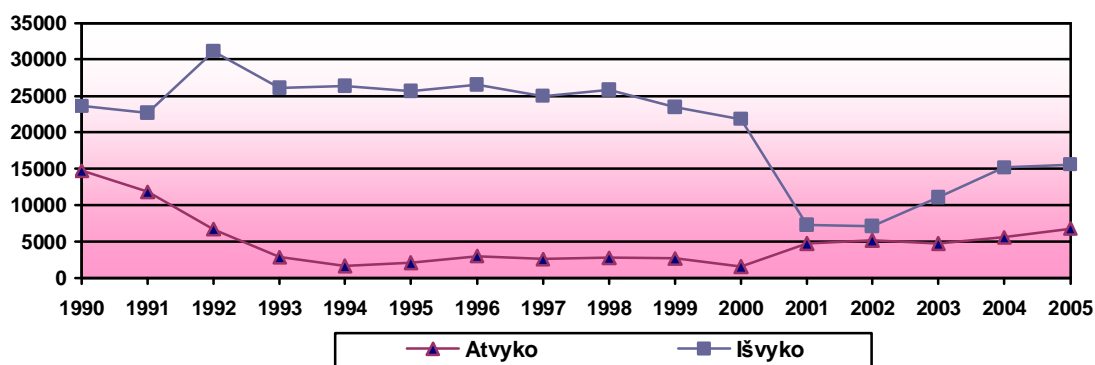
2.1. Darbo jėgos migracijos mastai ir dinamika

Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, migracijos procesai vyko nuo seniausių laikų. Nenagrinėjant šių klausimų plačiau, norėtusi atkreipti dėmesį tik į kai kurias svarbesnes migracijos bangas. Pirmieji duomenys apie migraciją iš Lietuvos siekia XVII a., o XIX a. pabaiga apibūdinama kaip pirmosios masinės emigracijos iš Lietuvos į Vakarų bangos pradžia. Ypač dideli emigracijos mastai, kurių pagrindinės priežastys buvo ekonominės, pasireiškė tarpukario Lietuvoje. Vėliau, Lietuvą inkorporavus į TSRS sudėtį, išsiskiria 1940 – 1950 m. laikotarpis – didžiausia priverstinės, politinės emigracijos iš Lietuvos banga. 1960 – 1980 m. pasižymėjo gana intensyvia migracija su Rytai, t. y. kitomis TSRS respublikomis, ir vienašališka jos kryptimi – imigracija. Migracija su Vakarais buvo nežymi. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, pasikeitė migracijos pobūdis, jį lėmė fundamentalūs ekonominiai, politiniai ir socialiniai pokyčiai. Darbo jėgos migracija tapo labiau priklausoma nuo rinkos dėsnių, pasikeitė jos srautų judėjimo kryptys, t. y. iškilė emigracijos problema, pakito migracijos pobūdis ir mastai [25, p. 19].

Tikslių ir patikimų duomenų apie emigracijos mastus nuo 1990 m. nėra. Duomenys apie realius migracijos srautus skiriasi priklausomai nuo šaltinio ir skaičiavimo metodikos. Lietuvos Statistikos departamentas prie LRV (toliau SD) pateikia oficialius duomenis, padedančius apytiksliai įsivaizduoti procesų mastą, nors galutinio atsakymo dėl emigracijos apimtys šie skaičiai neduoda. SD turimi oficialūs duomenys susiję su keleriopomis problemomis, kurios neleidžia jų laikyti tiksliais. Viena iš jų – emigracijos apibrėžimas – emigravusiais laikomi tik tie žmonės, kurie oficialiai pranešė apie savo išvykimą iš šalies (žr. p. 10). Pavyzdžiui, žmonės, pragyvenę užsienyje kad ir daugelį metų, tačiau oficialiai apie tai nepranešę ir vieną ar du sykius per metus į ją sugrįžtantys, emigrantais nelaikomi ir statistikoje neatsispindi, nors jų situacija realiai – socialiai, kultūriškai ir ekonomiškai – atitinka „emigranto“ statusą. Pavyzdžiui, daug Lietuvos Respublikos piliečių, išvykusių į užsienį pagal turistines vizas, dirbti ar mokytis, ten pasiliko nuolat gyventi. Išvykstantieji dažnai slepia savo išvykimą ir buvimą užsienio šalyse. Šis reiškinys galėjo iškraipyti net periodinio gyventojų surašymo, kuris turėtų pakoreguoti neišsamius ir netikslus turimus statistinius duomenis, rezultatus: surašymo metu galėjo būti „deklaruoti“ iš šalies išvykę žmonės.

Nuo 2006 m. situacija dėl tarptautinės migracijos Lietuvoje duomenų rinkimo keičiasi. SD 2006 m. I ketvirtį atliko tyrimą, kuris leido įvertinti neoficialiai iš Lietuvos išvykusių gyventojų skaičių 2001–2005 m. Neoficialiai emigravusių Lietuvos gyventojų skaičius įvertintas, papildžius SD atliekamo gyventojų užimtumo tyrimo anketą klausimais apie išvykusius gyventojus, jų demografines bei socialines charakteristikas. Tyrimas atliekamas remiantis atsitiktinių imčių metodu. Gyventojai į atranką patenka iš visų miestų ir kai kurių kaimų. Metų ketvirčiui sudaroma apie 4 tūkst. namų ūkių imtis ir apklausama apie 12,5 tūkst. gyventojų. Tyrimo rezultatų tikslumas yra pakankamas, vertinant per penkerius metus neoficialiai emigravusių skaičių, tačiau atskirų 2001–2003 m. rodiklių įverčių variacijos koeficientai yra dideli [75]. Tad nuo 2006 m. tarptautinės migracijos Lietuvoje statistika apima gyventojų oficialią ir neoficialią migraciją.

Emigracijos procesai buvo ypač intensyvūs per pirmuosius nepriklausomybės atkūrimo metus po apribojimų emigruoti iš Lietuvos panaikinimo (žr. 2.1 pav.).

2.1 pav. Lietuvos gyventojų tarptautinės migracijos kitimas 1990 – 2005 m.

Sudaryta pagal: Demografijos metraštis 2005, Statistikos departamentas prie LRV, 2006, p. 172.

Panaikinus administracinius emigracijos iš Lietuvos ribojimus ir vis daugiau šalių atveriant savo sienas, emigracija iš Lietuvos labai išaugo. Remiantis vien oficialia statistika (perskaičiuota pagal surašymo duomenis), per 15 nepriklausomybės metų, nuo 1990 iki 2005 m., iš Lietuvos emigravo 333 974 gyventojų (apie 13-14 proc. darbingo amžiaus žmonių), t. y. iš šalies išvyko 4,2 karto daugiau gyventojų negu atvyko (žr. 2.1 lent.)

Didžiausią mastą emigracija pasiekė 1992 m. Tuomet iš Lietuvos daugiausia emigravo ukrainiečių, baltarusių ir ypač rusų tautybės repatriantai – 21000 žmonių [65, p. 5]. Didelė sovietinio laikotarpio rusakalbių imigracija į Lietuvą sukūrė didžiulį migracijos potencialą, kuris po nepriklausomybės atkūrimo buvo išlaisvintas [25, p. 19]. Sovietų Sąjungos laikotarpiu į Lietuvą kiekvienais metais imigruodavo 6-8 tūkst. buvusių TSRS Respublikų piliečiai [65, p. 3]. Tokia

tendencija bendra ir kitoms Baltijos valstybėms. Repatriacija buvo susijusi ir su Sovietinės armijos išvedimu iš Lietuvos teritorijos 1993 m.

2.1 lentelė. Oficiali tarptautinė migracija Lietuvoje 1990 – 2005 m.

Metai	Imigracija	Emigracija ²	Migracijos saldo ³
1990	14744	23592	-8848
1991	11828	22503	-10675
1992	6640	31972	-25332
1993	2850	26840	-23990
1994	1664	25859	-24195
1995	2020	25688	-23668
1996	3025	26394	-23369
1997	2536	24957	-22421
1998	2706	24828	-22122
1999	2679	23418	-20739
2000	1510	21816	-20306
2001 ⁴	4694	7253	-2559
2002	5110	7086	-1976
2003	4728	11032	-6304
2004	5553	15165	-9612
2005	6789	15571	-8782
Iš viso:	79076	333974	-254898

Šaltinis: Demografijos metraštis 2005, Statistikos departamentas prie LRV, 2006, p. 172.

Greta repatriacijos į NVS valstybes prasidėjo naujų Rytų Europos valstybių gyventojų migracijos į Vakarų šalis procesas. Mokslininkai išskiria šiuos pagrindinius Centrinės ir Rytų Europos valstybių migracijos į Vakarus bruožus iki 1997 m.:

- Dauguma migrantų keliavo į vakarus trumpam laikui (virš 80 proc. kelionių nesiekė vieno mėnesio);
- Daugiausia tai buvo smulkių verslininkų kelionės pirkti prekių pardavimui Lietuvoje. 1992–1995 m. tokios kelionės sudarė 35,6 proc. visų užsienio kelionių;
- Tuo laikotarpiu atsirado ir trumpalaikės darbo gamyboje ar statybose užsienyje kelionės. Tokių kelionių iš Lietuvos – apie 25,5 proc.;
- Migracija charakterizuojama kaip nelegali arba pusiau legali;
- Siunčiančių valstybių ekonominiai sunkumai kūrė paskatas ieškoti trumpalaikių, sezoninių ir daugiausia nelegalių darbų siekiant patenkinti vartojimo ir būsto poreikius;

² Remiantis Gyventojų ir būstų 2001 m. visuotinio surašymo duomenimis, perskaičiuotas 1990–2000 m. išvykusių skaičius, įvertinant neoficialią migraciją.

³ Skirtumas tarp atvykusių ir išvykusių skaičiaus.

⁴ Nuo 2001 m. į migrantų apskaitą įtraukiami užsieniečiai, atvykę į Lietuvą 1 metams ar ilgesniam laikotarpiui.

- Dauguma migrantų - jauni, išsilavinę vyrai;
- Ekonominiai migrantai ir prekyautojai pirmiausia migravo į Lenkiją, Vokietiją, mažiau Skandinaviją ir į JAV (daugiausia ilgam laikotarpiui dėl sudėtingos įvažiavimo procedūros ir kelionės sąnaudų) [55, p. 14].

Taigi, ekonominė transformacija, įvykusi po 1990 m., labai stipriai paveikė tarptautinės emigracijos procesą Lietuvoje. Pasikeitė migracijos mastai, kryptys: iki Lietuvos nepriklausomybės atgavimo buvusius imigracijos srautus pakeitė emigracijos srautai.

Vien 2004 m. emigravo 15 165 gyventojų, t. y. apie 4000 daugiau negu ankstesniais 2003 metais. SD iki gyventojų surašymo 2001 m. vertino, jog 1990 – 1996 metais kasmet iš Lietuvos emigravo vidutiniškai apie 20-30 tūkst. gyventojų, 1997 – 1999 metais migracijos balansas nežymiai teigiamas. Po gyventojų surašymo (2001 m.) SD pakoregavo ankstesnius duomenis, kurie parodė, jog nuo 1990 m. migracijos saldo neigiamas ir kasmet sudarė daugiau nei 20 000 emigrantų per metus. Didžiausias neigiamas migracijos saldo (-24651) buvo užfiksuotas 1994 m. Skaičiuojant migracijos saldo arba neto migraciją, nuo 1990 iki 2005 m. iš Lietuvos išvyko 254 898 žmonių daugiau negu atvyko.

Aukščiau pateikta 2.1 lentelė rodo, jog registruotos migracijos duomenys (nuo 2001 metų) žymiai skiriasi nuo realaus gyventojų judėjimo. Svarbu dar kartą pažymėti, kad šie duomenys – tai registruota migracija – žmonės, kurie pranešė apie adresą pasikeitimą. Akivaizdu, jog jie sudaro tik dalį migravusiųjų. Nors tokia prievolė ir yra numatyta Lietuvos teisės aktu, ES ribose laisvai judantys Lietuvos piliečiai dažnai jos nepaiso. Pagal surašymo duomenis, 1990 – 2000 metais didžiąją dalį lietuvių emigracijos (apie 60 proc.) sudarė nedeklaruoti išvykimai [64, p. 15].

2006 m. pirmą ketvirtį SD atliktas tyrimas bei išanalizuoti tyrimo rezultatai padėjo įvertinti 2001 – 2005 m. neoficialiai emigravusių Lietuvos gyventojų skaičių. Tyrimo rezultatai rodo, kad tik kas antras trečias Lietuvos gyventojas emigrudamas deklaruoja savo išvykimą. 2001 – 2005 m. neoficialiai iš šalies išvyko apie 70 tūkst. žmonių, kartu su deklaravusiais savo išvykimą – apie 126 tūkst. šalies gyventojų (2.2 lentelė) [75].

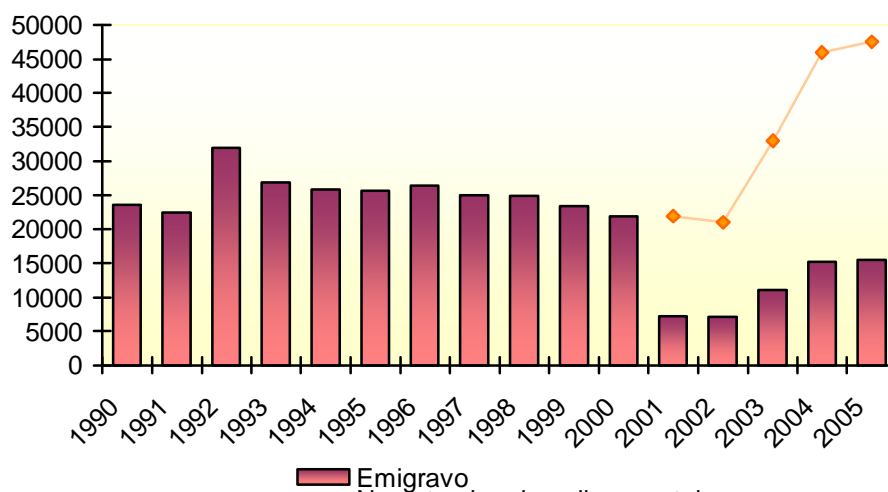
2.2 lentelė. Oficiali ir neoficiali emigracija Lietuvoje 2001 – 2005 m., tūkst.

Metai	Asmenys, deklaravę išvykimą (oficiali emigracija)	Asmenys, nedeklaravę išvykimo (neoficiali emigracija)	Iš viso
2001–2005	56,1	69,8	125,9
2004	15,2	24,7	39,9
2005	15,6	24,4	40,0

Sudaryta pagal: Demografijos metraštis 2005, Statistikos departamentas prie LRV, 2006, p. 170.

Įvertinant oficialią ir neoficialią migraciją, nuo 1990 m., per pastaruosius šešiolika metų, iš Lietuvos iš viso emigravo apie 404 tūkst. žmonių.

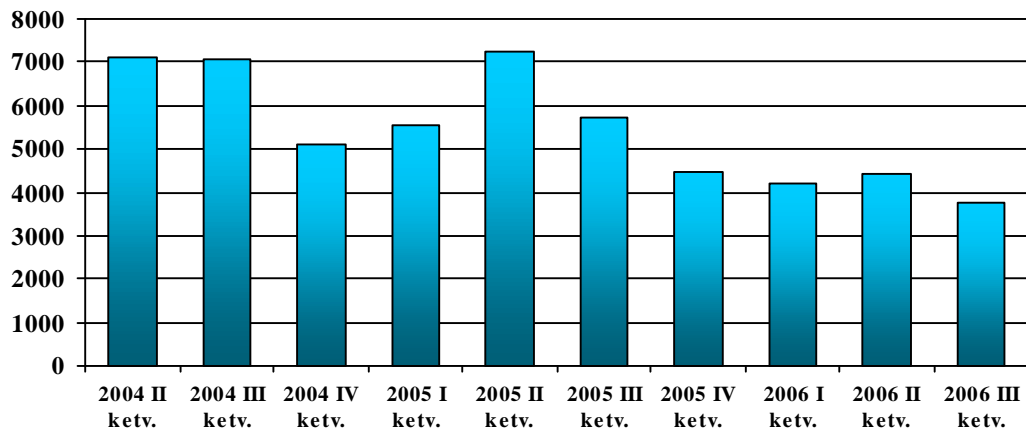
Pagal oficialią statistiką, kiekvienais metais, t. y. 2004 ir 2005 metais, iš Lietuvos išvyko po daugiau nei 15 000 asmenų (žr. 2.2 lent.). Pasak analitikų, besiremiančių atliekamomis apklausomis ir 2004 metais sumažėjusiu atsakymų skaičiumi, 2004 metais migravo apie 50 tūkst. gyventojų [55, p. 6]. Kai kurie tyrinėtojai (dr. A. Sipavičienė, dr. M. Adomėnas) vertina, kad legalių/nelegalių, t. y. užsiregistravusių ir nesiregistravusių, migrantų santykis galėtų būti 1:3 [16, p. 22]. Todėl oficialią statistiką reikėtų dauginti iš trijų norint sužinoti realų migrantų skaičių, tai ir patvirtina 2006 m. SD atliktas neoficialios migracijos tyrimas. Įvertinus oficialios ir neoficialios emigracijos statistiką iš Lietuvos emigravusių asmenų skaičius tiek 2004 m., tiek ir 2005 m. siekia apie 40 000 (2.2 pav.).

2.2 pav. Numatomi emigracijos mastai Lietuvoje 1990 – 2005 m.

Šaltinis: Adomėnas M. Lietuvių emigracija: priežastys, tendencijos, pasekmės//Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. Konferencijos medžiaga, 2006, p. 25

Kiti šaltiniai taip pat patvirtina, kad oficiali statistika neatspindi realių emigracijos mastų. Jungtinės Karalystės Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, po naujų narių priėmimo į Europos Sąjungą, 2004 m. gegužės-gruodžio mėnesiais, darbo leidimo Didžiojoje Britanijoje pasiprašė 20 095 lietuviai [14, p. 8]. Kiekvieną ketvirtį darbo leidimus gavo vidutiniškai 5-6 tūkst. lietuvių. Nuo 2004 m. gegužės mėn. iki 2006 m. rugsėjo mėn. iš viso darbo leidimus gavo 54 645 lietuvių [15, p. 9]. Lietuvių, užsiregistravusių Didžiojoje Britanijoje dėl darbo leidimo gavimo, skaičius 2004 m. gegužės mėn. – 2006 m. rugsėjo mėn. pateiktas 2.3 paveiksle.

2.3 pav. Lietuvių, kuriems išduoti darbo leidimai, skaičius Didžiojoje Britanijoje 2004 – 2006 m.

Sudaryta pagal: Accession Monitoring Report. May 2004 – September 2006, p. 9.

Šiais duomenimis remiantis galima pagrįstai manyti, kad emigrantų skaičius, po įstojimo į Europos Sąjungą, gerokai viršija SD turimus oficialius duomenis.

2.1.1. Emigracijos kryptys

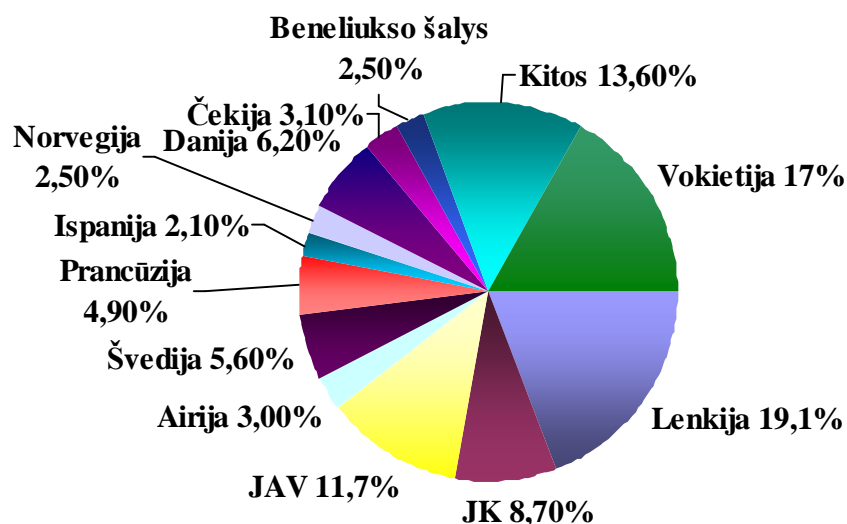
Kaip jau buvo minėta 1990 – 1993 m. didžiausi emigraciniai srautai buvo į Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą ir kitas buvusias Sovietų Sąjungos respublikas, o nuo 1994 m. – į Vakarų. Įvairiais vertinimais, 1998 – 2002 m. daugiausia – 19,1 proc. migrantų patraukė Lenkija, Vokietija – 17 proc. ir Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau – JAV) – 11,7 proc. (2.4 pav.). Į Didžiąją Britaniją tuo laikotarpiu dirbti išvyko 8,7 proc., Daniją – 6,2 proc. ir Švediją – 5,6 proc. migrantų. Iš viso iki 2004 m. gegužės mėn. priskaičiuojama apie 195 000 emigrantų, dirbančių užsienyje. Didžiausia išvykusiųjų dalis dirbo statybų, žemės ūkio, paslaugų (restoranuose ir viešbučiuose) sektoriuose bei socialinį darbą [33, p. 73].

2003 – 2004 metais emigrantų pasiskirstymas pagal priimančias valstybes pasikeičia. Pastaraisiais metais vis labiau krypta į vadinamuosius Vakarų, ypač į Europos Sąjungos šalis senbuves. 2003 m. pagrindinės priimančios valstybės tos pačios – Didžioji Britanija, Vokietija, ir JAV – nelieta Lenkijos, ir vis didesnę emigrantų dalis pasirenka Airiją bei Ispaniją.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakyto ir „Spinter“ 2001 m. atlikto tyrimo duomenimis iš tų aplaustųjų, kurie apsisprendę išvykti tvirtai, daugiausia vyktų į JAV, Vokietiją ir Didžiąją Britaniją [67]. Tačiau prieš pat ES išsiplėtimą įvestos darbo jėgos imigracijos kvotos) pakreipė emigracijos srautus kitomis linkmėmis: daugiausia lietuvių 2004 – 2005 m. važiavo į

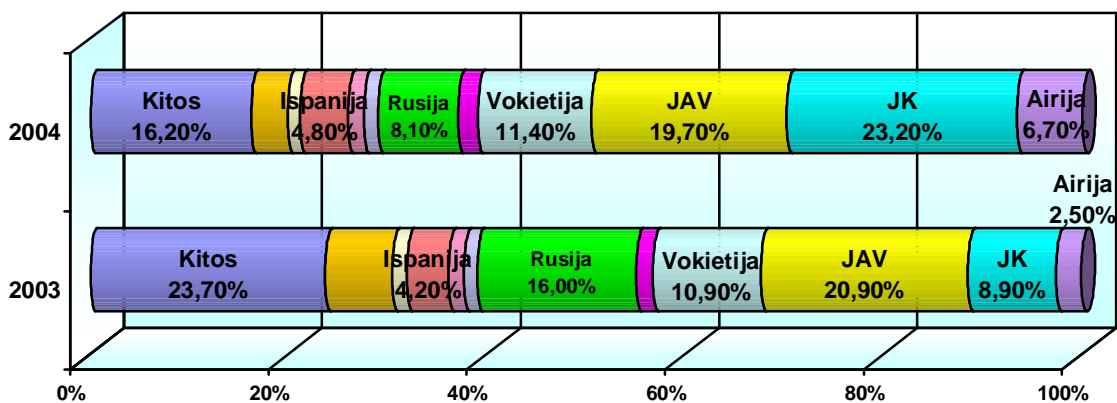
Didžiąją Britaniją, Airiją, Ispaniją. Tradiciniai ekonominiai bei kultūriniai lietuvių emigravimo polinkiai (JAV, Vokietija), susidūrus su legalaus įsidarbinimo kvotomis, vizų problemomis ir pan., užleido kelią kitoms kryptims.

2.4 pav. Lietuvos emigrantų srautų pasiskirstymas šalyse 1998 – 2002 m.

Sudaryta pagal: Gruževskis B. Labour Migration in Lithuania, p. 73.

2004 m. pagal oficialią statistiką į Jungtinę Karalystę emigravo 3525 žmonės, į Vokietiją – 1727 žmonės, į Airiją – 1009 žmonės, Ispaniją – 730 žmonių. Tradiciškai viena pagrindinių tikslo šalių išlieka JAV – vien oficialiais statistikos duomenimis, 2004 m. į ją emigravo 2980 Lietuvos piliečių. 2004-aisiais, prisijungimo prie ES, metais emigrantų dalis darbo rinką atvėrusiose Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje padidėjo daugiau nei du kartus. Pateiktame 2.5 paveiksle tai akivaizdžiai galime matyti.

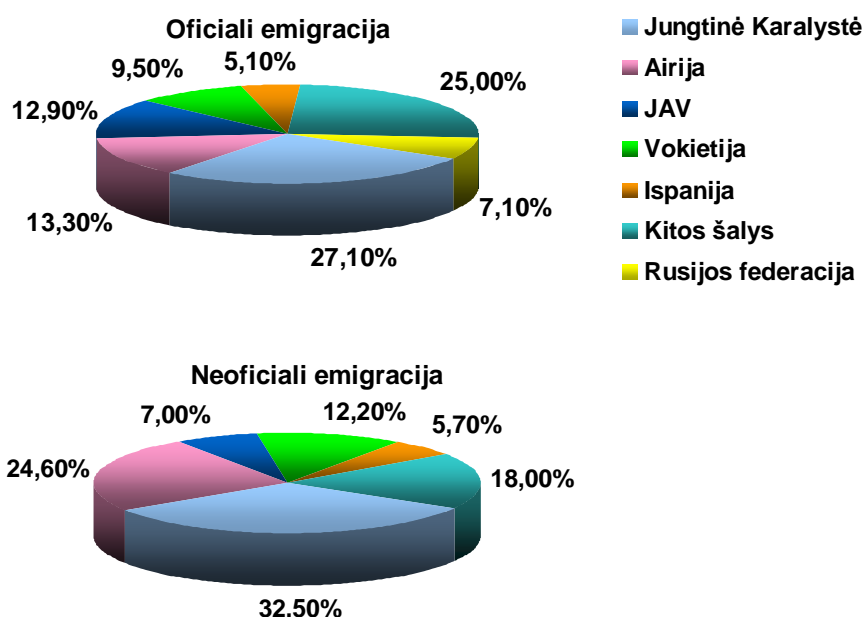

2.5 pav. Lietuvos emigrantų srautų pasiskirstymas šalyse 2003 – 2004 m.

Sudaryta pagal: Demografijos metraštis 2004, Statistikos departamentas prei LRV, 2005, p. 175-176.

2005 m. oficialios statistikos duomenimis emigracijos srautai, palyginus su 2004 m., labiausiai padidėjo į Airiją – 2 kartus, į Jungtinę Karalystę emigrantų iš Lietuvos atvyko 1,2 karto daugiau, į Ispaniją – 1,1 karto. Šiek tiek mažesnis atvykusiųjų skaičius nei 2004 m. į Vokietiją – 0,9 karto, į JAV – 0,7 karto.

Oficialios ir neoficialios statistikos palyginimas pagal tikslo šalis pavaizduotas 2.6 pav. Matome, kad priimančių šalių užimamos dalies visumoje skirtumai pagal oficialią ir neoficialią statistiką nėra labai žymūs. Tik neoficialios statistikos duomenis beveik visos šalys sudaro dar didesnę dalį nei pagal oficialią statistiką: Jungtinė Karalystė priima daugiausia emigrantų, atitinkamai 32,5 % ir 27,1 %, Airija – 24,6 % ir 13,3 %. Kitos šalys pasiskirsto beveik vienodai.

2.6 pav. Oficialios ir neoficialios emigracijos palyginimas pagal tikslo šalis 2005 m.

Sudaryta pagal: Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2005, p. 15, ir Neoficiali emigracija, Statistikos departamentas prie LRV

Kiti pateikti emigracijos mastų vertinimai tokie: Vakarų Europos šalyse, JAV, Kanadoje ir Australijoje Lietuvos emigrantų yra 200-250 tūkst., iš kurių apytiksliai po 50 tūkst. JAV ir Didžiojoje Britanijoje, po 30 tūkst. Airijoje ir Ispanijoje, 10 tūkst. Vokietijoje, 5 tūkst. Norvegijoje, Kanadoje, Australijoje, Švedijoje, Danijoje – po 1 tūkst., kitose Vakarų Europos šalyse – po kelis šimtus [56, p. 13]. Remiantis kitais šaltiniais, vien Ispanijos Andalūzijos provincijoje deklaravusių savo vietą lietuvių yra apie 35 tūkst. [17, p. 14].

Taigi, daugiausia emigrantų išvyksta į Jungtinę Karalystę, Vokietiją, Airiją, Ispaniją, Švediją bei JAV. Kitas svarbu emigracijos tyrimo aspektas yra socialinis demografinis emigrantų pasiskirstymas, nes tai lemia migracijos srautus, trukmę ir priežastis.

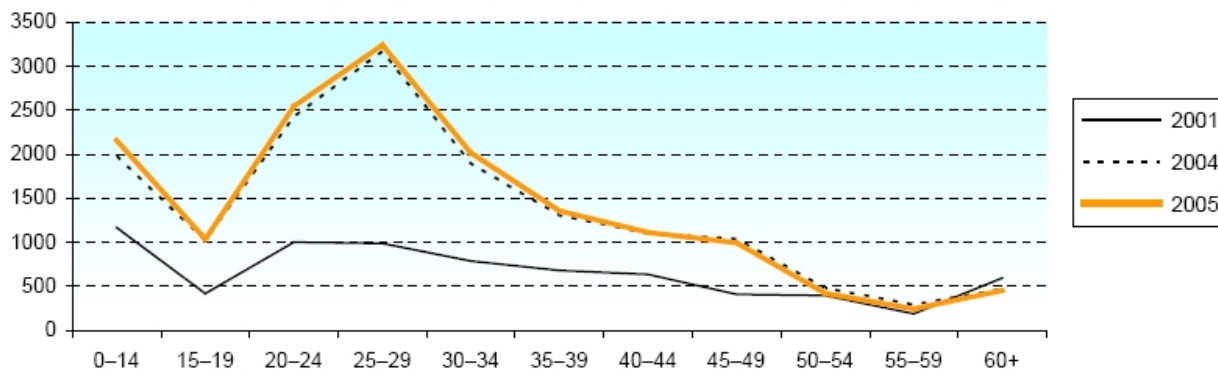
2.1.2. Emigracijos struktūra pagal amžių, lytį ir išsilavinimą

Vienas iš svarbesnių mikroekonominių emigracijos veiksnių (žr. p. 18) yra amžius. Dėl emigracijos daugiausia prarandama darbingo amžiaus jaunimo (2.7 pav.). Galima daryti prielaidą, kad taip yra dėl to, kad jaunimas lengviau adaptuojasi naujoje vietoje, dar nėra sukūrę šeimos (2005 m. 41,5 proc. išvykusiųjų nebuvo susituokę), be to, jų migracijos investicija, kaip žmogiškojo kapitalo investicija, atsiperka greičiausiai.

2005 metais, SD oficialiais duomenimis, tarp emigrantų penktadalį sudarė 25–29 metų amžiaus gyventojai, 20–24 metų amžiaus – 16,3 proc., 30–34 metų amžiaus – 12,9 proc. ir 35–39 metų amžiaus – 8,8 proc., o nuo 55 metų ir vyresnio amžiaus emigrantų dalis vėl pradeda didėti. Tai vadinamasis pagyvenusių asmenų mobilumas (Snow Birds, t. y. „paukštis keliauninkas“) [54, p. 43]. Vyresni asmenys mažiau migruoja dėl šių priežasčių:

- turi mažiau laiko investicijoms į migraciją atsipirkti;
- turi didesnę dalį specifinio žmogaus kapitalo, kuris naudingas esamoje darbo vietoje, bet gali būti nenaudingas naujoje;
- paprastai vyresnių asmenų migravimo kaštai didesni dėl turimos nuosavybės ir psichologinių kaštų, nes jie didėja, plečiantis šeimai, šie asmenys sunkiau adaptuojasi naujoje vietoje [81, p.].

Labai panaši emigrantų sudėtis pagal amžių buvo ir 2004 m. Tuo tarpu 2001 m. emigrantų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes buvo žymiai tolygesnis nei 2004 m. ar 2005 metais. 25–29 metų amžiaus emigrantai 2001 m. tesudarė 13,62 proc., t. y. 1,5 karto mažiau nei 2005 m. ir 2004 m. Tai parodo, kad emigracijos srautai ne tik padidėjo, bet labiausiai išaugo darbingo amžiaus jaunų gyventojų dalies emigracija.

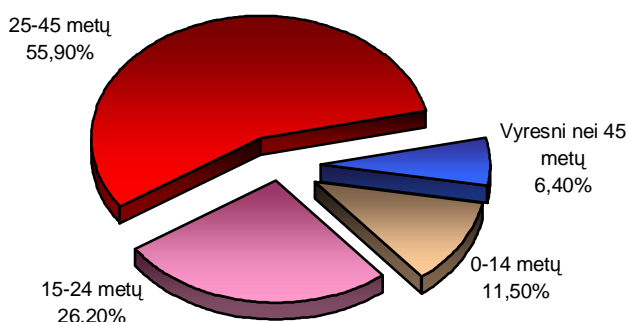

2.7 pav. Lietuvos emigrantai, deklaravę išvykimą, pagal amžiaus grupes 2001, 2004 ir 2005 m.

Šaltinis: Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2005, Statistikos departamentas prie LRV, 2006, p. 15

Didžiosios Britanijos vyriausybės įstaigų pateikiamos ataskaitos tai pat rodo, kad daugiau kaip 80 proc. į Didžiąją Britaniją atvykusių imigrantų buvo jauni (18-34 metų), nevedę [15, p. 1].

Pagal neoficialius duomenis (SD atliktas tyrimas) 2001 – 2005 m. didžiausią emigrantų dalį (55,9%) sudarė 25-45 metų amžiaus gyventojai (2.8 pav.). Antroje vietoje yra jaunimas nuo 15 iki 24 metų, kuris sudarė daugiau nei ketvirtadalį visų emigrantų, nedeklaravusių išvykimo.

2.8 pav. Lietuvos emigrantai, nedeklaravę išvykimo, pagal amžiaus grupes 2001 – 2005 m.

Sudaryta pagal: Neoficiali migracija. Statistikos departamentas prie LRV.

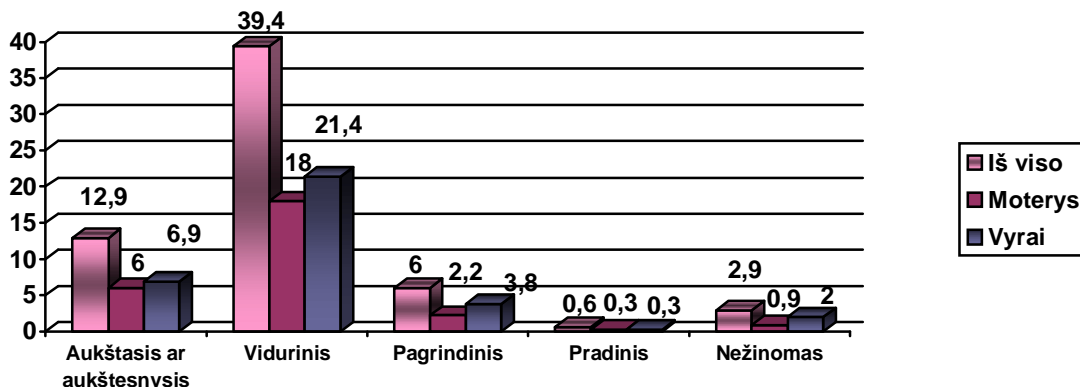
Per 2001 – 2005 m. laikotarpį oficialiai ir neoficialiai išvyko (15 metų ir vyresni asmenys) daugiau nei 60 tūkst. vyrų ir virš 55 tūkst. moterų. 2005 m. deklaruodami ir nedeklaruodami savo išvykimo iš Lietuvos emigravo daugiau vyrų (atitinkamai 52,2 proc. ir 73,4 proc.) nei moterų. 2001–2005 m. neoficialiai emigravo taip pat daugiau vyrų nei moterų (2.3 lentelė). Tačiau per 2001–2005 m. išvykimą deklaravo daugiau moterų, kurios sudarė 51,9 proc. visų oficialių emigrantų. Tai galima paaiškinti tuo, kad moterys dažniau įsidarbina legaliai, nes dirba kvalifikuotesnius darbus, pvz. sveikatos apsaugos srityje, kur jaučiamas didelis šių darbuotojų trūkumas, ypač Danijoje ir Švedijoje, tuo tarpu vyrai dažnai nelegaliai dirba statybose.

2.3 lentelė. Oficiali ir neoficiali emigracija Lietuvoje pagal lytį 2001 – 2005 m., tūkst.

	Asmenys, deklaruojantys išvykimą (oficiali emigracija)			Asmenys, nedeklaruojantys išvykimo (neoficiali emigracija)		
	2001–2005	2004	2005	2001–2005	2004	2005
Iš viso	56,1	15,2	15,6	69,8	24,7	24,4
iš jų:						
15 metų ir vyresni	48,2	13,2	13,4	61,8	20,6	22,9
Vyrai	23,2	6,1	7,0	39,0	11,4	16,8
Moterys	25,0	7,1	6,4	30,8	13,3	7,6

Šaltinis: Demografijos metraštis 2005, Statistikos departamentas prie LRV, 2006, p. 170.

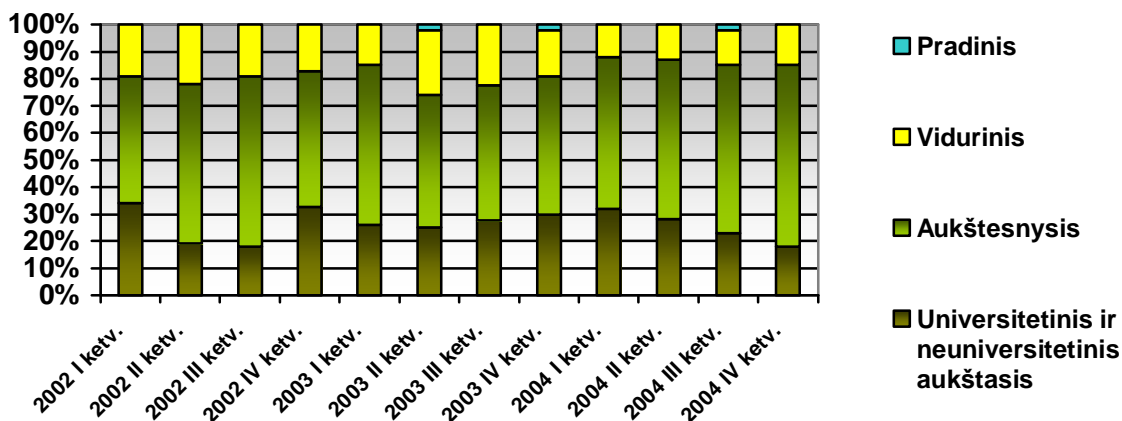
Svarbią įtaką emigracijai turi išsilavinimas arba įgyta kvalifikacija. Du iš trijų neoficialiai emigravusių 15 metų amžiaus ir vyresnių gyventojų turėjo vidurinį išsilavinimą, kas penktas – aukštojo ar aukštesniojo mokslo baigimo diplomą (2.9 pav.).

2.9 pav. Neoficialiai emigravusieji iš Lietuvos 2001 – 2005 m. pagal išsilavinimą (15 metų amžiaus ir vyresni gyventojai), tūkst.

Šaltinis: Neoficiali migracija. Statistikos departamentas prie LRV.

Emigrantų, deklaravusių savo išvykimą, sudėties pagal išsilavinimą SD nepateikia. Pasaulio bankas pagal Darbo jėgos tyrimų (Labour Force Survey) surinktus duomenis, patvirtina, kad 2002 – 2004 m. iš Lietuvos daugiausia emigravo jaunimas, ir turintys vidurinį išsilavinimą emigrantai, o baigusią aukštąją universitetinę arba neuniversitetinę mokyklą, emigrantų dalis svyruoja nuo 17 proc. iki 35 proc. (2.10 pav.).

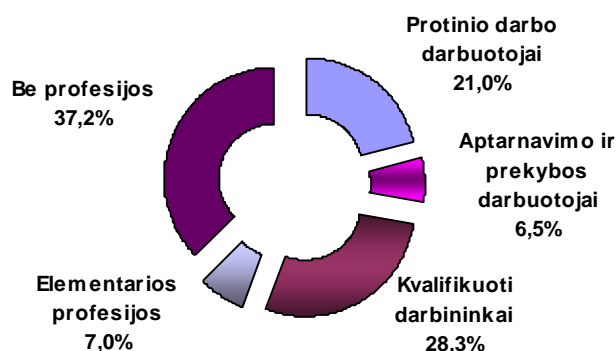

2.10 pav. Lietuvos emigrantų išsilavinimo struktūra, 2002 – 2004 m.

Šaltinis: Labor Migration From the New EU Member State, p. 12.

SD tyrimo duomenimis, daugiausia neoficialiai išvyksta nedirbusių asmenų ir kvalifikuotų darbininkų (2.11 pav.). Per 5 metus kas trečias neoficialus emigrantas neturėjo darbo (23 tūkst.), kas

penktas buvo kvalifikuotas darbininkas (17,5 tūkst.), net penktadalį sudarė protinio darbo darbuotojai (13 tūkst.). Pagal oficialią SD pateikiamą statistiką didžiąją dalį (84,4 proc.) 2005 m. emigravusių LR piliečių taip pat sudarė nedirbantys asmenys. Darome prielaidą, kad tai lėmė aukštas nedarbo lygis Lietuvoje (plačiau žr. 2.2. sk., p. 45).

2.11 pav. Emigrantai, nedeklaravę išvykimo, pagal buvusias profesijas 2001 – 2005 m.
(15 metų amžiaus ir vyresni gyventojai)

Šaltinis: Neoficiali migracija. Statistikos departamentas prie LRV.

Labiau išsilavinę, kvalifikuoti asmenys labiau linkę migruoti, nes dažnai gerai moka užsienio kalbas. Be to, aukštos kvalifikacijos darbo jėga labiau paklausi ir yra didesnių įsidarbinimo ir darbo užmokesčio didėjimo galimybių. Taip pat šie asmenys sugeba pasiekti ir surinkti reikiamą informaciją tiek apie ekonominę situaciją kitose šalyse, tiek ir apie situaciją ir darbo užmokestį tų šalių darbo rinkoje. Darome prielaidą, kad turinčių vidurinį išsilavinimą ir be profesijos emigrantų lyginamoji dalis yra didžiausia dėl mokamo aukštesnio darbo užmokesčio už tą patį nekvalifikuotą darbą užsienio šalyse nei Lietuvoje.

Kaip atskirą reiškinį reikia paminėti „protų nutekėjimo“ problemą. „Protų nutekėjimas“ apibrėžiamas kaip išsilavinusių ar profesionalių žmonių išvykimas iš vienos šalies, ekonomikos sektoriaus ar srities į kitą, paprastai dėl geresnio atlyginimo ar geresnių gyvenimo sąlygų. Neabejotina, kad Lietuvoje šiuo metu vyksta spartus „protų nutekėjimas“, turintis didžiulę neigiamą įtaką Lietuvos mokslo raidai bei bendrajai šalies pažangai. Tai ypač pavojinga, nes valstybė gali prarasti aukštos kvalifikacijos specialistus, be kurių sunkiai įsivaizduojamas ūkio modernizavimas ir plėtra. Gali sumažėti ne tik darbo jėgos resursai, bet ir mokesčių bei socialinio draudimo įmokų mokėtojų.

Tačiau tikrąją situaciją įvertinti sunku, kadangi „protų nutekėjimas“ visame migracijos diskurse yra savotiška pilkoji zona. Statistiškai „protų nutekėjimas“ sudaro menką emigracijos procentą. Į žiniasklaidos akiratį išvažiuojantys mokslininkai nepatenka, nes nekelia problemų

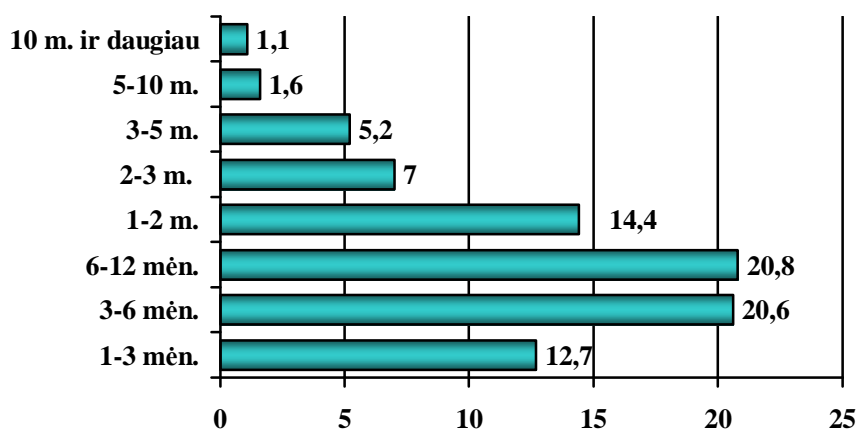
priimančiam kraštui. Jų išvažiavimas nėra registruojamas ir Lietuvoje. Užsienio lietuvių mokslo forumo paskaičiavimu, per nepriklausomybės metus užsienyje daktaro laipsnį apsigynė arba artimiausiu metu ketina gintis apie tūkstantis Lietuvos piliečių, tuo tarpu Lietuvoje per metus apsiginama apie 150 daktaro disertacijų [69].

Taigi, pagal socialinę demografinę struktūrą vidutinis išvykstantis Lietuvos gyventojas yra jaunas, 20–29 metų, turintis vidurinį, aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, darbingas gyventojas. Toks vidutinis emigranto „portretas“ iš dalies atsispindi nagrinėjant emigracijos trukmę.

2.1.3. Ilgalaikės ir trumpalaikės emigracijos tendencijos

Tyrimų duomenys rodo, kad pirminiame etape, t. y. praėjusio dešimtmečio pradžioje, dominavo trumpalaikės grįžtamosios (90 proc. visų užsienio kelionių sudarė išvykos iki 1 mėnesio), vadinamosios žvalgybinės, užsienio kelionės komercijos, verslo tikslais ar vykdant mokslo (kultūrinius) mainus. Pamažu migracijos trukmė ilgėjo, keitėsi ir migracijos tikslai. Vis daugiau trumpalaikių nedeklaruotų išvykimų virsta ilgalaikiu buvimu ir emigracija (toks neretai ir yra šios emigracijos tikrasis tikslas) [62, p. 14].

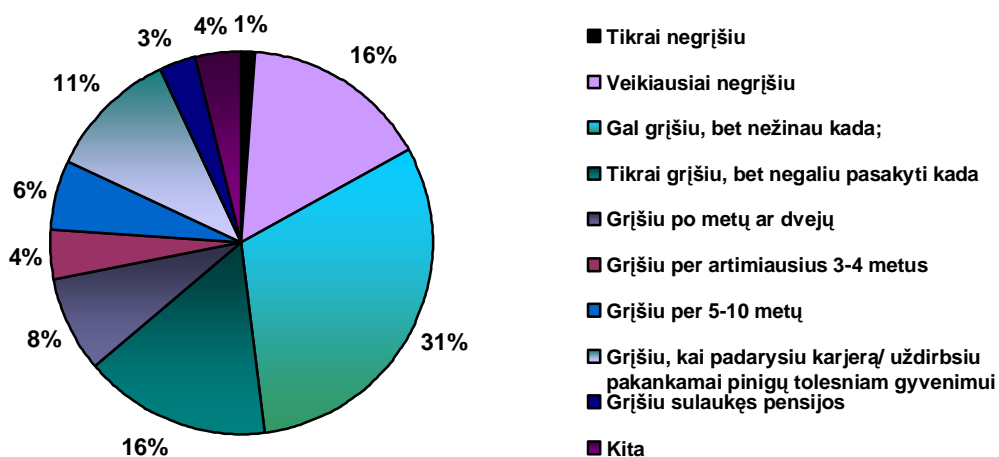
Didžiuma planuojančių migruoti asmenų ketino išvykti trumpam laikui – apie 40 % 3 – 12 mėn. ir tik labai maža dalis, vos 1 %, ilgesniam laikui, dešimčiai metų ar visam laikui (žr. 2.12 pav.). Tačiau neaišku, kiek tokie planai atitinka realias tendencijas – ar išankstiniai planai nepakinta, kai išvykusieji neužsidirba taip greitai, kaip planavę, kultūrinis šokas pasirodo ne toks jau neįveikiamas, atsiranda gyvenimo svetur įprotis.

2.12 pav. Išvykstančių iš Lietuvos ilgalaikės ir trumpalaikės migracijos tendencijos, procentais

Šaltinis: Potencialaus laisvo darbo jėgos judėjimo į Europos Sąjungos valstybes įvertinimas.

Pilietinės visuomenės instituto iniciatyva buvo atliktas išvažiavusių iš Lietuvos studentų nuostatų tyrimas. Tai, kad didžioji dalis išvažiavusiųjų nesiruošia grįžti, net jei ir tam atsirastų paskatos, ar nebeliktų kliūčių, tampa aišku, kai atsakoma į klausimą, kada ketina grįžti į Lietuvą (žr. 2.9 pav.). Paaiškėja, kad maždaug trečdalis mąsto apie sugrįžimo galimybes artimiausių kelių metų laikotarpiu, kiti – nukelia tokio sugrįžimo galimybes neapibrėžtai ateičiai, nenorėdami nei visiškai nukirsti saitų su Lietuva, nei visiškai susitapatinti su savo naująja aplinka. Tai taip pat gali būti psichologinis momentas: tarsi vis dar nenorima susitaikyti su išeivio statusu, susitaikyti su mintimi, kad virstama išeiviais Lietuvos atžvilgiu ir imigrantais svetur. Todėl norima nukelti numanomo sugrįžimo perspektyvą į kuo tolimesnę ateitį (grįšiu per 5-10 metų) arba susieti ją su priežastimis, kurios priklauso nuo kitų nenuspėjamų, nuo individo tik dalinai priklausančių, aplinkybių, kaip antai, galimybės padaryti karjerą, užsidirbti pakankamai pinigų tolesniam gyvenimui ir pan. Tai rodo, kad išvykusieji sprendimą jau padarė ir tikėtis didžiosios dalies jų sugrįžimo nėra realu [61, p. 20].

2.13 pav. Planuojama emigracijos trukmė

Šaltinis: Ruzgys J., Eriksonas L. Kodėl išvažiavome iš Lietuvos – ar sugrįšime?// Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai, p. 20.

2.2. Emigracijos motyvai ir priežastys

Anksčiau aptarti politiniai pokyčiai turėjo lemiamą įtaką ne tik emigraciniams srautams į buvusias Sovietų sąjungos valstybes, bet ir į Vakarų šalis. Jie pakeitė sovietinio laikotarpio griežtų teisinių reikalavimų pobūdį, panaikino „sienas“ tarp Rytų ir Vakarų ir liberalizavo judėjimą į

Vakarus. Svarbu pabrėžti, kad politiniai ir teisiniai pokyčiai sudarė sąlygas vėliau pasireikšti demografinių, ekonominių ir socialinių veiksnių motyvuotai emigracijai.

Reikia paminėti, kad emigracijos priežastis bei motyvus įvertinti, kaip ir emigracinius srautus iš Lietuvos nustatyti, yra labai sudėtinga. Oficialūs duomenys neparodo realaus emigracijos pobūdžio dėl jau anksčiau minėtos priežasties, kadangi čia užfiksuoti tik gavusių leidimą emigruoti LR piliečių išvykimo motyvai, neįtraukti nelegalūs emigrantai. Atliekamų „sniego gniūžčių“ apklausų duomenys nėra reprezentatyvūs, nes tai yra tik tų žmonių nuomonė, kurie atsako į apklausas [16, p. 22-23]. Tačiau šie duomenys vertingi tuo, kad jais remiantis galima atskleisti pagrindinius žmonių emigravimo motyvus, ir palyginti su kitų metų duomenimis.

Svarstant emigraciją kaip ekonominį reiškinį, ją galima suvokti kaip atsaką į ekonomines geresnio gyvenimo galimybes, kurio dinamiką veikia „stūmimo-traukimo“ modelis (žr. p. 18). Vieni iš teoriniuose darbuose minimų stūmimo veiksnių yra ekonominiai, kurie ir daro didžiausią įtaką migracijai. Tai patvirtina ir Lietuvoje atliktų įvairių tyrimų rezultatai.

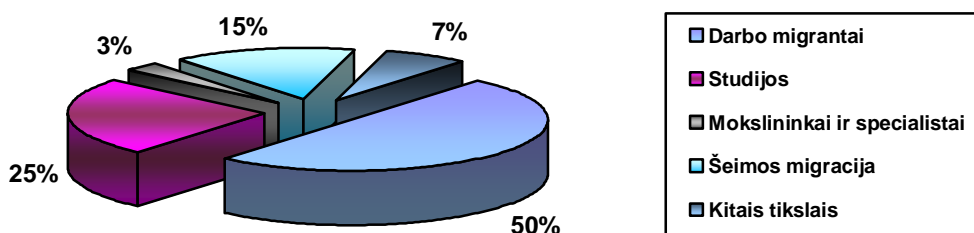
Būtina pažymėti, kad migracijos teorijose vadinami stūmimo ir traukos veiksniai gali būti išskiriami tik sąlyginai, nes stūmimas ir trauka yra tik santykiniai rodikliai. Priklausomai nuo lyginamų valstybių, subjektų, kurie lygina alternatyvas, tie patys veiksniai gali atlikti skirtingus vaidmenis. Pavyzdžiui, darbo užmokesčio lygis Lietuvoje lietuviams gali būti stūmimo, o Baltarusijos gyventojams traukos veiksnys.

Pagrindinis Lietuvos emigrantų nurodomas motyvas tiek pagal oficialius duomenis, tiek pagal įvairias vykdomas apklausas, yra ekonominis arba darbo (žemas užmokesčio lygis, blogos gyvenimo sąlygos), kiti svarbūs – studijos ir siekis gyventi kartu su (jau išvykusia) šeima.

Lietuvos migracijos departamentas prie VRM nustatė, kad nuo 1991 m. sausio 1 d. iki 2000 m. kovo 31 d. dauguma LR piliečių (60,9 proc.) emigravo į užsienio šalis dėl ekonominių motyvų, t. y. dėl noro ten dirbti ir gyventi. Kiti (24,6 proc.) nurodė šeimos susijungimo priežastis, likusioji dalis (15,4 proc.) išvyko dėl kitų priežasčių, tarp kurių žymesnę dalį sudarė įvaikinimas [25, p. 19-20].

Dr. Mantas Adomėnas pateikia apibendrintus kelių „sniego gniūžčių“ apklausų rezultatus, dėl kokių priežasčių žmonės važiuoja iš Lietuvos. Rezultatai daugiau ar mažiau koreliuoja su legalių migrantų [16, p. 22]. Pavyzdžiui, kaip ir Lietuvos migracijos departamento duomenimis, taip ir pagal „sniego gniūžčių“ apklausas, pusę sudaro žmonės, kurie išvyksta dėl darbo (2.14 pav.). Emigracijos struktūra skiriasi tik tuo, kad išaiškėja dar vienas motyvas – išvykimas dėl studijų, tai sudaro apie ketvirtadalį apklaustųjų, 3 proc. sudaro vadinamasis protų nutekėjimas, specialistų ir akademinų specialistų migracija. Truputėlį mažiau nei oficialiais duomenimis – 15 proc., apie

šeštadalį – išvyksta šeimos sumetimais, t. y. žmonės, prisijungiantys prie sutuoktinių ir panašiai, 7 proc. – kita [16, p. 23].

2.14 pav. Emigracijos motyvai pagal „sniego gniūžčių“ apklausų rezultatus

Šaltinis: Adomėnas M. Lietuvių emigracija: priežastys, tendencijos, pasekmės//Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. Konferencijos medžiaga, 2006, p. 25.

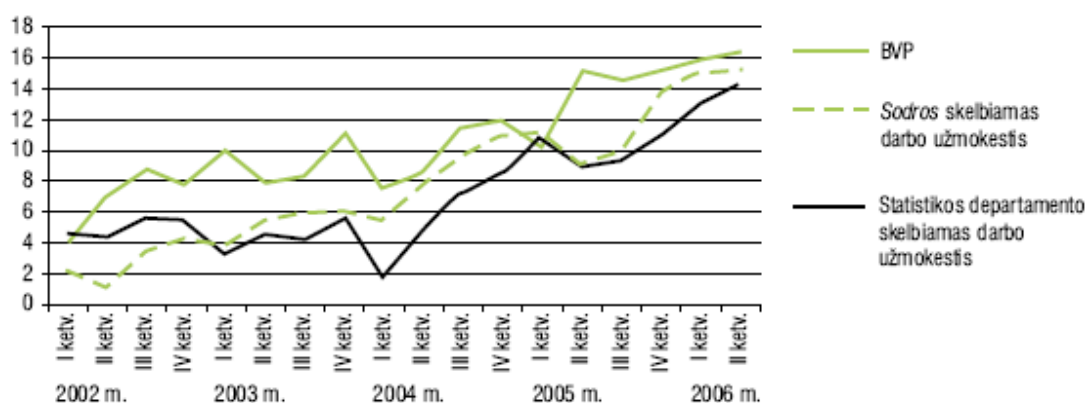
Toliau plačiau nagrinėsime pagrindinius ekonominius veiksnius, lemiančius Lietuvos gyventojų emigraciją.

Viena pagrindinių emigracijos priežasčių – **bendro gyvenimo lygio skirtumai**. Bendrus gyvenimo lygio skirtumus tarp Lietuvos ir priimančių ES valstybių geriausiai iliustruoja sukuriama bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) gyventojui rodiklis. Pavyzdžiui, BVP, tenkančio vienam gyventojui, kitimas 1995 – 1998 m. jo augimas buvo teigiamas, tačiau 1999 m. dėl Rusijos krizės jis stipriai sumažėjo (-1,6 proc.). Tik nuo 2000 m. padėtis iš esmės ryškiai pagerėjo, 2003 m. BVP vienam gyventojui siekė 9,8 proc., o 2005 m. – 14,5 proc. negalutiniais duomenimis) (žr. 1 priedą). Palyginti su išsivysčiusiomis Vakarų Europos šalimis, Lietuvos BVP, tenkantis vienam gyventojui, įvertinus perkamosios galios skirtumus, yra visiškai menkas: Jungtinėje Karalystėje 2005 m. jis siekia 27 300 JAV dolerių, Airijoje – 32 299 JAV dolerių, tuo tarpu Lietuvoje – 12 200 JAV dolerių (žr. 2 priedą). Pagal šį rodiklį 2004 m. Lietuva užėmė prieš paskutinę poziciją tarp ES šalių, 2005 m. aplenkė dar ir Lenkiją. Išankstiniais Eurostato skaičiavimais vienam Lietuvos gyventojui per 2004 m. tenkanti BVP dalis, apskaičiuota perkamosios galios standartais, sudarė 48 proc. BVP dalies tenkančios statistiniam ES-25 gyventojui, o 2005 m. jis padidėjo ir sudarė 52 proc. ES-25 vidurkio. Prognozuojama, kad 2006 m. šis rodiklis sieks – 55 proc. [29].

Darbo užmokesčio skirtumai – kita emigracijos priežastis nurodoma teoretikų ir įvardijama pačių migrantų, kitaip yra potencialių asmeninių pajamų padidėjimas. Pagrindinė migracijos priežastis dažniausiai yra tikėtinų pajamų skirtumas įvertinus migracijos sąnaudas (žr. p. 13). Bendrovės RAIT atliktos apklausos duomenimis, svarbiausia respondentų manymu emigracijos priežastis yra nedidelis darbo užmokestis – taip mano 90 proc. Lietuvos gyventojų [30; 64, p. 16].

Ispūdingai skiriasi absoliučiais dydžiais lyginami atlyginimai Lietuvoje ir kitose ES valstybėse (2.4 lentelė). Minimali alga Lietuvoje 2004 metais sudarė 550 litų. Nuo 2006 m. liepos 1 d. minimalus mėnesio atlyginimas padidintas iki 600 litų. Tokio dydžio atlyginimą, remiantis įvairiais šaltiniais, gauna apie 20 proc. dirbančiųjų⁵. Vyriausybės nustatyta minimali alga 2006 m. sausio mėn. Lietuvoje (159 eurų) buvo beveik 10 kartų mažesnė nei minimali alga Liuksemburge (1 503 eurų) ir 8 kartus mažesnė nei Airijoje (1 293 eurų), Jungtinėje Karalystėje (1 269 eurų), Belgijoje (1 234 eurų) ar Prancūzijoje (1 218 eurų) [60]. Minimalios algos dydis varijuoja ir skirtingose ES-15 valstybėse – Portugalijos (437 eurų), Ispanijos (631 eurų) ar Graikijos (668 eurų) minimali alga dvigubai mažesnė už minėtos Airijos, Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Belgijos valstybių grupės (žr. 5 priedą).

Vidutinis bruto ir neto darbo užmokestis Lietuvoje turi didėjimo tendenciją, tačiau realiojo darbo užmokesčio pokyčiai nėra tokie žymūs. 2005 m. šalies ūkyje vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis SD duomenimis sudarė 1276,2 Lt ir, palyginti su 2004 m., padidėjo 11,0 proc. 2005 m. vidutinis mėnesinis darbo užmokestis, atskaičius mokesčius, sudarė 916,7 Lt ir, palyginti su ankstesniais metais, padidėjo 9,7 proc., realusis darbo užmokestis 2005 m., palyginti su 2004 m., padidėjo tik 6,8 proc. (žr. 1 priedą). Per penkerius metus (2005 m., palyginti su 2000 m.) vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje išaugo 31,5 proc., neto – 32,4 proc., realusis – 26,9 proc. [3, p. 165]. Tačiau nepaisant to, darbo užmokesčio rodikliai auga lėčiau nei BVP, kuris yra viso ūkio grynujų pajamų artinys (2.15 pav.).

2.15 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio ir nominaliojo BVP pokyčiai per metus Lietuvoje, proc.

Šaltinis: Lietuvos makroekonomikos apžvalga, 1 (25) 2006 m. rugsėjis, p 13.

⁵ Minimalią algą gaunančiųjų pajamas potencialiai didina nelegalių atlyginimų mokėjimas. Valstybinės mokesčių inspekcijos vertinimais, nelegaliai gali būti mokama 7-20 proc. algų [Lietuvos makroekonomikos apžvalga, 1 (25), p. 13]. LLRI atliekamo ekonomikos tyrimo duomenimis, įmonių vadovų nuomone atlyginimai vokeliuose mokami apie 40 proc. darbuotojų [15-asis Lietuvos ekonomikos tyrimas: 2004/2005].

Žemiau pateikta lentelė, paremta Eurostat 2004 metų duomenimis, rodo Lietuvoje mokamos minimalios ir vidutinės algos palyginimus su kai kuriomis ES valstybėmis. Vidutinis atlyginimas Lietuvoje prisijungimo prie ES išvakarėse neatskaičius mokesčių buvo 1 149 litų ir jis buvo 10 kartų mažesnis nei Liuksemburge ar Didžiojoje Britanijoje, 7 kartus nei Airijoje ir beveik 4 kartus nei Ispanijoje.

2.4 lentelė. Minimalaus ir vidutinio atlyginimo skirtumai ES valstybėse narėse 2004 m.

Šalis	Atlyginimas, Lt		Indeksas, kiek kartų vidutinis atlyginimas didesnis nei Lietuvoje
	Minimalus atlyginimas	Vidutinis atlyginimas	
Liuksemburgas	5065,3	11860,4	10,32
Olandija	4367,8	11860,4	10,32
Didžioji Britanija	4233,1	11860,4	10,32
Prancūzija	3984,5	11860,4	10,32
Belgija	4550,8	8314,3	7,23
Airija	4188,2	8314,3	7,23
Kipras	2106,2	5061,8	4,40
Ispanija	1771,3	4492,1	3,91
Malta	1923,2	3829,2	3,33
Slovėnija	1671,2	3742,8	3,26
Graikija	1933,6	3552,9	3,09
Čekija	821,8	1985,4	1,73
Lenkija	718,2	1871,4	1,63
Estija	593,9	1543,4	1,34
Vengrija	801,0	1522,7	1,33
Lietuva	500,0	1149,3	
Slovakija	562,8	1101,4	0,96
Latvija	417,8	1060,0	0,92

Sudaryta pagal: Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams, p. 12.

Internetinės apklausos (www.lietuvauzsienvyje.com) metu nustatyta, kad užsienyje gyvenantys lietuviai, esant galimybei užsidirbti Lietuvoje, neemigruotų arba grįžtų į tėvynę, tačiau jų pageidaujamas darbo užmokestis yra ženkliai didesnis už Lietuvos darbo mokesčio vidurkį. Net 40 proc. respondentų norėtų gauti daugiau nei 3 000 – 4 000 litų atlyginimo per mėnesį [64, p. 16]. Taigi, akivaizdu, kad nurodomos sumos yra ženkliai didesnės nei Lietuvos darbo užmokesčio vidurkis, nors ir didėjantis kiekvienais metais.

Apibendrintas darbo užmokesčio skirtumų atskirose valstybėse lyginimas neįvertina keleto svarbių veiksnių:

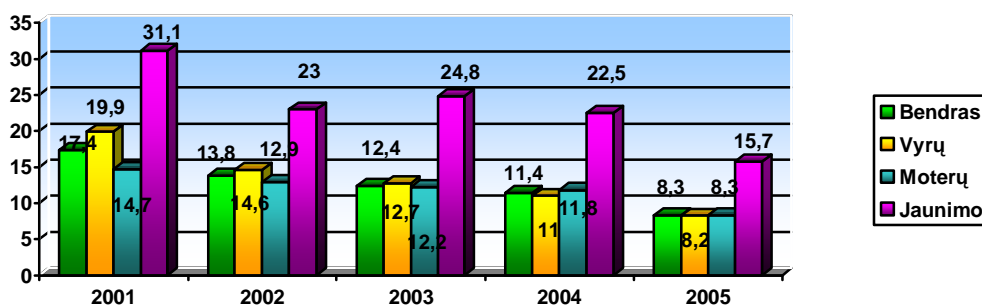
- gyvenimo sąnaudų skirtumų;

- dėl gyvenamosios vietos pakeitimo kintančių poreikių (išlaidos komunikacijai, transportui ir pan.);
- neįvertinamos realios gyventojų pajamos, gaunamos dėl šešėlinės ekonomikos Lietuvoje (kuri gali sudaryti iki 20 proc. BVP);
- statistika dažnai „nemato“ mokesčių, kurie sumokami – gyventojų pajamų ir socialinio draudimo mokesčių, dydžio;
- atlyginimų dydžių lyginimas neįvertina darbo stabilumo ir darbo sąlygų [55, p. 12].

Pavyzdžiui, gyventojų sumokamas pajamų ir socialinio draudimo mokesčių dydis, kuris kiekvienoje šalyje yra skirtingas, gali žymiai pakoreguoti darbo užmokesčio skirtumus, nes toje šalyje, kur bus aukštas darbo užmokesčio lygis ir aukštas gyventojų apmokestinimo lygis, tai dar neparodo didelių gaunamų pajamų.

Nedarbas – tai dar vienas ekonominis veiksnys, stumiantis Lietuvos gyventojus emigruoti. RAIT duomenimis, didelis nedarbas Lietuvoje, gyventojų nuomone, yra antra pagal svarbą priežastis, kuri skatina emigruoti. SD duomenimis didžiąją dalį (84,4%) 2005 m. emigravusių Lietuvos Respublikos piliečių sudarė nedirbantys asmenys.

Nedarbo lygis pagal SD nuo 1998 m. nuolat didėjo, tik nuo 2002 m. sumažėjo 1-2 proc. 2004 m. siekė 11,4 proc. (2.16 pav.), tačiau ES šalyse 2004 m. šis rodiklis buvo 9,1 proc. (žr. 6 priedą). Nedarbo lygis nuo 17,4 proc. 2001 m. (didžiausias nuo 1997 m.) sumažėjo iki 8,3 procento tik 2005 m. ir pasiekė bendrą ES šalių vidurkį (ES-25 – 8,8 proc., ES-15 – 7,9 proc.). Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad šis nedarbo lygio sumažėjimas buvo paveiktas jau aptartos vis didėjančios emigracijos iš Lietuvos.

2.16 pav. Nedarbo lygis Lietuvoje 2001 – 2005 m., proc.

Sudaryta pagal: 2006 Statistikos metraštis, Statistikos Departamentas, 2006, p.137.

SD atliekamo Gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis 2005 m. bedarbių vidutinis metinis skaičius siekė 133 tūkst., palyginus su 2004 m., bedarbių sumažėjo 28 proc. (51 tūkst.) (2006 m.

sausio 1 d. Lietuvos Darbo birža buvo užregistravusi 87,2 tūkst. bedarbių, per 2005 m. užregistravo 31 proc. mažiau bedarbių (39,2 tūkst.) [40, p. 6]. SD duomenimis 2005 m., palyginus su 2000 m, bedarbių Lietuvoje yra du kartus mažiau.

Vertinant pagal amžiaus grupes išsiskyrė 15-24 metų gyventojai, net 22,5 proc. jų buvo registruoti bedarbiai 2004 metais, tuo tarpu ES šalyse nedarbo lygis siekia 19 proc. (Jungtinėje Karalystėje – 12,1 proc., Airijoje – 8,9 proc.) (žr. 7 priedą). Lietuvoje jaunimo (15–24 metų asmenų) nedarbo lygis yra aukštesnis už bendrąją šalies (2.16 pav.). Kadangi iš Lietuvos emigruoja daugiausia jaunimas, jų nedarbo lygis 2005 m. buvo sumažėjęs iki 15,7 proc., kai tuo tarpu 2001 m. jis siekė net 31,1 proc. [3, p. 133].

Nors bedarbių skaičius kas metai sparčiai mažėja, išlieka didelis ilgalaikių bedarbių skaičius. SD duomenimis 2005 m. šalyje buvo 73 tūkst. ilgalaikių bedarbių, jie sudarė daugiau nei pusę visų bedarbių (55%). Ilgalaikiai bedarbiai daugiausia yra vyresnio amžiaus miesto gyventojai, negalintys prisitaikyti prie naujų darbo rinkos sąlygų. Ilgalaikio nedarbo lygis 2005 m. siekė 4,5 procento. ES šalių vidurkis žemesnis – 3,9 %, tačiau palyginti su Jungtine Karalyste, Švedija ar Airija, kur daugiausiai Lietuvos gyventojų emigruoja, ilgalaikio nedarbo lygis tėra 1-1,5 proc. (žr. 8 priedą), tai gali taip pat paaiškinti, kodėl emigrantai renkasi šias šalis.

Struktūrinio nedarbo mažėjimą stabdo 2005 m. liepos mėn. padidintas privalomasis minimalusis darbo užmokestis nuo 500 iki 550 litų, 2006 m. – iki 600 litų. Toks sprendimas ir toliau riboja nekvalifikuotų darbuotojų, kurie sudaro didžiausią bedarbių dalį, paklausą. SD gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, profesijos neturintys asmenys sudaro beveik pusę visų bedarbių. Bandymai apeiti minimalios algos reikalavimus didina ir šešėlinę darbo rinką: LLRI su RAIT atliktoje darbuotojų apklausoje 6,4 proc. darbuotojų minėjo, kad jų įmonė moka mažesnius atlyginimus nei reikalaujamas minimalus [55, p. 13].

Didelis nekvalifikuotų ar menkai kvalifikuotų bedarbių skaičius ir kvalifikuotų specialistų trūkumas yra kitos svarbios nedarbo, ypač struktūrinio, mažėjimo kliūtys. Personalo specialistų teigimu, tinkamų darbininkų stygius 2005 m. pabaigoje ypač buvo jaučiamas pramonėje, viešajame valdyje, gynyboje, socialiniame draudime ir prekyboje. 2005 m. pabaigoje Lietuvoje buvo beveik 12 tūkst. laisvų darbo vietų samdomiems darbuotojams. Taigi, ilgalaikiams bedarbiams tikrai turėtų užtekti galimybių įgyti būtinos patirties. Išliekantis nedarbo lygis rodo, kad trūksta galinčių tas laisvas vietas užimti. Kvalifikaciją tobulinančių suaugusiųjų Lietuvoje iš visų Europos Sąjungos šalių yra mažiausia (žr. 9 priedą). Lietuvos bedarbių kontingentas, anot Darbo biržos atstovų, yra itin problemiškas. Apie 80 proc. teritorinėse darbo biržose užsiregistravusių žmonių yra nepasirengę darbo rinkai. Jie yra praradę motyvaciją dirbti, tobulintis ir kelti ar keisti savo kvalifikaciją. Žmonės

neretai yra linkę gauti bedarbio pašalpą, o ne ieškoti darbo – tai yra gana rimta problema, nes pašalpa ilgą darbo stažą turintiems asmenims šiandien jau yra didesnė už minimalią algą [13]. Pasaulio banko teigimu, Lietuva jau šiandien yra tarp lyderių pagal struktūrinio nedarbo rodiklius – žmonių, kurie neranda ar neieško darbo daugiau nei 2 metus (kita vertus, šis rodiklis nebūtinai atskleidžia tikrąją situaciją, nes dalis oficialiai nedirbančiųjų gali dirbti šešėlinėje rinkoje ir nedeklaruoti, bet ir neieškoti darbo).

Didelę reikšmę emigracijai turi **švietimo sistemos trūkumai**. Šiandieninė Lietuvos švietimo sistema yra orientuota į kiekybę ir institucijas bei valstybės vaidmenį visuose švietimo aspektuose. Nelanksti valstybinio švietimo sistema silpniau reaguoja į rinkos pokyčius, kokių ir kokios kokybės specialistų reikia darbo rinkai, todėl atsiranda darbo rinkos poreikių ir parengtų specialistų galimybių nesuderinamumas.

Atotrūkis tarp studijų programų ir darbo rinkos poreikių reiškia, kad į rinką patenka itin daug „profesionalų“, kurie negali rasti darbo arba dirba ne pagal specialybę. Socialinės analizės ir konsultavimo centro projekto „Žmogiškųjų išteklių plėtros būklės Lietuvoje įvertinimas“, atlikto 2003 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos žsakymu, išvadose teigiama, kad Lietuvoje maždaug 46 proc. dirbančiųjų turi aukštojo išsilavinimo diplomus. Apie 70 proc. aukštąjį išsilavinimą turinčių žmonių niekada nedirbo pagal specialybę, o realus tokios kvalifikacijos specialistų poreikis siekia 25 proc. [55, p. 13]. Toks švietimo sistemos neefektyvumas ir skatina emigraciją Lietuvoje. Dėl centralizuotai priimamų sprendimų, kiek investuoti į asmeninį švietimą, atsiranda perprodukcija – kai vieni švietimo aspektai gauna per daug dėmesio, tuo tarpu kiti yra nepasiekiami. Aukštąjį išsilavinimą turinčių žmonių dirba tokio išsilavinimo nereikalaujantį darbą Lietuvoje arba emigracijoje.

Viešai finansuojamas ir teikiamas švietimas mažina galimybes paslaugų gavėjams prisitaikyti ir gauti rinkos pageidaujamų įgūdžių. Europos švietimo fondo duomenimis, Lietuva Europoje pirmauja pagal specialistų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, skaičių. Deja, darbdaviai jų įgytas profesines žinias linkę vertinti gana skeptiškai. Lietuvos, Indijos, Kinijos ir Lenkijos tekstilės pramonės įmonėse atlikta Pasaulio banko studija parodė, jog būtent mūsų šalyje yra daugiausia aukštojo mokslo diplomą turinčių žmonių, dirbančių žemiausios kvalifikacijos darbą [82]. Tokia situacija netenkina nei darbdavio, kuris dažnai turi pirkti brangesnį specialistą nei reikėtų, nei darbuotojo, kuris tikisi geresnio – aukštąjį išsilavinimą atitinkančio – darbo.

Lietuvos švietimo sistema atskirais atvejais negali konkuruoti teikiamų paslaugų kokybe su užsienio universitetais. Emigracija ir protų nutekėjimas, ypač jaunimo, yra užprogramuotas, kadangi

nėra aukštųjų mokyklų programų orientacijos į Lietuvos darbo rinkos poreikius ir vykdomų tyrimų pritaikomumą, turėtų sumažinti emigracijos srautus iš Lietuvos.

Tokie pajamų, BVP bei nedarbo skirtumai ir švietimo sistemos trūkumai jau savaime gali paaiškinti žmonių emigravimo priežastis.

Aptariant emigracijos procesus, Lietuvoje dažniausiai kalbama tik apie ekonominę migraciją ar politinio prieglobsčio ieškojimą. Pilietinės visuomenės institutas pirmiausia siūlo atkreipti dėmesį į tai, kad emigracija toli gražu nėra vien ekonominis procesas. Emigraciniais polinkiais lenkai ir lietuviai išsiskiria tarp Vidurio ir Rytų Europos tautų (iš visų naujųjų ES narių piliečių, 2004 m. gegužės–gruodžio mėn. prašiusių darbo leidimo Didžiojoje Britanijoje, toli gražu daugiausia yra lenkų (56 %) ir lietuvių (15 %) [14, p. 8] – visiškai neproporcingai Lietuvos gyventojų skaičiaus lyginamajam svoriui tarp Rytų Europos tautų). Sakydami, kad lietuvius migruoti verčia tik ekonominės priežastys, šias tendencijas ignoruojame: juk zonoje tarp Slovakijos ir Estijos vyrauja daugmaž vienodos ekonominės sąlygos, tačiau emigruojama nevienodai. Migraciją, kaip ir savižudybes, socialinės-kultūrinės nuostatos lemia ne mažiau, negu ekonominiai motyvai [39, p. 14].

Emigrantų traukos veiksniai – tai ne tik ekonominės priežastys, jau minėti priimančių valstybių santykiniai pranašumai, didesnės pajamos, geresnė gyvenimo aplinka ir infrastruktūra, bet ir sąmoninga ekonomiškai stipresnių valstybių demografinė politika (siekis pritraukti jauną darbo jėgą), geografinė padėtis, kultūrinis suderinamumas.

Emigracijos srautus po 2004 m. gegužės 1 d. nemaža dalimi nulėmė tokie traukos veiksniai, kaip įdarbinimo politika: pagrindiniai migrantų srautai pakrypo į liberalesnę įdarbinimo politiką priėmusias Angliją ir Airiją, o ne tradiciškai artimesnę Vokietiją [39, p. 15-16].

Darbuotojų migraciją skatina darbo jėgos paklausa Vakarų Europos valstybėse dėl augančios jų ekonomikos ir dėl mažėjančios vietinės darbo jėgos, ypač dėl visuomenės senėjimo. Darbo jėgos paklausą siekia patenkinti komercinės įdarbinimo agentūros, neformalūs įdarbinimo tinklai, valstybių vyriausybių programos ar ES darbuotojų mobilumo skatinimo programos.

Trūkstant kvalifikuotos darbo jėgos, JAV vyriausybė atsisieja į kvalifikuotą darbo jėgą besivystančiose valstybėse ir sukuria geresnes sąlygas šiai darbo jėgai privilioti. Pavyzdžiui, „žaliosios kortelės“ loterija, kurios dėka prisitraukiami tie žmonės, kurių Jungtinėms Valstijoms reikia.

Vakarų Europos valstybės išgyvena visuomenės senėjimo procesą: pasak prognozių, „ES darbingo amžiaus gyventojų skaičius 2050 m. bus 18 proc. mažesnis nei dabar, o gyventojų virš 65

metų amžiaus padaugės 60 proc.” [23]. Darbo jėgos migracija ES viduje padeda sušvelninti darbo jėgos trūkumą, tuo naudojasi ES valstybės, nenustačiusios pereinamųjų laikotarpių laisvam darbo jėgos judėjimui iš naujų ES valstybių narių – pirmosios – Didžioji Britanija, Airija ir Švedija. Nors migracija iš naujų valstybių narių kai kuriose senosiose narėse sutinkama nepalankiai, kaltinant atvykstančius darbuotojus darbo jėgos dempingu, tik keletas valstybių taiko antrąjį pereinamąjį trejų metų laikotarpį nuo 2006 m. gegužės 1 d. Kai kuriose senosiose ES narėse ryškus kvalifikuotų specialistų trūkumas įvairiose srityse – sveikatos priežiūros, informacinių technologijų, elektronikos ir kitų specialistų – verčia aktyviai ieškoti darbuotojų naujose valstybėse narėse [55, p. 14; 54, p. 46].

Priimančios valstybės, vertindamos imigracijos naudą savo valstybių ekonomikai, de facto toleruoja nelegalius imigrantus. Ispanija, JAV vykdo nelegalų legalizacijos bangas. Tokie sprendimai tik parodo potencialiems migrantams, kad nelegalaus darbuotojo statusas kurį laiką toleruojamas ir gali pasikeisti į legalaus darbuotojo. Legalizavimosi baigties laukė ir nelegalūs Lietuvos migrantai, nuvykę į senąsias ES valstybes iki formalaus prisijungimo prie ES – 2004 m. gegužės mėn. Šešėlinė ekonomika vakarų valstybėse taip pat sudaro žymią ekonomikos dalį, todėl yra ir nelegalios darbo jėgos paklausa – Šveicarijoje šešėlinė ekonomika sudaro 9,5 proc. [26], Graikijoje 28,3 proc., Didžiojoje Britanijoje – 12,3 proc., Vokietijoje – 16,8 proc. Vokietijoje 2003 m. priskaičiuota apie 9,42 mln. nelegaliai dirbančių vietinių gyventojų ir dar 1,225 mln. imigrantų [55, p. 14].

Taigi, globalizacijos reiškinį fone iškyla ir „fatališkoji“ emigracijos pusė – ieškodami lietuvių emigracijos priežasčių, nerasime jų tik Lietuvoje. Emigravimą nulemia ir sąlygoja globalūs, makroekonominiai veiksniai, asimetrinis išsivysčiusių ir neišsivysčiusių šalių ekonominis santykis, tačiau kaip atskirus grėsmingus, nuo Lietuvos nepriklausančius veiksnius dera įvardyti ekonomiškai stipresnių šalių taikomą selektyvios imigracijos politiką.

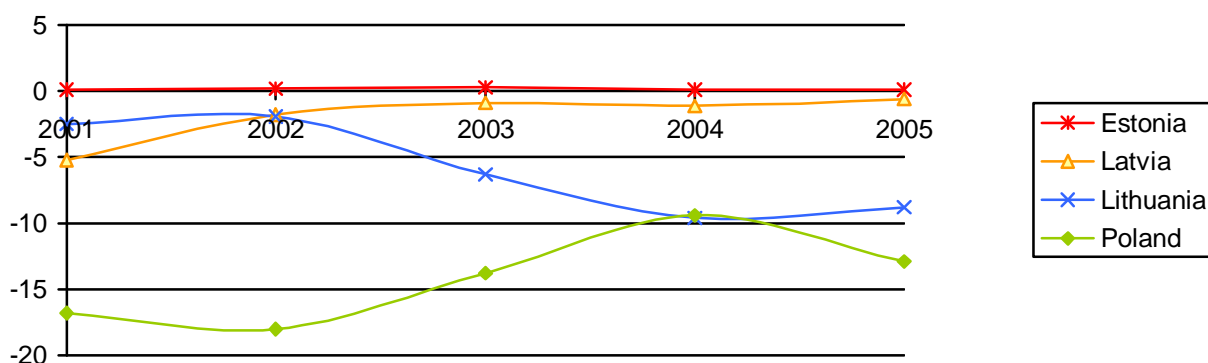
2.3. Lietuvos tarptautinė migracija ES kontekste

Norint įvertinti tarptautinę migraciją Lietuvoje globaliu mastu, atlikta jos lyginamoji analizė su ES šalių migracijos duomenimis, kuriuos teikia Europos Sąjungos statistikos tarnyba – Eurostat.

Lietuva pagal emigracijos mastus – pirmoji Europos Sąjungoje. Eurostato duomenimis, 2005 m. penkiose Europos Sąjungos valstybėse narėse migracijos saldo 1000–iui gyventojų buvo neigiamas: Lietuvoje (-3,0), Nyderlanduose (-1,2), Latvijoje (-0,5), Estijoje (-0,3) ir Lenkijoje (-0,3)

(žr. 10 priedą). Tik keturios iš aštuonių naujos ES narės turėjo neigiamą migracijos saldo 1000–iui gyventojų, ir tik viena ES-15 narė – Olandija. Daugelio Europos Sąjungos valstybių gyventojų imigracija yra pagrindinė šalies gyventojų skaičiaus didėjimo priežastis, 1000–iui gyventojų migracijos saldo teigiamas: Kipre (27,2), Ispanijoje (15,0), Airijoje (11,4), Austrijoje (7,4), Italijoje (5,8), Maltoje (5,0), Didžiojoje Britanijoje (3,3).

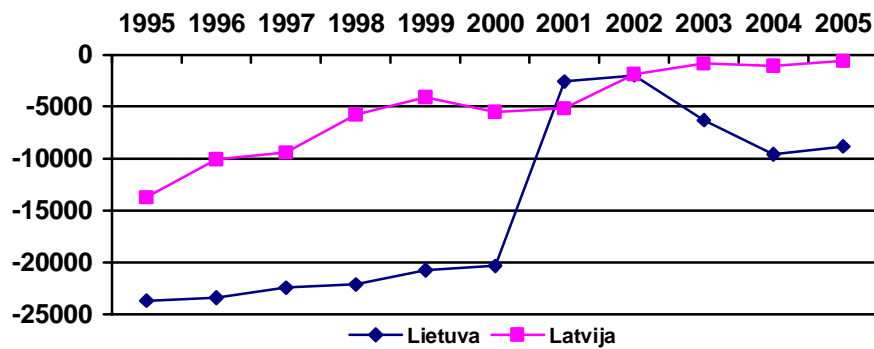
Kritinis taškas Lietuvoje – 2004 m., kai migracijos saldo rodiklis buvo žemiausias ir siekė net 9,6 tūkst. (2.17 pav.). To priežastis, ne tik padidėjęs emigrantų srautas atsivėrus ES sienoms, bet ir emigrantų, deklaravusių savo išvykimą, skaičiaus spartus augimas. Lietuvoje vykstančius migracijos procesus galima palyginti su Rytų Europos šalių, kuriose taip pat stebimos gana ryškios gyventojų ir darbo jėgos emigracinės nuostatos ir nemaža emigracija.

2.17 pav. Lietuvos ir ES šalių grynoji migracija 2001 – 2005 m., tūkst.

Sudaryta pagal: Net Migration. Eurostat.

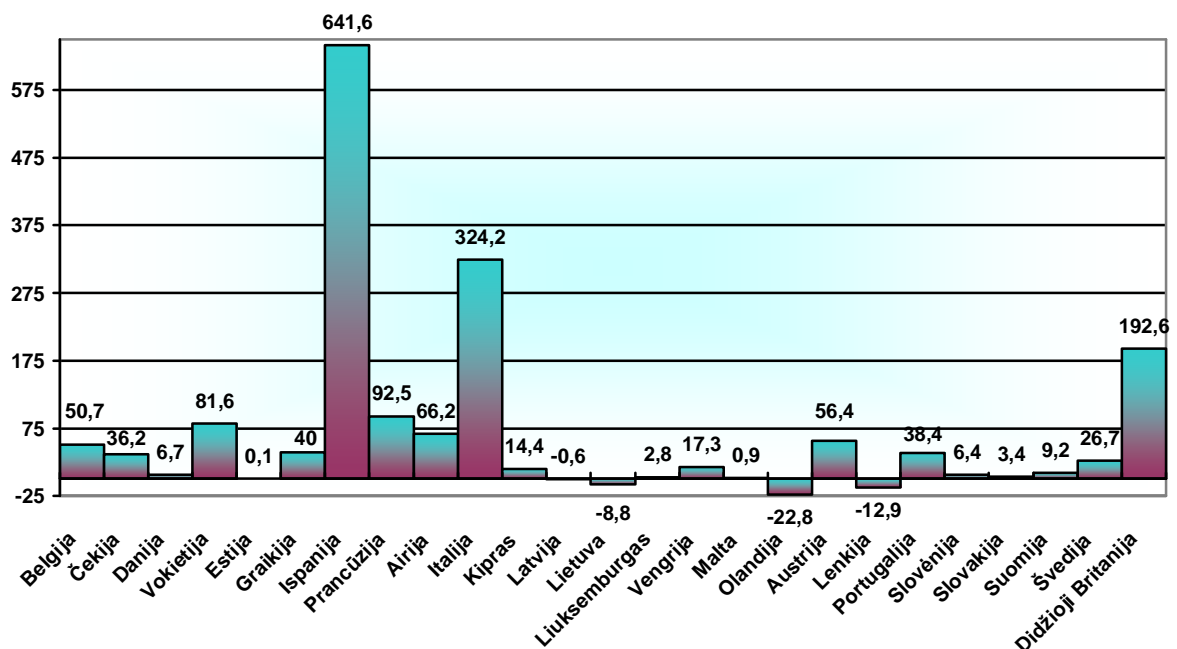
Nors lyginant absoliučius skaičius, „pirmauja“ Lenkija, skaičiuojant emigracijos mastą tūkstančiui gyventojų, Lietuva daugiau nei penkis kartus lenkia kaimynines šalis (žr. 10 priedą). Palyginus Lietuvos ir Latvijos tarptautinės migracijos rodiklius, matome, kad Lietuvoje migracijos mastai žymiai didesni, prisijungimo prie ES metais (2004 m.) iš Lietuvos išvyko 12 421 daugiau gyventojų nei iš Latvijos. Nuo pat 1995 m. Lietuvos migracijos saldo gerokai viršija Latvijos rodiklius, tik 2001 m. Latvijos gyventojų migracijos saldo viršija Lietuvos, tačiau tokiems rodiklio pokyčiams įtakos turėjo tai, kad Lietuvos SD pakoregavo ankstesnius duomenis pagal 2001 m. gyventojų surašymo rezultatus. Nuo 2002 m. neigiamas migracijos saldo Lietuvoje sparčiai auga ir kelis kartus viršija Latvijos (2.18 pav.). Atotrūkis tarp imigracijos ir emigracijos Lietuvoje 2005 m. 15 kartų didesnis nei Latvijoje. Viena iš priežasčių gali būti ta, kad Latvijos gyventojų nemažą dalį sudaro neturinčių Latvijos Respublikos pilietybės ir dėl to negalintys laisvai judėti ES erdvėje.

2.18 pav. Lietuvos ir Latvijos migracijos saldo dinamika 1995 – 2005 m.

Sudaryta pagal: Net Migration. Eurostat.

Lietuvos ir visų ES šalių grynosios migracijos srautų skirtumai pateikiami 2.19 paveiksle. Didžiausiais teigiamas migracijos saldo 2005 m. yra Ispanijoje (642 tūkst.), Italijoje (324 tūkst.) ir Didžiojoje Britanijoje (193 tūkst.). Galima daryti prielaidą, kad Ispanijoje ir Italijoje daugiausia emigrantų atvyksta ne iš ES valstybių, o Šiaurės Afrikos šalių. Tuo tarpu Didžiojoje Britanijoje gausiausia atvykėlių dalis tenka naujosios ES šalims narėms. Tokia situacija galėjo susidaryti dėl to, kad Didžiąją Britaniją ne ES šalių piliečiams pasiekti daug sunkiau, ypač nelegaliems emigrantams iš Šiaurės Afrikos šalių.

2.19 pav. Lietuvos ir ES šalių grynoji migracija 2005 m., tūkst.

Sudaryta pagal: Net Migration. Eurostat.

2005 m. aukščiausias neigiamas migracijos saldo – Olandijoje (23 tūkst.). Tačiau neigiami srautai šioje šalyje yra tik du pastaruosius metus (žr. 11 priedą). Šis emigracijos srautų sumažėjimas susijęs su 2004 m. ES plėtra. Iki tol buvusi pakankamai patraukli šalis nelegaliems emigrantams dėl lengvesnio atvykimo ir sąlyginai liberalesnės imigracijos politikos, atsivėrus kitų ES šalių sienoms, migracijos srautai Olandijoje pasikeitė. Tarp naujų ES šalių didžiausia neigiama grynoji migracija, kaip jau minėta yra Lenkijoje (siekia net 13 tūkst.) ir Lietuvoje (9 tūkst.). Tačiau, skirtingai nei Olandijoje, neigiamų migracijos srautų tendencijos šiose šalyse matomos jau daugiau kaip 10 metų.

Atlikus lyginamąją ES šalių analizę, matome, kad nors Lenkijoje absoliutūs emigracijos skaičiai aukščiausi, tačiau Lietuva pagal neigiamus migracijos mastus ir neigiamą poveikį valstybei, gyventojų skaičiaus, ir tolesnės ekonominės-socialinės raidos atžvilgiu, lenkia visas ES nares, tiek senbuves, tiek naujokes, nes migracijos saldo 1000–iui gyventojų siekia net -3,0.

3. TARPTAUTINĖS MIGRACIJOS LIETUVOJE KITIMO PROGNOZĖ 2006 – 2040 M.

Įvairūs tyrimai rodo, kad Lietuvos migracijos potencialas, nors ir sumažėjęs, išlieka tikrai didelis: 16,2 proc. Lietuvos gyventojų ketina artimiausiu metu išvykti gyventi (dirbti) į užsienį; ypač didelis potencialas tarp jų moksleivių ir studentų – du iš trijų ketina išvykti iš Lietuvos [62, p. 16-17]. Dauguma ketinančių migruoti norėtų išvykti trumpam – vidutiniškai nuo trijų mėnesių iki dvejų metų. Todėl tikimasi, kad vyks migrantų apytaka ir Lietuvos darbo išteklių nebus „išplauti“. Tačiau taip pat pastebima ir atvirkštinė tendencija, kai planavusieji išvykti trumpam įsikuria užsienio šalyse ir nebegrįžta į Lietuvą.

Statistikos departamento paskelbtos Lietuvos gyventojų skaičiaus kaitos prognozės teigia, kad iki 2010 m. iš Lietuvos kasmet emigruos apie 15 000 žmonių, po to emigruojančiųjų skaičius mažės, tačiau iki 2030 m. kasmet maždaug 2 000 – 3 000 žmonių išvyks daugiau negu atvyks. Iki 2030 m. Lietuvos gyventojų skaičius turėtų sumažėti maždaug 300 tūkst. gyventojų [79, p. 11-16].

Ankstesnė ES patirtis rodo, kad žymus migracijos padidėjimas būdavo tik įstojimo į ES pradžioje, atsiradus laisvo asmenų judėjimo galimybių, vėliau migracijos mastai sumažėdavo. Po įstojimo į ES emigracijos iš Lietuvos mastai po pirminio šuolio ilgainiui taip pat turėtų mažėti ir normalizuotis. Tačiau prognozuojama, kad Lietuvoje, kaip ir kitose naujose ES šalyse, migracijos srautai pasieks pusiausvyrą tik po 30–35 metų [54, p. 46]. Migracijos srautų normalizavimasis laikui bėgant aiškinamas tuo, kad:

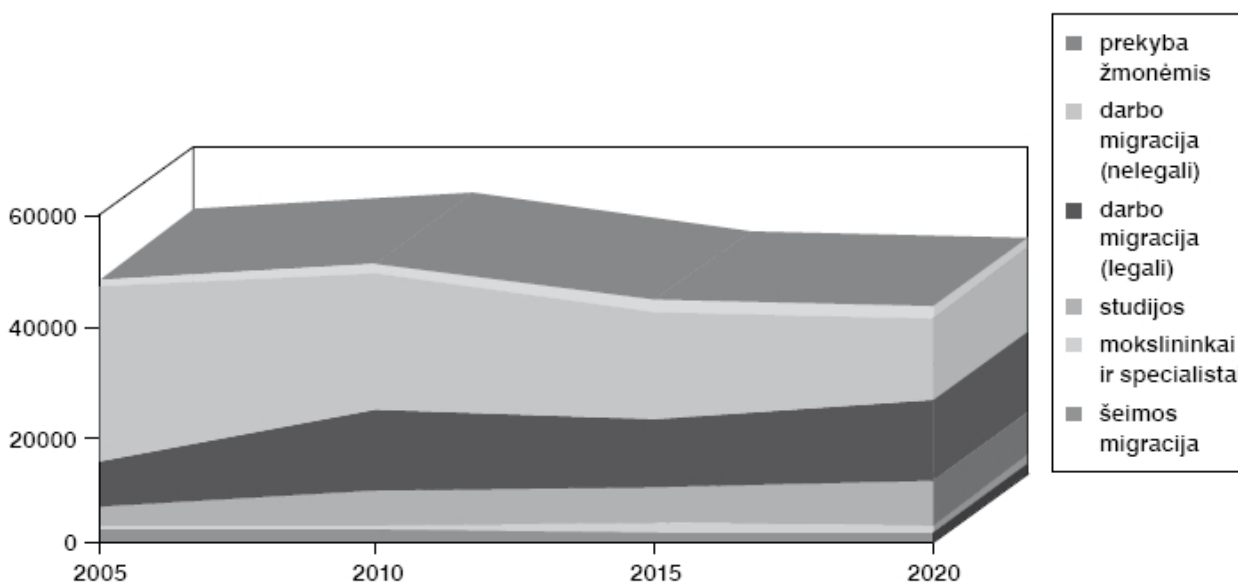
§ migracija daug kainuoja patiems migrantams dėl gana griežtai reguliuojamos darbo rinkos ir darbo santykių;

§ pajamų bei užimtumo skirtumai nustoja būti svarbiu emigracijos motyvu [31, p. 10].

Kita vertus, tokios prognozės galbūt nepakankamai diferencijuotos ir tinka daugiausia mažai kvalifikuotos darbo jėgos judėjimui. Specialistų migracija ir „protų nutekėjimas“ išibėgėja lėčiau ir pasireišk vėliau negu pirmoji suintensyvėjusios emigracijos banga, kilusi išsyk po įstojimo į Europos Sąjungą. Ilgainiui didės tik aukštos kvalifikacijos asmenų migracija, nes didės šios darbo jėgos paklausa, o žemos kvalifikacijos – mažės. Lietuvoje atliekamų sociologinių tyrimų duomenimis, dauguma aukščiausio išsilavinimo žmonių (palyginti su žemesnio išsilavinimo) nori išvykti į užsienį. Be to, šie asmenys turi geriausių galimybių įgyvendinti šiuos norus: jie moka užsienio kalbas, šios darbo jėgos paklausa didžiausia, taip pat jie lanksčiausiai prisitaiko prie pokyčių ir turi plačiausią migracijos būdų pasirinkimo galimybę. Aukštos kvalifikacijos asmenų

migracija didės ir dėl įmonių internacionalizavimo ir globalizacijos. Taip pat turėtų didėti mokinių, studentų ir praktikantų judėjimas [54, p. 45].

M. Adomėnas pateikia pesimistinį ir optimistinį emigracijos mastų kitimo ir sudėties Lietuvoje scenarijus. Modeliuojama pagal įvairius galimus krašto raidos scenarijus. Pagal pesimistinį scenarijų, pačioje apačioje išlieka nuolatinis šeimos migracijos augantis dydis (3.1 pav.). Specialistų ir mokslininkų išvažiavimas ilgai turėtų sumažinti Lietuvos inovacinį ir technologinį potencialą ir tai neigiamai atsilieptų iš pradžių augančiai ekonomikai, kuri vėliau, keičiantis darbo ekonomikos ir darbo jėgos apmokėjimo struktūrai, vėl įgautų neigiamą tendenciją. Todėl manoma, kad emigracija iš pradžių mažės, o paskui legali migracija vėl pradės augti. Aišku, svarbus veiksnys yra nelegalios migracijos perėjimas į legalią. Iš 3.1 pav. matome, kad nelegalios migracijos mastai, nors ir mažėdami, išliks gana dideli ir prilygs ilgalaikės perspektyvos legalios darbo migracijos mastams, jeigu nebus valstybės tikros valios legalizuoti migraciją.

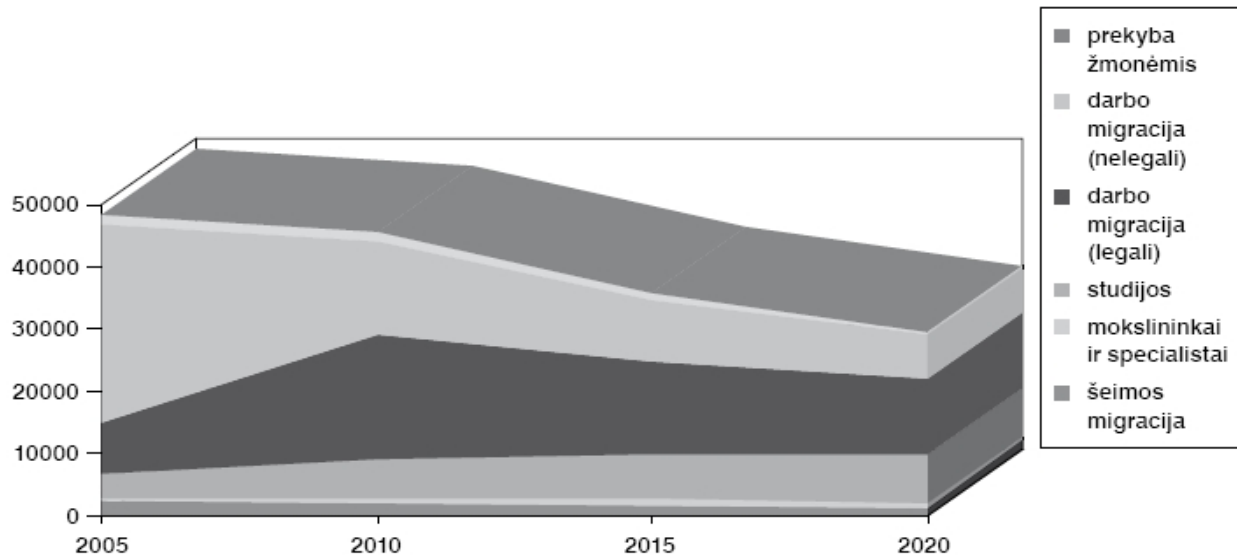

3.1 pav. Tarptautinės emigracijos srautų dinamika ir struktūra Lietuvoje prognozuojamu 2006 – 2020 m. laikotarpiu (pesimistinis scenarijus)

Šaltinis: Adomėnas M. Lietuvių emigracija: priežastys, tendencijos, pasekmės//Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. Konferencijos medžiaga, 2006, p. 27.

Optimistinis scenarijus skiriasi nuo pesimistinio gana nedaug (3.2 pav.). Tačiau pagal šį scenarijų prognozuojamas daug didesnis nelegalios migracijos perėjimo į legalią mastas. Tuomet būtų galima tikėtis ir didesnių finansinių srautų grįžimo, kurie didintų Lietuvos investicinį potencialą, ir ekonomikos augimo, kuris ilgai turėtų pradėti mažinti ir legalios migracijos

mastus. Bet tai yra optimistinis realus scenarijus, kuris vis dėlto rodo, kad artimiausiu metu nenumatomas labai smarkus kitimas.

3.2 pav. Tarptautinės emigracijos srautų dinamika ir struktūra Lietuvoje prognozuojamu 2006 – 2020 m. laikotarpiu (optimistinis scenarijus)

Šaltinis: Adomėnas M. Lietuvių emigracija: priežastys, tendencijos, pasekmės//Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. Konferencijos medžiaga, 2006, p. 27.

Magistro baigiamojo darbo autorė, savo ruožtu, taip pat pabandė nustatyti tarptautinės emigracijos srautų kitimo Lietuvoje prognozę 2006 – 2040 m. pagal praeityje užfiksuotus emigracijos srautus ir kitimo tempus. Prognozuojama remiantis SD teikiamais oficialiais 1990 – 2005 m. ir neoficialiais 2001 – 2005 m. migracijos duomenimis, t. y. iki 2000 m. įtraukti oficialūs duomenys, pakoreguoti gyventojų surašymo duomenimis, o 2001 – 2005 m. apskaičiuoti bendri oficialios ir neoficialios migracijos srautai.

Tarptautinės emigracijos prognozė skaičiuojama pagal analitinį metodą, taikant mažiausiųjų kvadratų būdą, t. y. naudojant tiesinę trendo funkciją (žr. 3.1 lent.).

Naudojant 3.1 lentelėje pateiktus skaičiavimų rezultatus, apskaičiuojami koeficientai:

$$b = \frac{16 \times 3485707 - 136 \times 403774}{16 \times 1496 - 136^2} = 157,73;$$

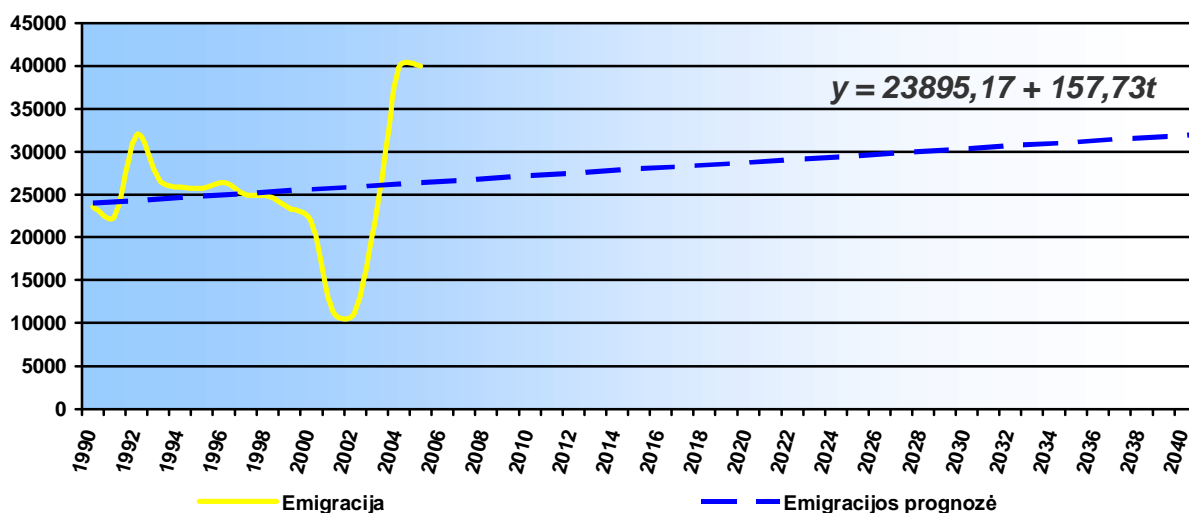
$$a = \frac{1}{16} (403774 - 157,73 \times 136) = 23895,17.$$

3.1 lentelė. Tarptautinės emigracijos Lietuvoje prognozavimas

Periodas	Emigracija, y_t	Periodo eil. nr., t	t^2	y_t^2	ty_t	Prognozuojama emigracija, $\hat{y}_t$
1990	23592	1	1	556582464	23592	25375,25
1991	22503	2	4	506385009	45006	25532,98
1992	31972	3	9	1022208784	95916	25690,71
1993	26840	4	16	720385600	107360	25848,44
1994	25859	5	25	668687881	129295	26006,17
1995	25688	6	36	659873344	154128	26163,90
1996	26394	7	49	696643236	184758	26321,63
1997	24957	8	64	622851849	199656	26479,36
1998	24828	9	81	616429584	223452	26637,09
1999	23418	10	100	548402724	234180	26794,82
2000	21816	11	121	475937856	239976	26952,55
2001	11428	12	144	130599184	137136	27110,28
2002	11261	13	169	126810121	146393	27268,01
2003	23382	14	196	546717924	327348	27425,74
2004	39865	15	225	1589218225	597975	27583,47
2005	39971	16	256	1597680841	639536	27741,20
Viso:	403774	136	1496	11085414626	3485707	

Remiantis koeficientų reikšmėmis, gaunama tokia tiesė: $\hat{y} = 23895,17 + 157,73 \times t$.

Tarptautinės emigracijos Lietuvoje kitimo dinamika nuo 1990 m. ir pagal šią tiesę atlikti prognoziniai skaičiavimai 2006 – 2040 m. pavaizduoti 3.3 paveiksle.

3.3 pav. Tarptautinės emigracijos srautų kitimas prognozuojamu 2006 – 2040 m. laikotarpiu

Taikomas prognozavimo metodas parodo, kad tokių emigracijos mastų Lietuvoje, kaip 2004 ir 2005 m. neturėtų būti, tačiau patvirtina emigracijos augimo tendenciją ilgu laikotarpiu. Tiesinio trendo modelis rodo, kad emigracijos srautų kitimo tempai bus nedideli, tačiau patys srautai išliks aukšti (2006 m. iš Lietuvos išvyks 27900, 2010 m. – 28500, 2020 m. – 30100 gyventojų). Apskaičiavus pagal tiesinę trendo funkciją emigracija 2040 m. sieks 33262 gyventojų. Norint atlikti išsamesnę prognozę, apskaičiuojama standartinė regresijos (S_r) ir standartinė prognozės paklaidos ($S_{\hat{y}_t}$), kurios naudojamos apskaičiuoti prognozuojamos migracijos srautų svyravimo apatinę ir viršutinę ribas.

$$S_r = \sqrt{\frac{11085414626 - 23895,17 \times 403774 - 157,73 \times 3485707}{16 - 2}} = 7961,36$$

Prognozuojamos reikšmės 2006 – 2040 metams bei standartinės prognozės paklaidos pateikiamos 12 priede.

Atlikta emigracijos prognozė pagal tiesinę trendo funkciją pasižymi labai mažu tikslumu, apskaičiuotos paklaidos labai didelės, nes standartinė regresijos paklaida yra lygi 7961,36. Taip atsitiko dėl jau minėtų tikslų duomenų trūkumo apie legalios ir nelegalios migracijos srautus. Iki 2001 m. migracijos duomenys dar pakoreguoti SD pagal gyventojų surašymo rezultatus, tačiau nuo 2001 m. jau nėra žinomi tikslesni nelegalios (arba nedeklaruotos) migracijos skaičiai, tik SD atlikta neoficialios migracijos apklausa.

Tarptautinės imigracijos Lietuvoje prognozė 2006 – 2040 m. taip pat skaičiuojama pagal tiesinę trendo funkciją (3.2 lent.). Tendencijos nustatymui naudojami praeityje užfiksuoti imigracijos srautai, t. y. oficialūs 1990 – 2005 m. SD duomenys, nes duomenų apie nelegalią imigraciją į Lietuvą nėra.

Naudojant 3.2 lentelėje pateiktus skaičiavimų rezultatus, apskaičiuojami tiesinės trendo funkcijos koeficientai:

$$b = \frac{16 \times 580246 - 136 \times 79076}{16 \times 1496 - 136^2} = -270,29;$$

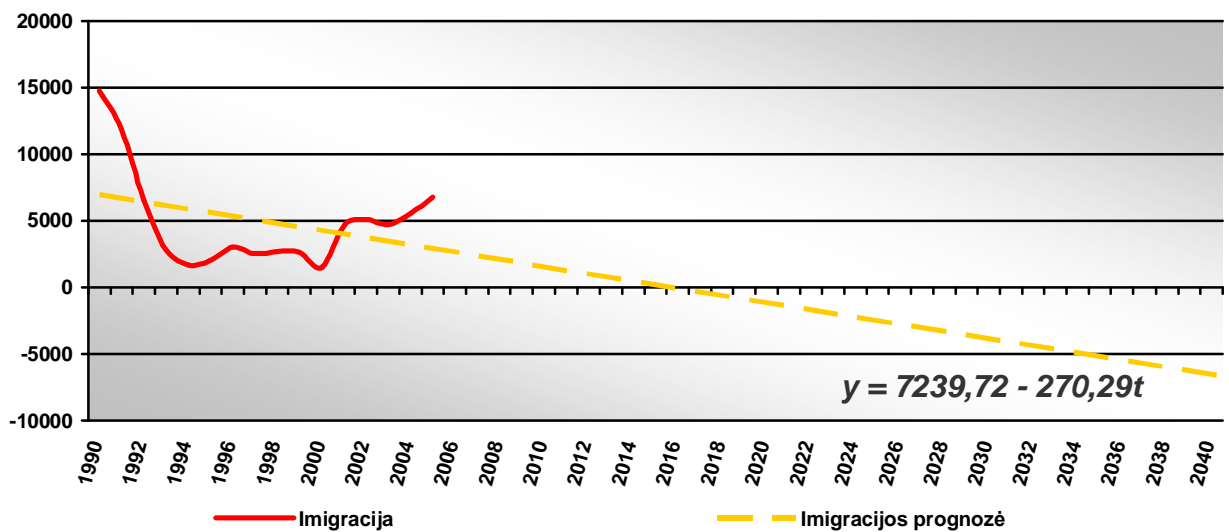
$$a = \frac{1}{16} (790476 - (-270,29) \times 136) = 7239,72.$$

3.2 lentelė. Tarptautinės imigracijos Lietuvoje prognozavimas

Periodas	Imigracija, y_t	Periodo eil. nr., t	t^2	y_t^2	ty_t	Prognozuojama imigracija, $\hat{y}_t$
1990	14744	1	1	217385536	14744	6969,43
1991	11828	2	4	139901584	23656	6699,14
1992	6640	3	9	44089600	19920	6428,85
1993	2850	4	16	8122500	11400	6158,56
1994	1664	5	25	2768896	8320	5888,27
1995	2020	6	36	4080400	12120	5617,98
1996	3025	7	49	9150625	21175	5347,69
1997	2536	8	64	6431296	20288	5077,40
1998	2706	9	81	7322436	24354	4807,11
1999	2679	10	100	7177041	26790	4536,82
2000	1510	11	121	2280100	16610	4266,53
2001	4694	12	144	22033636	56328	3996,24
2002	5110	13	169	26112100	66430	3725,95
2003	4728	14	196	22353984	66192	3455,66
2004	5553	15	225	30835809	83295	3185,37
2005	6789	16	256	46090521	108624	2915,08
Viso:	79076	136	1496	596136064	580246	

Remiantis koeficientų reikšmėmis, gaunama tokia tiesė: $\hat{y} = 7239,72 - 270,29 \times t$.

Tarptautinės imigracijos Lietuvoje kitimo dinamika nuo 1990 m. ir pagal šią tiesę atlikti prognoziniai skaičiavimai 2006 – 2040 m. pavaizduoti 3.4 paveiksle.

3.4 pav. Tarptautinės imigracijos srautų kitimas prognozuojamu 2006 – 2040 m. laikotarpiu

Prognozuojant pagal tiesinio trendo modelį, matoma, atvirkščiai nei emigracijos, imigracijos srautų mažėjimo tendencija ilgu laikotarpiu. Prognozuojami srautai 2006 m. turėtų būti lygūs 2645 imigrantų per metus, t. y. lyginant su 2005 m. laikotarpiu, skaičius turėtų sumažėti 61 proc., o 2020 m. visai neturėtų būti atvykstančiųjų į Lietuvą.

Tačiau apskaičiuota standartinė regresijos paklaida yra lygi 3358,60, standartinės prognozės paklaidos taip pat didelės, todėl imigracijos prognozė yra mažo tikslumo (žr. 13 priedą). Taip yra dėl to, kad SD pateikiamuose 1990 – 2005 m. imigracijos skaičiuose nėra įvertinti nelegalios imigracijos dydžiai.

$$S_r = \sqrt{\frac{596136064 - 7239,72 \times 79076 - (-270,29) \times 580246}{16 - 2}} = 3358,60.$$

Tarptautinės emigracijos ir imigracijos srautų Lietuvoje prognozės, kaip jau minėta, dėl apskaičiuotų didelių paklaidų, yra netikslios. Be to, darbo jėgos migraciją tiesiogiai įtakos kintanti ekonominė padėtis šalyje. Bendrojo gyvenimo lygio, darbo užmokesčio, nedarbo lygio ir kitų ekonominių bei socialinių rodiklių kitimas, žinoma, pakoreguos emigracijos srautus ir jų dinamiką Lietuvoje. Pavyzdžiui, šalyje susiklostęs darbuotojų deficitas atsilies gamybai. Trūkstant darbo jėgos, kils jos kaina, t. y. darbo užmokestis, tikėtina, kad tai galės sumažinti emigracijos mastus ir padidinti imigraciją Lietuvoje. Vis dėl to darbo užmokestis yra stūmimo veiksnys Lietuvoje, nes ES šalių darbo užmokesčio vidurkis kelis kartus didesnis nei mūsų šalyje. Todėl galime daryti išvadą, kad kol Lietuva nepriartės prie ES bendrojo gyvenimo lygio ir kitų ekonominių rodiklių, tol emigracijos srautai nemažės. Tuo tarpu imigracija iš tų šalių, kuriose šis rodiklis yra traukos veiksnys, galėtų padidėti.

Taigi, išanalizavus tarptautinės migracijos srautų lygį ir struktūrą, įvertinus įtakojančius veiksnius, galima suformuluoti tokią išvadą – tarptautinės migracijos mastai Lietuvoje pavojingai aukšti (migracijos saldo 1000–iui gyventojų yra žemiausias visoje ES ir siekia –3,0) ir atsižvelgiant į tarptautinės migracijos Lietuvoje prognozę 2006 – 2040 metams ir į dabartinę Lietuvos ekonominę ir socialinę situaciją bendrame ES kontekste, tikėtina, kad tarptautinės emigracijos mastai artimiausiu metu nesumažės ir išliks aukšti (vidutiniškai 30 580 emigrantų per metus), jei valstybė nesiims rimtų priemonių tam sustabdyti.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išnagrinėjus tarptautinės migracijos mastą, pobūdį ir priežastis, galima suformuluoti tokias išvadas:

1. Ekonominė transformacija, įvykusi po 1990 m., labai stipriai paveikė tarptautinės migracijos procesą Lietuvoje. Pasikeitė migracijos mastai ir kryptys: iki Lietuvos nepriklausomybės atgavimo buvusius imigracijos srautus pakeitė emigracijos srautai.

2. Panaikinus administracinius emigracijos iš Lietuvos ribojimus ir vis daugiau šalių atveriant savo sienas, emigracija iš Lietuvos labai išaugo. Remiantis vien oficialia statistika nuo 1990 iki 2005 m. iš Lietuvos emigravo 333 974 gyventojų, t. y. iš šalies išvyko 4,2 karto daugiau gyventojų negu atvyko.

3. 2006 m. pirmą ketvirtį SD atliktas tyrimas bei išanalizuoti tyrimo rezultatai padėjo įvertinti 2001 – 2005 m. neoficialiai emigravusių Lietuvos gyventojų skaičių. Tyrimo rezultatai rodo, kad tik kas antras trečias Lietuvos gyventojas emigruodamas deklaruoja savo išvykimą. 2001 – 2005 m. neoficialiai iš šalies išvyko apie 70 tūkst. žmonių, kartu su deklaravusiais savo išvykimą – apie 126 tūkst. šalies gyventojų.

4. Įvertinant oficialią ir neoficialią migraciją, nuo 1990 m., per pastaruosius šešiolika metų, iš Lietuvos iš viso emigravo apie 404 tūkst. žmonių, vien 2005 m. emigracija siekia apie 40 tūkst.

5. 1990 – 1993 m. didžiausi emigraciniai srautai buvo į Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą ir kitas buvusias Sovietų Sąjungos respublikas, o nuo 1994 m. – į Vakarų. Pagrindinės emigrantų tikslo šalys – Jungtinė Karalystė, Vokietija, Airija, Ispanija, Švedija bei JAV. 2004-aisiais, prisijungimo prie ES, metais emigrantų dalis darbo rinką atvėrusiose Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje padidėjo daugiau nei du kartus.

6. Vidutinis išvykstantis Lietuvos gyventojas yra jaunas, 20–29 metų, turintis vidurinį, aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą, darbingas gyventojas.

7. Didžiuma planuojančių migruoti asmenų ketina išvykti trumpam laikui (3 – 12 mėn.) ir tik labai maža dalis, dešimčiai metų ar visam laikui. Tačiau didžioji dalis apklaustų išvažiavusiųjų nesiruošia grįžti, net jei ir tam atsirastų paskatos, ar nebeliktų kliūčių.

8. Emigraciją iš Lietuvos pirmiausia įtakoja ekonominiai veiksniai: BVP, žemas darbo užmokesčio lygis, aukštas nedarbo lygis. Pagal BVP, tenkantį vienam gyventojui rodiklį, 2005 m. Lietuva užima vieną paskutiniųjų vietų ES šalių tarpe. Vidutinis atlyginimas Lietuvoje neatskaičius

mokesčių 9 kartus mažesnis nei Liuksemburge ar Didžiojoje Britanijoje, 6 kartus nei Airijoje ir 3 kartus nei Ispanijoje. Registruotas nedarbas Lietuvoje iki 2000 m. taip pat buvo vienas aukščiausių lyginant su ES šalimis.

9. Nemažą poveikį emigracijos augimui turėjo ir nelanksti šiandieninė švietimo sistema, kuri yra orientuota į kiekybę ir silpnai reaguoja į rinkos struktūrinius pokyčius. Todėl atsiranda darbo rinkos paklausos ir parengtų specialistų galimybių struktūrinis nesuderinamumas.

10. Lietuvos gyventojų emigraciją lemia ne tik ekonominės priežastys, bet ir sąmoninga ekonomiškai stipresnių valstybių demografinė politika (siekis pritraukti jauną darbo jėgą), geografinė padėtis ir kultūrinis suderinamumas.

11. Lenkijoje ir Olandijoje absoliutiniai emigracijos skaičiai aukščiausi, tačiau Lietuva pagal neigiamus migracijos mastus ir neigiamą poveikį valstybei, gyventojų skaičiaus, ir tolesnės ekonominės-socialinės raidos atžvilgiu, lenkia visas ES nares, tiek senbuves, tiek naujokes. Lietuvos neigiamas migracijos saldo 1000–iui gyventojų yra daugiau nei du kartus didesnis negu Olandijos ir net daugiau kaip penkis kartus didesnis nei Lenkijos, Latvijos, Estijos.

12. Tikėtina, kad tarptautinės emigracijos mastai artimiausiu metu nesumažės ir išliks aukšti (vidutiniškai 30 580 emigrantų per metus), jei valstybė nesiims rimtų priemonių tam sustabdyti, atsižvelgiant į tarptautinės migracijos Lietuvoje prognozę 2006 – 2040 metams ir dabartinę Lietuvos ekonominę ir socialinę situaciją bendrame ES kontekste.

Atliktas tyrimas leidžia pateikti tokias rekomendacijas:

1. Šalia esamųjų duomenų apie migracijos mastus bei motyvus šaltinių svarbu rinkti struktūrizuotą statistiką įvairaus lygmens institucijose ir sukurti vieningą valstybinę migracijos duomenų bazę. Kaip šaltinius migracijos statistikai įvertinti naudoti tokie duomenys: kertant sieną skenuotus paso duomenis (neatskleidžiant ir neperduodant tapatybės duomenų), turistinių ir įdarbinimo agentūrų duomenis, avialinijų ir transporto kompanijų duomenis, darboviečių ir mokymo įstaigų, iš kurių žmonės išvyksta, duomenis.

2. Valstybės institucijos turėtų tobulinti socialinę ir ekonominę politiką, sudarančią geresnes gyvenimo, būstų įsigijimo, darbo ir kitas sąlygas, kurios sumažintų stūmimo veiksnių poveikį.

3. Tikslinga būtų atlikti nuolatinis-periodinius panašaus pobūdžio tyrimus tolimesnėje ateityje, kad būtų galima įvertinti migracijos srautų dinamiką, struktūrą, bei motyvus ir priežastis, atskleisti vystymosi tendencijas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. 2004 Lietuvos statistikos metraštis. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2004.
2. 2005 Lietuvos statistikos metraštis. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2005.
3. 2006 Lietuvos statistikos metraštis. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2006.
4. Darbo statistikos metraštis 2003. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2005.
5. Darbo statistikos metraštis 2004. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2006.
6. Demografijos metraštis 2003. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2004.
7. Demografijos metraštis 2004. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2005.
8. Demografijos metraštis 2005. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2006.
9. Europe in Figures. Eurostat Yearbook 2005. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2005.
10. Gyvenimo lygis ir skurdas 2005. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2006.
11. Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2005. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2006.
12. 15-asis Lietuvos ekonomikos tyrimas 2004/2005 (2)//
http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/15_asis_lietuvos_ekonomikos_tyrimas_2004_2005_2/2390; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
13. 17-asis Lietuvos ekonomikos tyrimas: 2005/2006 (2)//
http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/17_asis_lietuvos_ekonomikos_tyrimas_2005_2006_2/3292; prisijungimo laikas: 2006-11-25.

14. Accession Monitoring Report. May – December 2004// <http://www.ind.homeoffice.gov.uk/6353/aboutus/accessionmoniotoringreport5.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-12-27.
15. Accession Monitoring Report. May 2004 – September 2006// <http://www.ind.homeoffice.gov.uk/6353/aboutus/accessionmonitoringreport9.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-12-27.
16. Adomėnas M. Lietuvių emigracija: priežastys, tendencijos, pasekmės//Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. Konferencijos medžiaga. – Vilnius: Valstybės žinios, 2006. P. 22-27.
17. Bagdonavičienė V. Naujai besikuriančios lietuvių bendruomenės//Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai. 2004, P. 14-16.
18. Borjas G. J. The Economic Benefits from Immigration//Journal of Economic Perspectives. 1995, Nr 2. P. 3-22.
19. Castles S. Keynote Address: Globalisation and Migration Some Pressing Contradictions//<http://www.unesco.org/most/igc97cas.htm>; prisijungimo laikas: 2006-10-27.
20. Castles S., Miller M. The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. – New York: Guilford Press, 2003.
21. Cervantes M., Guellec D. The Brain Drain: Old Myths, New Realities// http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/673/The_brain_drain:_Old_myths,_new_realities.html; prisijungimo laikas: 2006-10-27.
22. Collier W., Vickerman R. Mobility and Regional Labour: Lessons for Employers and Employees//http://www.kent.ac.uk/economics/research/interreg/Mobility_and_Regional_Labour_markets.pdf; prisijungimo laikas: 2006-08-22.
23. Commission of the European communities. Integrated Guidelines for Growth and Jobs// http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0141en01.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
24. Damidavičius M., Pocius A. Darbo rinkos terminai ir sąvokos. – Vilnius: Agora, 1998.
25. Daugėla V., Kazlauskienė A., Snieška V. Darbo jėgos migracijos priežastys ir migracijos pobūdis Lietuvoje//Inžinerinė ekonomika. 2000, Nr. 5(20). P. 17-22.
26. Entorf H., Möbert J., The Demand for Illegal Migration and Market Outcomes. Darmstadt Discussion Papers in Economics, No. 130 January 8, 2004// http://www.bwl.tu-darmstadt.de/vwl/forsch/veroeff/papers/ddpie_130.pdf; prisijungimo laikas: 2006-12-27.

27. Europe: Population and Migration in 2005//
http://www.csmb.unimo.it/adapt/bdoc/2006/32_06/06_32_98_IMMIGRAZIONE.pdf;
 prisijungimo laikas: 2006-11-25.
28. Fassmann H., Kohlbacher J., Reege U. International migration and its regulation. Institute for Urban and Regional Research Austrian Academy of Sciences, 2005.
29. GDP per Capita in PPS//
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996.39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&_screen=detailref&_language=en&_product=STRIND_ECOBAC&_root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb011; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
30. Gyventojų emigraciją skatina maži atlyginimai, 2005-09-24//
<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/34648>; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
31. Gliosaitė K. Ekonominių emigracijos motyvų ir pasekmių vertinimas//Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai. 2004, P. 7-11.
32. Grįžtamoji migracija
[//http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.disph?l1=1&l2=2&l3=3&l4=4&a_term=1911](http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.disph?l1=1&l2=2&l3=3&l4=4&a_term=1911) ; prisijungimo laikas: 2006-10-09.
33. Gruževskis B. Labour Migration in Lithuania
[//http://www.cenpo.ro/files/05%20Migration.pdf](http://www.cenpo.ro/files/05%20Migration.pdf); prisijungimo laikas: 2006-08-10.
34. Informacija apie migracijos departamentą prie vidaus reikalų ministerijos. – Vilnius: VRM, 1998.
35. Kaczmarczyk P., Okólski M. International migration in central and eastern Europe – current and future trends//UN expert group meeting on international migration nad development. New York: United Nations Secretariat, 2005.
36. Kasnauskienė G. Globalizacija ir nauji tarptautinės migracijos bruožai//Ekonomika. 2002, Nr. 60. P. 47-55.
37. Kazlauskienė A., Rinkevičius L. Lithuanian „Brain Drain” Causes: Push and Pull Factors//Engineering Economics. 2006, Nr.1(46). P. 27-37.
38. Krumplytė J., Palumickaitė J., Obrikytė Ž. Darbo jėgos migracijos įtaka moderniai organizacijai žinių visuomenėje//Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 2005, Nr. 35. P. 81-93.
39. Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai. – Vilnius: Pilietinės visuomenės institutas, 2005.
40. Lietuvos darbo biržos ataskaita 2004. – Vilnius: Lietuvos darbo birža, 2005.

41. Lietuvos darbo biržos veikla 2005. – Vilnius: Lietuvos darbo birža, 2006.
42. Lietuvos demografiniai pokyčiai ir gyventojų politika. – Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 1995.
43. Lietuvos ekonomikos apžvalga 2006 m. lapkričio mėn.// http://www.dnbNord.lt/files/Ataskaitos/Lithuanian/lea_2006_lapkritis1215.pdf; prisijungimo laikas: 2006-12-27.
44. Lietuvos ekonomikos perspektyvos, 2006// <http://www.dnbNord.lt/files/LEP.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-12-27.
45. Lietuvos makroekonomikos apžvalga, 1 (25) 2006 m. rugsėjis// <http://www.seb.lt/pdf/lt/lma25.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
46. Life-Long Learning – Total// http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_EMPLOI&root=STRIND_EMPLOI/emploi/em051; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
47. Long-Term Unemployment Rate – Total// http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_SOCOHE&root=STRIND_SOCOHE/socohe/sc061; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
48. Mačys G. Regionų ekonominė plėtra: tolydi darbo rinka ir migracija//Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 1999, Nr. 11. P. 163-183.
49. Martišius S. Ekonomikos mokslas dviejų šimtmečių sandūroje//Ekonomika. 2003, Nr. 63. P. 205-214.
50. Martišius S. Pagrindinės XX a. ekonomikos mokslo metodologinių tyrimų kryptys//Ekonomika. 2003, Nr. 61. P. 111-126.
51. Massey D. S. International Migration at the Dawn of Twenty – First Century: The Role of the State//Population and Development Review. 1999, Nr. 25 (2). P.303-322.
52. Massey D. S. Theories of International Migration: Review and Appraisal//Population and Development Review. 1993, Nr. 19. P. 431-465.
53. Massey D. S., Zenteno R. M. The Dynamics of Mass Migration//Proceedings of the National Academy of Sciences of The United States of America. 1999, Nr. 96 (9). P. 5328-5335.
54. Matiušaitytė R. Darbo jėgos migracija Europos Sąjungoje ir Lietuvoje//Ekonomika. 2003, Nr. 63. P. 41-48.

55. Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams. – Vilnius: Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2006.
56. Morkvėnas R. Diplomatinė tarnyba ir išeivija//Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai. 2004, P. 12-13.
57. Net Migration // http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=EUROSTAT_YEARBOOK_2005&root=EUROSTAT_YEARBOOK_2005/c/ca/caa/caa14608; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
58. Palloni A., Massey D. S., Ceballos M., ir kt. Social Capital and International Migration: a Test Using Information on Family Networks//The American Journal of Sociology. 2001, Nr. 106 (5). P. 1262-1299.
59. Real GDP Growth Rate// http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_ECOBAC&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb012; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
60. Regnard P. Minimum Wages 2006. Variations from 82 to 1503 euro gross per month // http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-06-009/EN/KS-NK-06-009-EN.PDF; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
61. Ruzgys J., Eriksonas L. Kodėl išvažiuome iš Lietuvos – ar sugrįšime?// Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai. 2004, P. 19-21.
62. Sipavičienė A. Emigracijos iššūkiai ir migracijos politikos uždaviniai//Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. Konferencijos medžiaga. – Vilnius: Valstybės žinios, 2006. P. 14-21.
63. Sipavičienė A. Nelegalių migrantų tranzitas per Lietuvą. – Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 1997.
64. Sipavičienė A. Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. – Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2006.
65. Sipavičienė A., Kanopienė V. Foreign Labour in Lithuania: Immigration, Employment and Illegal Work // <http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp31.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-10-09.
66. Sipavičienė A., Tureikytė D. Nelegali migracija Lietuvoje: retrospektyva ir šių dienų problemos. – Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2000.

67. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Potencialaus laisvo darbo jėgos judėjimo į Europos Sąjungos valstybes įvertinimas // http://www.socmin.lt/socmin/Migracija-prezentacija1_files/frame.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-10.
68. Socialinis pranešimas 2004. – Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2005.
69. Stankūnienė V. Demografinių procesų valdymas: teorija ir patyrimas. – Vilnius: Technika, 1995.
70. Stark O., Bloom D. E. The New Economics of Labor Migration//American Economic Review. 1985, Nr. 75 (2). P. 173-178.
71. Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Demografinės tendencijos// <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=1750>; prisijungimo laikas: 2006-12-27.
72. Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Pagrindiniai ekonominės ir socialinės raidos rodikliai 1996 – 2005 m.// <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1116>; prisijungimo laikas: 2006-12-27.
73. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Emigrantai, nedeklaravę išvykimo, pagal amžiaus grupes 2001 – 2005 m.// <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1937>; prisijungimo laikas: 2006-12-27.
74. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Oficiali ir neoficiali emigracija 2001 – 2005 m.// <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1936&PHPSESSID=cf4dd52b18ff97ece33cf6bcd5bad6a>; prisijungimo laikas: 2006-12-27.
75. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos. Neoficiali migracija// <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=1767>; prisijungimo laikas: 2006-12-27.
76. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2005 m. spalio 28 d. įsakymas Nr. DĮ-231 „Gyventojų tarptautinės migracijos tyrimo atlikimo metodika“ // <http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/migracija.doc>; prisijungimo laikas: 2006-12-27.
77. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2005 m. spalio 28 d. įsakymas Nr. DĮ-152 „Neoficialiosios emigracijos srautų vertinimo, remiantis gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, metodika“ // http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/gyv_uz_tyr_metodika.doc; prisijungimo laikas: 2006-12-27.

78. Stepanauskas R. Protų nutekėjimas ar protų apsikeitimas?//http://www.balticlabs.com/forumas/MKS03_stepanauskas_pranesimas.doc; prisijungimo laikas: 2005-03-27.
79. Svidlerienė D. Lietuvos gyventojų skaičiaus prognozės 2005 – 2030 m. – Vilnius: Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2004.
80. Taylor J. E. The New Economics of Labour Migration and the Role of Remittances in the Migration Process//International Migration. 1999, Nr. 37(1) P. 63-88.
81. Tassinopoulos A. Migration of Labour in the European Union//Understanding European Crossborder Labour Markets: Issues in Economic Cross Border Relations. – Marburg: Metropoly – Verl., 1999.
82. The World Bank. Lithuania: Investment Climate Assessment //http://siteresources.worldbank.org/EXTECAREGTOPKNOECO/Resources/IC_lithuania.pdf; prisijungimo laikas 2006-12-27.
83. The World Bank. World Bank EU8 Quarterly Economic Report PART II: Special Topic September 2006. Labor Migration From the New EU Member States// http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/EU8QERSeptember2006_SpecialTopicFINAL.pdf; prisijungimo laikas 2006-12-27.
84. Unemployment Growth – Total// http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_ECOBAC&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb031; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
85. Unemployment Rate – Total// http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_EMPLOI&root=STRIND_EMPLOI/emploi/em071; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
86. Unemployment Rate of Population Aged Less than 25 years// http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=EUROSTAT_YEARBOOK_2005&root=EUROSTAT_YEARBOOK_2005/c/ccb/cc30992; prisijungimo laikas: 2006-11-25.
87. Virtanen K. "Counter-Current": Finns in the Overseas Return Migration Movement//<http://www.genealogia.fi/emi/art/article264e.htm>; prisijungimo laikas: 2006-10-09.

88. Viržintaitė R., Jucevičienė P. „Brain Drain“ Causes and Consequences: Country In-transition Perspective//Engineering Economics. 2004, Nr. 4 (39). P. 60-66.
89. Vogler M., Rotte R. The Effects of Development on Migration: Theoretical Issues and New Empirical Evidence//Journal of Population Economics. 2000, Nr. 3 (13). P. 485-508.

Žibaitė Dovilė. Tarptautinės darbo jėgos emigracijos Lietuvoje analizė: ekonomikos magistro studijų baigiamasis darbas / mokslinis vadovas doc. dr. Aldona Damulienė; Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos katedra. – Vilnius, 2006. – 87 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjami tarptautinės darbo jėgos migracijos Lietuvoje šrautai ir pokyčiai, emigracijos struktūra, lyginama ES šalių kontekste, numatomos darbo jėgos migracijos kitimo tendencijos.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti darbo jėgos migracijos Lietuvoje mastus, struktūrą, atskleisti jos priežastis ir išsiaiškinti vystymosi tendencijas.

Tiksliui pasiekti užsibrėžti tokie uždaviniai: atlikti mokslinės literatūros bei kitų teorijos šaltinių palyginamąją analizę, išryškinant esminius teorinius darbo jėgos migracijos aspektus; išanalizuoti darbo jėgos migracijos mastą, struktūrą ir dinamiką; įvertinti darbo jėgos migracijos vystymosi tendencijas; atskleisti darbo jėgos migracijos motyvus ir priežastis.

Nustatytam tikslui ir uždaviniams pasiekti taikyti šie metodai: mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas, duomenų sisteminimas, statistinė ir lyginamoji analizė. Duomenys buvo renkami remiantis trianguliacija, t. y. naudojant šiuos duomenų rinkimo metodus: antrinių duomenų analizę, kokybinius tyrimus – ekspertinį vertinimą, apžvalginį tyrimą. Surinkti duomenys apdorojami remiantis struktūriniu ir analitiniu grupavimu, naudojant lenteles, stulpelines ir skritulines diagramas bei linijinius grafikus. Prognozavimui naudotas tiesinio trendo metodas, skaičiuotos standartinės regresijos ir standartinė prognozės paklaidos.

Tyrimo uždavinių įgyvendinimui darbe remtasi šalies ir užsienio mokslinė ekonomine literatūra, publikuojamais moksliniais straipsniais, pranešimais, konferencijų medžiaga, Statistikos Departamento prie LRV statistine medžiaga, Lietuvos darbo biržos, Laisvosios rinkos tyrimų instituto duomenimis, Lietuvos komercinių bankų makroekonomikos apžvalgomis bei Pasaulio banko, Tarptautinės migracijos organizacijos, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Eurostato ir kita internete skelbiama informacija.

Išanalizavus tarptautinės migracijos šrautų lygį ir struktūrą, įvertinus įtakojančius veiksnius, formuluojama pagrindinė išvada – tarptautinės migracijos mastai Lietuvoje pavojingai aukšti (migracijos saldo 1000–iui gyventojų yra žemiausias visoje ES ir siekia -3,0) ir atsižvelgiant į tarptautinės migracijos Lietuvoje prognozę 2006 – 2040 metams, į dabartinę Lietuvos ekonominę ir socialinę situaciją bendrame ES kontekste, tikėtina, kad tarptautinės emigracijos mastai artimiausiu

metu nesumažės ir išliks aukšti (vidutiniškai 30 580 emigrantų per metus), jei valstybė nesiims rimtų priemonių tam sustabdyti.

Žibaitė Dovilė. Analysis of International Labour Migration in Lithuania: the Master diploma paper / scientific mentor doc. dr. Aldona Damulienė; Mykolo Romerio University, Department of Economics. – Vilnius, 2006. – 87 p.

SUMMARY

In this Master paper international labour migration in Lithuania, has been analyzed by making analysis of dimensions, emigration structure and its dependence on the factors, prediction of changes in 2006 – 2040 year.

The aim of work – is to perform analysis of stream of international labour migration in Lithuania, emigration structure, to determine its dependence on the factors and to make forecast for 2006 – 2040 year on the grounds of theory and data which was received from the research.

To reach the purpose the following tasks were brought forward: to describe basic theory about international labour migration; to analyze labour migration streams and emigration structure; to evaluate impact of the factors on labour migration changes; to forecast tendencies of labour migration.

To get to the purpose and tasks the following methods were applied: analysis and summarizing of scientific literature, comparative analysis, summarizing of data and statistical analysis. These methods of research were used: analysis of collateral data, expert estimation method, and survey research. The data was processed by making structured and analytical groups, by using tables, columns and linear charts, circular diagrams. Linear trend models, standard regressive and standard prognosis error for forecast have been used.

The paper was based on own country and foreign literature, articles, reports, papers from the conferences, data, which was collected by using statistical information taken from Department of Statistics as by LRV, and information from the internet.

After the analysis of international labour migration in Lithuania was made, the main conclusion could be made that labour migration streams are dangerously high in Lithuania (net migration per 1 000 population is lower than all EU member states and reaches -3,0), according to the forecast made for labour migration for 2006 – 2040, and due to the present economic and social situation of Lithuania in the EU context, it is expectable that international labour migration dimensions would not be lower in short-term and will be still high (on an average 30 580 emigrants a year), if government of Lithuania would not take great instruments to stop it.

PRIEDAI

1 priedas

Pagrindiniai ekonominės ir socialinės raidos rodikliai 1996 – 2005 m.

Rodiklis	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Vidutinis metinis gyventojų skaičius, tūkst.	3601,6	3575,1	3549,3	3524,2	3499,5	3481,3	3469,1	3454,2	3435,6	3414,3
Nedarbo lygis (gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis), %	...	14,1	13,2	14,6	16,4	17,4	13,8	12,4	11,4	8,3
Infliacija (gruodžio mėn., palyginti su praėjusių metų gruodžio mėn.)	13,1	8,4	2,4	0,3	1,4	2,0	-1,0	-1,3	2,9	3,0
Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Lt	618,2	778,1	929,8	987,4	970,8	982,3	1013,9	1072,6	1149,3	1276,2
Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis, Lt	466,7	576,6	683,7	722,4	692,2	699,4	728,4	786,4	835,5	916,7
Šalies ūkio darbuotojų realiojo darbo užmokesčio indeksai, %	103,3	113,4	112,8	104,9	94,9	99,7	103,8	109,3	104,9	106,8
Vidutinė senatvės pensija, Lt	192,43	242,62	287,82	310,16	312,54	317,61	323,05	340,50	371,55	420,29
Bendrosios žemės ūkio produkcijos indeksai palyginamosiomis kainomis, %	112,6	108,6	94,8	85,5	105,4	95,0	107,4	107,7	99,6	102,0
Visos pramonės parduotos produkcijos (be PVM ir akcizo) indeksai palyginamosiomis kainomis, %	...	103,3	108,2	88,8	102,2	116,0	103,1	116,1	110,8	107,1
Statybos įmonių atliktų darbų savo jėgomis indeksai palyginamosiomis kainomis, %	...	118,6	123,1	90,7	82,0	106,8	121,9	127,9	107,3	111,3
Mažmeninės prekybos įmonių, įskaitant prekybą variklinėmis transporto priemonėmis ir motociklais, jų techninę priežiūrą ir remontą, automobilių degalų mažmeninę prekybą, apyvartos indeksai palyginamosiomis kainomis, %	...	...	109,7	90,3	112,9	107,2	112,4	114,3	109,3	115,2
Ekspertas, mln. Lt	10622	12801	12941	11015	14193	17117	19117	21263	25819	32767

Rodiklis	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Importas, mln. Lt	15532	20098	21456	18508	20877	24241	27479	29438	34384	43152
Balansas, mln. Lt	-4910	-7297	-8515	-7493	-6684	-7124	-8362	-8175	-8565	-10385
Tiesioginės užsienio investicijos, metų pradžioje, mln. Lt	1406,4	2801,2	4162,5	6501,2	8252,1	9337,3	10661,9	13183,8	13699,4	16192,6
Bendrasis vidaus produktas, veikusiomis kainomis, mln. Lt	32740	39998	44699	43667	45674	48585	51971	56804	62587	71200 ⁶
Bendrojo vidaus produkto pokyčiai palyginamosiomis 2000 m. kainomis, %	5,1	8,5	7,5	-1,5	4,1	6,6	6,9	10,3	7,3	7,6 ⁶
Bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui, veikusiomis kainomis, Lt	9090	11188	12594	12391	13052	13956	14981	16445	18217	20854 ⁶

Šaltinis: Pagrindiniai ekonominės ir socialinės raidos rodikliai 1996 – 2005 m. Statistikos Departamentas prie LR.

⁶ Negalutiniai duomenys

BVP, tenkantis vienam gyventojui, išreikštas perkamosios galios standartais, 1999 – 2005 m.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ES-25	18400	20100	20800	21500	21800	22700	23500
ES-15	20400	22100	22800	23500	23700	24700	25400
Airija	22700	25400	26800	28500	29100	30800	32299
Austrija	23200	25300	25400	25800	26200	27600	28700
Belgija	21500	23500	24400	25300	25700	26800	27600
Čekijos Respublika	...	13000	13700	14600	14900	16000	17300
Danija	23600	25400	26000	26100	26300	27600	29100
Estija	7300	8500	9100	10100	10900	12000	14100
Graikija	13300	14600	15300	16600	17600	18600	19200
Ispanija	17000	18600	19400	20500	21200	22200	23100
Italija	20800	22800	23300	23700	23400	24000	24100
Jungtinė Karalystė	21000	22500	23600	25000	25400	26600	27300
Kipras	15200	16300	17300	17700	17400	18800	19500
Latvija	6300	7100	7700	8300	8900	9700	11100
Lenkija	8500	9400	9600	10000	10200	11100	11700
Lietuva	7000	7700	8400	9000	9800	10800	12200
Liuksemburgas	38500	44700	44700	47400	50800	54000	58000
Malta	14400	15800	15500	16300	16000	15900	16300
Nyderlandai	22300	25000	26500	27000	27200	28200	29100
Portugalija	14300	16200	16600	17100	15800	16400	16700
Prancūzija	21200	22800	23700	24100	24300	24900	25500
Slovakija	8700	9500	10100	11000	11300	12000	12900
Slovėnija	13700	14600	15400	16000	16500	18000	18900
Suomija	20700	23000	24100	24700	24500	25800	26600
Švedija	21900	23900	24000	24500	25200	26600	26900
Vengrija	9700	10600	11600	12500	12900	13600	14300
Vokietija	21000	22500	22900	23400	23500	24500	25600
ELPA⁷ šalys							
Islandija	23700	25600	26400	26200	26300	28700	29900
Norvegija	26200	31900	32299	31600	31800	34800	38600
Šveicarija	25200	26700	26700	28000	28400	29900	29800
Šalys kandidatės į ES							
Bulgarija	4900	5300	5800	6100	6500	6900	7500
Rumunija	4980	5000	5500	6100	6500	7300	8100
Turkija	5500	6000	5300	5600	5800	6500	7200

Sudaryta pagal: Lietuvos statistikos metraštis 2005, 2006. Statistikos Departamentas prie LRV.

⁷ ELPA – Europos laisvosios prekybos asociacija.

3 priedas

BVP, tenkantis vienam gyventojui, išreikštas perkamosios galios standartais, 1997-2008m.(ES-25=100)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ES (25 šalys)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ES (15 šalių)	110,1	110,0	109,9	109,7	109,6	109,3	108,9	108,6	108,2	108,0 ^(f)	107,4 ^(f)	107,2 ^(f)
Euro zona	110,8	110,7	110,5	110,1	108,5	107,7	107,2	106,4	106,0	105,7 ^(f)	105,0 ^(f)	104,8 ^(f)
Euro zona (12 šalių)	109,4	109,3	109,1	108,8	108,5	107,7	107,2	106,4	106,0	105,7 ^(f)	105,0 ^(f)	104,8 ^(f)
Belgija	117,6	116,4	115,3	116,5	117,2	117,6	118,9	119,4	118,1	118,2 ^(f)	117,8 ^(f)	117,6 ^(f)
Čekijos Respublika	69,2 ^(e)	66,8 ^(e)	65,9	64,7	65,8	67,7	70,7	72,1	73,7	76,1 ^(f)	78,1 ^(f)	80,0 ^(f)
Danija	124,9	123,7	126,0	126,0	124,9	121,4	119,3	120,1	122,1	122,6 ^(f)	122,5 ^(f)	122,5 ^(f)
Vokietija	116,4	114,7	113,4	111,7	110,0	108,5	112,5	111,1	110,0	110,0 ^(f)	108,6 ^(f)	108,4 ^(f)
Estija	38,4 ^(e)	39,3 ^(e)	38,7	42,1	43,7	46,8	51,2	53,4	59,8	65,0 ^(f)	69,8 ^(f)	74,3 ^(f)
Graikija	70,9	70,6	70,7	72,7	73,2	77,2	80,2	81,4	84,1	84,9 ^(f)	85,8 ^(f)	86,8 ^(f)
Ispanija	87,5	89,0	92,1	92,1	93,2	95,2	96,7	96,6	98,0	98,1 ^(f)	98,1 ^(f)	98,6 ^(f)
Prancūzija	114,2	114,4	113,4	113,3	113,8	112,0	107,7	107,7	108,2	107,3 ^(f)	106,6 ^(f)	106,0 ^(f)
Airija	112,3	116,8	121,8	126,1	128,5	132,3	134,4	135,7	138,9	139,2 ^(f)	140,1 ^(f)	140,7 ^(f)
Italija	114,6	115,1	113,7	113,1	111,9	110,0	106,0	103,0	100,4	99,4 ^(f)	98,3 ^(f)	97,4 ^(f)
Kipras	79,6 ^(e)	80,7 ^(e)	81,4	82,2	84,4	82,6	85,2	87,7	88,9	88,3 ^(f)	87,9 ^(f)	87,7 ^(f)
Latvija	33,0 ^(e)	33,9 ^(e)	34,0	35,3	37,1	38,7	41,2	43,6	48,0	52,3 ^(f)	55,9 ^(f)	59,4 ^(f)
Lietuva	37,2 ^(e)	38,8 ^(e)	37,4	37,9	40,1	41,9	47,1	49,0	52,1	55,0 ^(f)	57,7 ^(f)	60,1 ^(f)
Liuksemburgas	192,3	194,3	217,6	222,0	214,6	220,7	236,7	240,8	251,2	257,1 ^(f)	261,0 ^(f)	264,6 ^(f)
Vengrija	49,8 ^(e)	50,9 ^(e)	51,7	53,9	56,9	59,1	60,8	61,3	62,5	63,6 ^(f)	63,8 ^(f)	64,2 ^(f)
Malta	:	77,8	77,1	78,0	73,8	74,9	74,3	71,3	70,5	69,7 ^(f)	68,9 ^(f)	68,3 ^(f)
Olandija	122,0	122,0	122,6	124,0	127,0	125,3	123,8	124,7	125,6	126,1 ^(f)	126,9 ^(f)	127,5 ^(f)
Austrija	124,5	123,5	124,9	125,5	122,0	120,0	123,4	123,4	123,1	123,3 ^(f)	123,0 ^(f)	122,4 ^(f)
Lenkija	44,2 ^(e)	45,1 ^(e)	45,8	46,7	46,1	46,3	46,9	48,7	49,8	51,1 ^(f)	52,4 ^(f)	53,8 ^(f)
Portugalija	76,6	78,2	80,3	80,3	79,8	79,5	73,0	71,8	71,1	69,8 ^(f)	68,8 ^(f)	68,1 ^(f)
Slovėnija	71,0 ^(e)	71,9 ^(e)	73,6	72,7	73,9	74,5	77,4	79,9	81,9	83,6 ^(f)	85,0 ^(f)	86,8 ^(f)
Slovakija	47,4 ^(e)	47,6 ^(e)	46,9	47,4	48,7	51,0	52,8	54,4	57,1	59,4 ^(f)	62,2 ^(f)	64,3 ^(f)
Suomija	109,5	112,6	112,4	114,0	115,5	114,7	108,6	110,8	110,7	113,1 ^(f)	113,7 ^(f)	114,1 ^(f)
Švedija	115,3	114,1	117,7	118,8	115,2	113,7	115,4	115,4	114,8	116,1 ^(f)	116,7 ^(f)	117,5 ^(f)
Didžioji Britanija	112,0	111,8	111,4	111,8	113,1	116,1	116,1	118,0	117,6	117,2 ^(f)	117,0 ^(f)	116,8 ^(f)
Bulgarija	25,6 ^(e)	26,0 ^(e)	26,0	26,5	28,0	28,3	31,0	31,8	33,0	34,2 ^(f)	35,5 ^(f)	37,0 ^(f)
Kroatija	40,9 ^(e)	41,7 ^(e)	39,6 ^(e)	40,8 ^(e)	41,4 ^(e)	43,6 ^(e)	45,6 ^(e)	46,5 ^(f)	48,0 ^(f)	49,0 ^(f)	50,1 ^(f)	51,2 ^(f)
Makedonija	25,3	25,3	25,5	25,6	24,0	23,9	24,5	24,9	25,9 ^(f)	26,2 ^(f)	26,7 ^(f)	27,6 ^(f)
Rumunija	:	:	25,3	24,9	26,2	28,1	29,9	32,6	34,1	35,8 ^(f)	37,0 ^(f)	38,4 ^(f)
Turkija	32,3 ^(e)	31,9 ^(e)	29,2	29,8	25,6	26,1	26,2	26,8	27,6	28,2 ^(f)	29,0 ^(f)	29,9 ^(f)
Islandija	127,6	130,0	129,8	126,9	126,4	121,6	119,5	123,6	129,4	130,4 ^(f)	127,8 ^(f)	:
Norvegija	139,5	131,5	139,4	158,5	155,1	146,6	148,7	155,5	168,8	168,6 ^(f)	167,7 ^(f)	166,9 ^(f)
Šveicarija	139,4	138,5	133,7	132,7	128,3	130,0	129,8 ^(f)	129,1 ^(f)	129,0 ^(f)	129,1 ^(f)	128,3 ^(f)	127,5 ^(f)
JAV	152,8	153,3	154,1	151,9	148,4	145,4	146,4	148,0	150,1	150,1 ^(f)	148,6 ^(f)	148,1 ^(f)
Japonija	121,5	115,7	112,6	111,8	109,5 ^(f)	107,5 ^(f)	107,8 ^(f)	108,9 ^(f)	110,1 ^(f)	110,5 ^(f)	110,5 ^(f)	110,5 ^(f)
Kanada	122,1	122,9	126,1	126,8 ^(f)	125,5 ^(f)	127,4 ^(f)	127,4 ^(f)	126,9 ^(f)	125,3 ^(f)	124,4 ^(f)	123,4 ^(f)	116,8 ^(f)

Šaltinis: GDP per Capita in PPS. Eurostat.

(:) Duomenų nėra

(f) Prognozė

(e) Įvertis

4 priedas

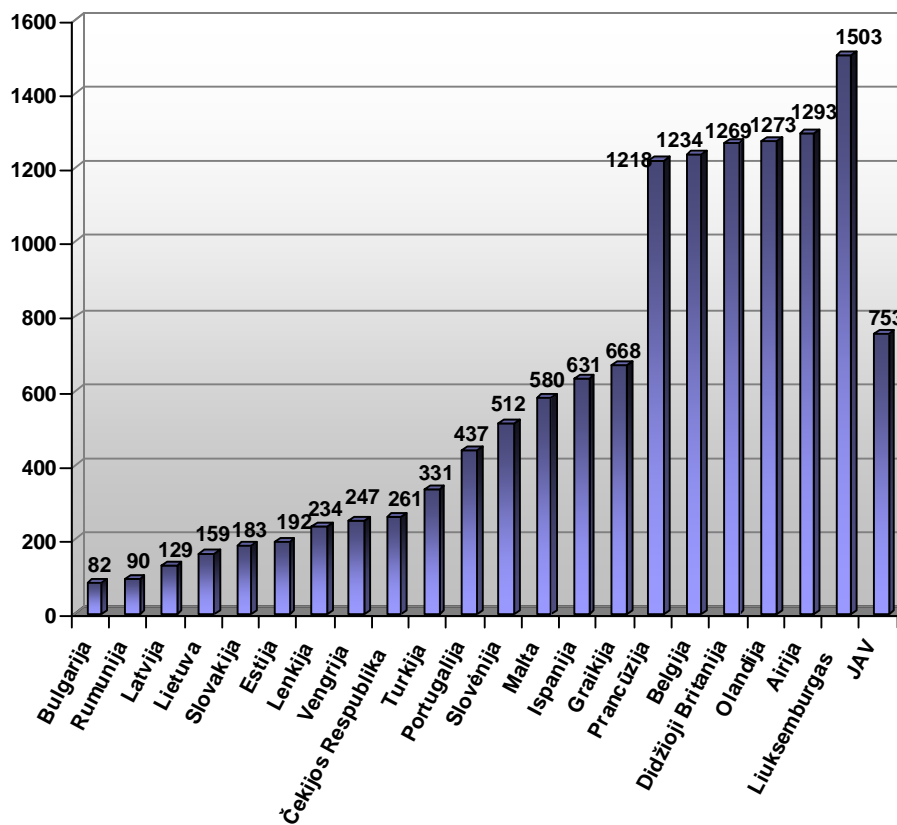
Realaus BVP augimo lygis 1997 – 2008 m., proc.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ES (25 šalys)	2,7	2,9	3,0	3,9	2,0	1,2	1,3	2,4	1,7	2,8 ^(f)	2,4 ^(f)	2,4 ^(f)
ES (15 šalių)	2,6	2,9	3,0	3,9	1,9	1,1	1,1	2,3	1,5	2,6 ^(f)	2,2 ^(f)	2,3 ^(f)
Euro zona	2,5	2,8	3,0	3,8	1,9	0,9	0,8	2,0	1,4	2,6 ^(f)	2,1 ^(f)	2,2 ^(f)
Euro zona (12 šalių)	2,5	2,8	3,0	3,9	1,9	0,9	0,8	2,0	1,4	2,6 ^(f)	2,1 ^(f)	2,2 ^(f)
Belgija	3,5	1,7	3,4	3,7	0,8	1,5	1,0	3,0	1,1	2,7 ^(f)	2,3 ^(f)	2,2 ^(f)
Čekijos	-0,7	-0,8	1,3	3,6	2,5	1,9	3,6	4,2	6,1	6,0 ^(f)	5,1 ^(f)	4,7 ^(f)
Danija	3,2	2,2	2,6	3,5	0,7	0,5	0,4	2,2	3,0	3,0 ^(f)	2,3 ^(f)	2,2 ^(f)
Vokietija	1,8	2,0	2,0	3,2	1,2	0,0	-0,2	1,2	0,9	2,4 ^(f)	1,2 ^(f)	2,0 ^(f)
Estija	11,1	4,4	0,3	10,8	7,7	8,0	7,1	8,1	10,5	10,9 ^(f)	9,5 ^(f)	8,4 ^(f)
Graikija	3,6	3,4	3,4	4,5	5,1	3,8	4,8	4,7	3,7	3,8 ^(f)	3,7 ^(f)	3,7 ^(f)
Ispanija	3,9	4,5	4,7	5,0	3,6	2,7	3,0	3,2	3,5	3,8 ^(f)	3,4 ^(f)	3,3 ^(f)
Prancūzija	2,2	3,5	3,2	4,0	1,9	1,0	1,1	2,3	1,2	2,2 ^(f)	2,3 ^(f)	2,1 ^(f)
Airija	11,7	8,5	10,7	9,4	5,8	6,0	4,3	4,3	5,5	5,3 ^(f)	5,3 ^(f)	4,3 ^(f)
Italija	1,9	1,4	1,9	3,6	1,8	0,3	0,0	1,1	-0,0	1,7 ^(f)	1,4 ^(f)	1,4 ^(f)
Kipras	2,3	5,0	4,8	5,0	4,0	2,0	1,8	4,2	3,9	3,8 ^(f)	3,8 ^(f)	3,9 ^(f)
Latvija	8,4	4,7	3,3	6,9	8,0	6,5	7,2	8,6	10,2	11,0 ^(f)	8,9 ^(f)	8,0 ^(f)
Lietuva	8,5	7,5	-1,5	4,1	6,6	6,9	10,3	7,3	7,6	7,8 ^(f)	7,0 ^(f)	6,5 ^(f)
Liuksemburgas	5,9	6,5	8,4	8,4	2,5	3,8	1,3	3,6	4,0	5,5 ^(f)	4,5 ^(f)	4,2 ^(f)
Vengrija	4,6	4,9	4,2	8,1	4,1	4,3	4,1	4,9	4,2	4,0 ^(f)	2,4 ^(f)	2,7 ^(f)
Malta	4,9	3,4	4,1	5,7	-1,1	1,9	-2,3	0,8	2,2	2,3 ^(f)	2,1 ^(f)	2,2 ^(f)
Olandija	4,3	3,9	4,7	3,9	1,9	0,1	0,3	2,0	1,5	3,0 ^(f)	2,9 ^(f)	2,6 ^(f)
Austrija	1,8	3,6	3,3	3,4	0,8	0,9	1,1	2,4	2,0	3,1 ^(f)	2,6 ^(f)	2,1 ^(f)
Lenkija	7,1	5,0	4,5	4,2	1,1	1,4	3,8	5,3	3,5	5,2 ^(f)	4,7 ^(f)	4,8 ^(f)
Portugalija	4,2	4,8	3,9	3,9	2,0	0,8	-1,1	1,2	0,4	1,2 ^(f)	1,5 ^(f)	1,7 ^(f)
Slovėnija	4,8	3,9	5,4	4,1	2,7	3,5	2,7	4,4	4,0	4,8 ^(f)	4,2 ^(f)	4,5 ^(f)
Slovakija	5,7	3,7	0,3	0,7	3,2	4,1	4,2	5,4	6,0	6,7 ^(f)	7,2 ^(f)	5,7 ^(f)
Suomija	6,1	5,2	3,9	5,0	2,6	1,6	1,8	3,5	2,9	4,9 ^(f)	3,0 ^(f)	2,6 ^(f)
Švedija	2,3	3,7	4,5	4,3	1,1	2,0	1,7	4,1	2,9	4,0 ^(f)	3,3 ^(f)	3,1 ^(f)
Didžioji	3,0	3,3	3,0	3,8	2,4	2,1	2,7	3,3	1,9	2,7 ^(f)	2,6 ^(f)	2,4 ^(f)
Bulgarija	-5,4	3,9	2,3	5,4	4,1	4,9	4,5	5,6	5,5	6,0 ^(f)	6,0 ^(f)	6,2 ^(f)
Kroatija	6,8	2,5	-0,9	2,9	4,4	5,6	5,3	3,8	4,3	4,5 ^(f)	4,6 ^(f)	4,5 ^(f)
Makedonija	1,4	3,4	4,3	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,0 ^(f)	3,8 ^(f)	4,5 ^(f)	5,5 ^(f)
Rumunija	:	:	-1,2	2,1	5,7	5,1	5,2	8,4	4,1	7,2 ^(f)	5,8 ^(f)	5,6 ^(f)
Turkija	7,5	3,1	-4,7	7,4	-7,5	7,9	5,8	8,9	7,4	6,0 ^(f)	6,4 ^(f)	6,3 ^(f)
Islandija	4,9	5,8	4,0	4,4	3,6	-0,3	2,7	7,7	7,5	4,1 ^(f)	1,4 ^(f)	:
Norvegija	5,2	2,6	2,1	2,8	2,7	1,1	1,1	3,1	2,3	3,0 ^(f)	2,4 ^(f)	2,2 ^(f)
Šveicarija	1,9	2,8	1,3	3,6	1,0	0,3	-0,2	2,3	1,9	2,7 ^(f)	1,9 ^(f)	1,7 ^(f)
JAV	4,5	4,2	4,4	3,7	0,8	1,6	2,5	3,9	3,2	3,4 ^(f)	2,3 ^(f)	2,8 ^(f)
Japonija	1,6	-2,0	-0,1	2,9	0,2	0,3	1,4	2,7	1,9	2,7 ^(f)	2,3 ^(f)	2,1 ^(f)
Kanada	4,4	4,1	5,5	5,3	1,7	3,2	10,2 ^(f)	2,9 ^(f)	2,9 ^(f)	2,8 ^(f)	2,6 ^(f)	3,0 ^(f)

Šaltinis: Real Growth Rate. Eurostat.

(:) Duomenų nėra; (f) Prognozė

Šalių minimalus mėnesinis atlyginimas 2006 m. sausio mėn., eurai

Nedarbo lygis 1994 – 2005 m., proc.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ES (25 šalys)	:	:	:	:	9,4	9,1	8,6	8,4	8,8	9,0	9,1	8,8
ES (15 šalių)	10,4	10,1	10,1	9,9	9,3	8,5	7,6	7,2	7,6	8,0	8,1	7,9
Euro zona	10,8	10,5	10,7	10,6	10,0	9,0	8,1	7,8	8,2	8,7	8,8	8,6
Euro zona (12 šalių)	10,7	10,4	10,6	10,5	10,0	9,1	8,2	7,8	8,2	8,7	8,8	8,6
Belgija	9,8	9,7	9,5	9,2	9,3	8,5	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,4
Čekijos Respublika	:	:	:	:	6,4	8,6	8,7	8,0	7,3	7,8	8,3	7,9
Danija	7,7	6,7	6,3	5,2	4,9	5,2	4,3	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8
Vokietija	8,3	8,0	8,5	9,1	8,8	7,9	7,2	7,4	8,2	9,0	9,5	9,5
Estija	:	:	:	9,6	9,2	11,3	12,8	12,4	10,3	10,0	9,7	7,9
Graikija	8,9	9,2	9,6	9,8	10,9	12,0	11,3	10,8	10,3	9,7	10,5	9,8
Ispanija	19,5	18,4	17,8	16,7	15,0	12,5	11,1	10,3	11,1	11,1	10,6	9,2
Prancūzija	11,7	11,1	11,6	11,5	11,1	10,5	9,1	8,4	8,9	9,5	9,6	9,9
Airija	14,3	12,3	11,7	9,9	7,5	5,7	4,2	4,0	4,5	4,7	4,5	4,4
Italija	10,6	11,2	11,2	11,3	11,3	10,9	10,1	9,1	8,6	8,4	8,0	7,7
Kipras	:	:	:	:	:	:	4,9	3,8	3,6	4,1	4,6	5,2
Latvija	:	:	:	:	14,3	14,0	13,7	12,9	12,2	10,5	10,4	8,9
Lietuva	:	:	:	:	13,2	13,7	16,4	16,5	13,5	12,4	11,4	8,3
Liuksemburgas	3,2	2,9	2,9	2,7	2,7	2,4	2,3	2,1	2,8	3,7	5,1	4,5
Vengrija	:	:	9,6	9,0	8,4	6,9	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2
Malta	:	:	:	:	:	:	6,7	7,6	7,5	7,6	7,4	7,3
Olandija	6,8	6,6	6,0	4,9	3,8	3,2	2,8	2,2	2,8	3,7	4,6	4,7
Austrija	3,8	3,9	4,3	4,4	4,5	3,9	3,6	3,6	4,2	4,3	4,8	5,2
Lenkija	:	:	:	10,9	10,2	13,4	16,1	18,2	19,9	19,6	19,0	17,7
Portugalija	6,9	7,3	7,3	6,8	5,1	4,5	4,0	4,0	5,0	6,3	6,7	7,6
Slovėnija	:	:	6,9	6,9	7,4	7,3	6,7	6,2	6,3	6,7	6,3	6,5
Slovakija	:	:	:	:	12,6	16,4	18,8	19,3	18,7	17,6	18,2	16,3
Suomija	16,6	15,4	14,6	12,7	11,4	10,2	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4
Švedija	9,4	8,8	9,6	9,9	8,2	6,7	5,6	4,9	4,9	5,6	6,3	7,8 ^(p)
Didžioji Britanija	9,3	8,5	7,9	6,8	6,1	6,0	5,5	5,0	5,1	4,9	4,7	4,8
Bulgarija	:	:	:	:	:	:	16,4	19,5	18,1	13,7	12,0	10,1
Kroatija	:	:	:	:	:	:	:	:	14,7	14,1	13,6	:
Rumunija	:	:	:	5,3	5,4	6,2	6,8	6,6	7,5	6,8	7,6	7,9
Turkija	:	:	:	:	:	:	6,5	8,3	10,3	10,5	10,3	10,3 ^(p)
Islandija	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Norvegija	5,4 ^(b)	4,9 ^(b)	4,7	4,0	3,2	3,2	3,4	3,6	3,9	4,5	4,4	4,6
JAV	6,1	5,6	5,4	4,9	4,5	4,2	4,0	4,8	5,8	6,0	5,5	5,1
Japonija	2,9	3,1	3,4	3,4	4,1	4,7	4,7	5,0	5,4	5,3	4,7	4,4

Šaltinis: Unemployment Rate – Total. Eurostat.

(:) Duomenų nėra

(p) Negalutiniai duomenys

(b) Trūksta duomenų

Jaunimo (iki 25 metų amžiaus) nedarbo lygis 1994 – 2005 m., proc.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ES (25 šalys)	:	:	:	:	19,5	18,6	17,5	17,9	18,5	19,0	19,0	18,6
ES (15 šalių)	22,2	21,4	21,6	20,9	19,4	17,4	15,5	15,3	15,9	16,7	16,9	16,8
Euro zona	23,7	23,0	23,4	22,8	20,9	18,4	16,2	16,3	17,1	17,9	18,2	17,8
Euro zona (12 šalių)	23,8	23,1	23,6	23,0	21,2	18,8	16,6	16,3	17,1	17,9	18,2	17,8
Belgija	23,2	22,9	22,1	22,0	22,1	21,1	16,7	16,8	17,7	21,8	21,2	21,5
Čekijos Respublika	:	:	:	:	12,8	17,7	17,8	17,3	16,9	18,6	21,0	19,2
Danija	10,2	9,6	9,7	7,7	7,3	9,1	6,2	8,3	7,4	9,2	8,2	8,6
Vokietija	15,6	14,9	15,6	16,2	15,0	12,7	10,6	12,8	14,2	14,6	15,0	14,8
Estija	:	:	:	17,0	15,2	22,0	23,9	23,2	17,6	20,6	21,7	15,9
Graikija	27,7	28,5	31,0	30,8	30,1	31,9	29,2	28,2	26,8	26,8	26,9	26,0
Ispanija	42,3	39,7	39,2	36,4	33,1	27,3	24,3	23,2	24,2	24,6	23,9	19,7
Prancūzija	28,6	27,0	28,5	28,4	25,6	23,4	20,1	19,4	20,0	21,1	21,9	23,5
Airija	23,0	19,5	18,2	15,4	11,3	8,6	6,8	7,3	8,5	9,1	8,9	8,7
Italija	29,1	30,3	30,4	30,2	29,9	28,7	27,0	24,1	23,1	23,7	23,5	24,0
Kipras	:	:	:	:	:	:	10,1	8,1	8,1	8,9	10,5	13,0
Latvija	:	:	:	:	26,8	23,6	21,4	23,0	22,0	18,0	18,1	13,6
Lietuva	:	:	:	:	25,5	26,4	30,6	30,9	22,5	25,1	22,7	15,7
Liuksemburgas	7,1	7,2	8,2	7,9	6,9	6,9	7,2	7,3	8,2	11,2	16,5	13,8
Vengrija	:	:	18,5	17,0	15,0	12,6	12,4	11,3	12,7	13,4	15,5	19,4
Malta	:	:	:	:	:	:	13,7	18,8	17,1	17,2	16,8	16,4
Olandija	10,9	11,4	11,1	9,1	7,6	6,8	5,7	4,5	5,0	6,3	8,0	8,2
Austrija	5,7	5,6	6,3	6,7	6,4	5,4	5,3	5,8	6,7	8,1	9,4	10,3
Lenkija	:	:	:	23,2	22,5	30,1	35,1	39,5	42,5	41,9	39,6	36,9
Portugalija	15,0	16,5	16,7	15,1	10,7	9,1	8,8	9,4	11,6	14,5	15,3	16,1
Slovėnija	:	:	17,5	17,2	17,8	17,7	16,3	17,8	16,5	17,3	16,1	15,9
Slovakija	:	:	:	:	25,1	33,8	36,9	39,2	37,7	33,4	33,1	30,1
Suomija	34,0	29,7	28,0	25,2	23,5	21,4	21,4	19,8	21,0	21,8	20,7	20,1
Švedija	22,0	19,1	20,5	20,6	16,1	12,3	10,5	10,9	11,9	13,4	16,3	22,6 ^(p)
Didžioji Britanija	16,4	15,3	14,9	13,7	13,1	13,0	12,6	11,8	12,0	12,2	12,1	12,9
Bulgarija	:	:	:	:	:	:	33,7	38,8	37,0	28,2	25,8	22,3
Rumunija	:	:	:	16,3	15,8	17,2	17,2	17,6	21,0	19,5	23,2	25,8
Turkija	:	:	:	:	:	:	13,0	16,1	19,1	20,5	19,6	:
Norvegija	12,5 ^(b)	11,7 ^(b)	12,1	10,5	9,1	9,4	9,9	10,3	11,1	11,6	11,4	11,6
JAV	12,5	12,1	12,0	11,3	10,4	9,9	9,3	10,6	12,0	12,4	11,8	11,3
Japonija	5,5	6,1	6,7	6,7	7,7	9,2	9,1	9,6	9,9	10,1	9,5	8,7

Šaltinis: Unemployment Rate of Population less than 25 years – Total. Eurostat.

(:) Duomenų nėra

(p) Negalutiniai duomenys

(b) Trūksta duomenų

8 priedas

Ilgalaikio nedarbo (daugiau nei 12 mėn.) lygis 1994-2005 m., proc. visos aktyvos gyventojų dalies

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ES (25 šalys)	5,0	4,9	4,9	4,8	4,4	3,9	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	3,3
ES (15 šalių)	:	4,9	4,9	4,8	4,4	3,9	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	3,9
Euro zona	5,3	5,4	5,4	5,4	5,0	4,4	3,9	3,6	3,6	3,9	4,0	3,8
Euro zona (12 šalių)	5,3	5,3	5,4	5,4	5,0	4,5	3,9	3,6	3,6	3,9	4,0	3,8
Belgija	5,6	5,8	5,7	5,4	5,6	4,8	3,7	3,2	3,7	3,7	4,1	4,4
Čekijos Respublika	:	:	:	:	2,0	3,2	4,2	4,2	3,7	3,8	4,2	4,2
Danija	2,5	2,0	1,8	1,5	1,3	1,1	0,9	0,9	0,9	1,1	1,2	1,1
Vokietija	3,7	3,9	4,1	4,6	4,5	4,1	3,7	3,7	3,9	4,5	5,4	5,0 ^(b)
Estija	:	:	:	:	4,2	5,0	5,9	6,0	5,4	4,6	5,0	4,2
Graikija	4,4	4,6	5,2	5,3	5,8	6,5	6,2	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1
Ispanija	10,8	10,3	9,4	8,7	7,5	5,7	4,6	3,7	3,7	3,7	3,4	2,2 ^(b)
Prancūzija	4,5	4,4	4,5	4,7	4,5	4,1	3,5	3,0	3,1	3,7	3,9	4,0
Airija	9,2	7,6	7,0	5,6	3,9	2,4	1,6	1,3	1,4	1,6	1,6	1,5
Italija	6,5	7,1	7,3	7,3	6,8	6,7	6,3	5,7	5,1	4,9	4,0	3,9
Kipras	:	:	:	:	:	:	1,2	0,8	0,8	1,0	1,2	1,2
Latvija	:	:	:	:	7,9	7,6	7,9	7,2	5,5	4,4	4,6	4,1
Lietuva	:	:	:	:	7,5	5,3	8,0	9,3	7,2	6,0	5,8	4,3
Liuksemburgas	0,9	0,7	0,8	0,9	0,9	0,7	0,6	0,6	0,7	0,9	1,1	1,2
Vengrija	:	:	5,2	4,5	4,2	3,3	3,1	2,6	2,5	2,4	2,7	3,2
Malta	:	:	:	:	:	:	4,4	3,7	3,3	3,2	3,4	3,4
Olandija	3,3	3,1	3,0	2,3	1,5	1,2	0,8	0,6	0,7	1,0	1,6	1,9
Austrija	1,1	1,0	1,2	1,3	1,3	1,2	1,0	0,9	1,1	1,1	1,3 ^(b)	1,3
Lenkija	:	:	:	5,0	4,7	5,8	7,4	9,2	10,9	11,0	10,3	10,2
Portugalija	2,6	3,1	3,3	3,2	2,2 ^(b)	1,8	1,7	1,5	1,7	2,2	3,0	3,7
Slovėnija	:	:	3,4	3,4	3,3	3,3	4,1	3,7	3,5	3,5	3,2	3,1
Slovakija	:	:	:	:	6,5	7,8	10,3	11,3	12,2	11,4	11,8	11,7
Suomija	:	:	:	4,9	4,1	3,0	2,8	2,5	2,3	2,3	2,1	2,2
Švedija	2,3	2,3	2,7	3,1	2,6	1,9	1,4	1,0	1,0	1,0	1,2	1,2 ^(p)
Didžioji Britanija	4,1	3,5	3,1	2,5	1,9	1,7	1,4	1,3	1,1	1,1	1,0	1,0
Bulgarija	:	:	:	:	:	:	9,4	12,1	12,0	8,9	7,2	6,0
Kroatija	:	:	:	:	:	:	:	:	8,9	8,4	7,3	7,4
Rumunija	:	:	:	2,5	2,3	2,8	3,5	3,2	4,0	4,2	4,5	4,4
Turkija	:	:	:	:	:	:	1,4	1,8	3,1	2,5	4,0	4,1
Islandija	:	:	:	:	:	:	:	:	:	0,2	0,3	0,3
Norvegija	:	:	:	:	:	:	0,3	0,4	0,5	0,6	0,8	0,9
Šveicarija	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
JAV	0,7	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2	0,3	0,5	0,7	0,7	0,6
Japonija	0,5	0,6	0,6	0,7	0,8	1,0	1,2	1,3	1,7	1,8	1,6	1,5

Šaltinis: Long-Term Unemployment Rate – Total. Eurostat.

(:) Duomenų nėra

(b) Trūksta duomenų

(p) Negalutiniai duomenys

Mokymasis visą gyvenimą (25-64 m. amžiaus besimokančiųjų gyventojų dalis) 1994-2005 m., proc.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ES (25 šalys)	:	:	:	:	:	:	7,5 ^(e)	7,5 ^(e)	7,6	9,0 ^(b)	9,9	10,2
ES (15 šalių)	:	:	:	:	:	8,2 ^(e)	8,0 ^(e)	8,0 ^(e)	8,1	9,8 ^(b)	10,7	11,2
Euro zona	:	4,5	5,1	5,1	:	5,6 ^(e)	5,4 ^(e)	5,2 ^(e)	5,3	6,5 ^(b)	7,3	8,1
Euro zona (12 šalių)	:	4,3	4,9	5,0	:	5,5 ^(e)	5,2 ^(e)	5,2 ^(e)	5,3	6,5 ^(b)	7,3	8,1
Belgija	2,7	2,8	2,9	3,0	4,4	6,9 ^(b)	6,2	6,4	6,0	7,0	8,6 ^(b)	8,3
Čekijos Respublika	:	:	:	:	:	:	:	:	5,6	5,1 ^(b)	5,8	5,6
Danija	15,1	16,8	18,0	18,9	19,8	19,8	19,4 ^(b)	18,4	18,0	24,2 ^(b)	25,6	27,4
Vokietija	:	:	5,7	5,4	5,3	5,5	5,2	5,2	5,8	6,0	7,4	7,7
Estija	:	:	:	4,3	6,3	6,5	6,5 ^(b)	5,4	5,4	6,7	6,4	5,9
Graikija	1,0	0,9	0,9	0,9	1,0	1,3	1,0	1,2	1,1	2,6 ^(b)	1,8	1,9
Ispanija	3,9	4,3	4,4	4,4	4,2	5,0	4,1 ^(b)	4,4	4,4	4,7	4,7	10,5 ^(b)
Prancūzija	2,9	2,9	2,7	2,9	2,7	2,6	2,8	2,7	2,7	7,0 ^(b)	7,1	7,1
Airija	3,9	4,3	4,8	5,2	:	:	:	:	5,5	5,9 ^(b)	6,1	7,4
Italija	3,4	3,8	4,1	4,6	4,8	5,5	4,8 ^(b)	4,5	4,4	4,5	6,3 ^(b)	5,8
Kipras	:	:	:	:	:	2,6	3,1	3,4	3,7	7,9 ^(b)	9,3	5,9 ^(b)
Latvija	:	:	:	:	:	:	:	:	7,3	7,8	8,4	7,9
Lietuva	:	:	:	:	:	3,9	2,8	3,5	3,0 ^(b)	3,8	5,9 ^(b)	6,0
Liuksemburgas	3,3	2,9	2,9	2,8	5,1 ^(b)	5,3	4,8	5,3	7,7	6,5 ^(b)	9,8	8,5
Vengrija	:	:	:	2,9	3,3	2,9	2,9	2,7	2,9	4,5 ^(b)	4,0	3,9
Malta	:	:	:	:	:	:	4,5	4,6	4,4	4,2	4,3 ^(b)	5,3
Olandija	13,6	13,1	12,5	12,6	12,9	13,6	15,5	15,9	15,8	16,4 ^(b)	16,4	15,9
Austrija	:	7,7	7,9	7,8	:	9,1	8,3	8,2	7,5	8,6 ^(b)	11,6	12,9
Lenkija	:	:	:	:	:	:	:	4,3	4,2	4,4	5,0 ^(b)	4,9
Portugalija	3,5	3,3	3,4	3,5	3,1 ^(b)	3,4	3,4	3,3	2,9	3,2	4,3 ^(b)	4,1
Slovėnija	:	:	:	:	:	:	:	7,3	8,4	13,3 ^(b)	16,2	15,3
Slovakija	:	:	:	:	:	:	:	:	8,5	3,7 ^(b)	4,3	4,6
Suomija	:	:	16,3	15,8	16,1	17,6	17,5 ^(b)	17,2	17,3	22,4 ^(b)	22,8	22,5
Švedija	:	:	26,5	25,0	:	25,8	21,6	17,5 ^(b)	18,4	31,8 ^(b)	32,1	32,1
Didžioji Britanija	11,5	:	:	:	:	19,2	20,5 ^(b)	20,9	21,3	26,8 ^(b)	29,4	27,5
Bulgarija	:	:	:	:	:	:	:	1,4	1,2	1,3	1,3	1,3
Kroatija	:	:	:	:	:	:	:	:	1,9	1,8	1,9	2,1
Rumunija	:	:	:	0,9	1,0	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,4 ^(p)	1,6
Turkija	:	:	:	:	:	:	1	1	1	1,2	1,1	1,9
Islandija	:	14,1	15,7	16,5	19,3	20,2	23,5	23,5	24,0	29,5 ^(b)	24,2	25,7
Norvegija	:	:	16,5	16,4	:	:	13,3	14,2	13,3	17,1 ^(b)	17,4	17,8
Šveicarija	:	:	29,5	29,8	33,3	31,1	34,7	36,0	34,4	24,7 ^(b)	28,6	26,9
JAV	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Japonija	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Šaltinis: Life-Long Learning – Total. Eurostat.

(:) Duomenų nėra; (e) Įvertis

(b) Trūksta duomenų; (p) Negalutiniai duomenys

Europos šalių demografiniai rodikliai 2005 m.

	Gyventojų skaičius, tūkst.	1000-iui gyventojų tenka gimusiuju	1000-iui gyventojų tenka mirusiuju	Natūralus gyventojų prieaugis 1000-iui gyventojų	Migracijos saldo 1000- iui gyventojų	Bendras gyventojų pokytis 1000-iui gyventojų	Gyventojų skaičius, tūkst. (2006 m. sausio mėn.)
ES 25	459,488	10,5	9,7	0,7	3,7	4,4	461,507
Vokietija	82,501	8,4	10,1	-1,7	1,2	-0,5	82,456
Prancūzija	60,561	12,6	8,8	3,7	1,7	5,4	60,892
Didžioji britanija	60,035	11,9	9,9	2,0	3,3	5,3	60,354
Italija	58,462	9,9	10,4	-0,5	5,8	5,3	58,772
Ispanija	43,038	10,9	8,8	2,1	15,0	17,1	43,781
Lenkija	38,174	9,4	9,7	-0,3	-0,3	-0,7	38,148
Olandija	16,306	11,6	8,4	3,1	-1,2	2,0	16,338
Graikija	11,076	9,4	9,2	0,2	3,1	3,3	11,112
Portugalija	10,529	10,5	9,7	0,8	3,9	4,7	10,579
Belgija	10,446	11,4	10,0	1,4	3,2	4,6	10,494
Čekijos Respublika	10,221	10,0	10,5	-0,5	3,5	2,9	10,251
Vengrija	10,098	9,6	13,5	-3,9	1,8	-2,1	10,076
Švedija	9,011	10,4	9,9	0,5	2,7	3,2	9,040
Austrija	8,207	9,4	9,0	0,4	7,4	7,8	8,270
Danija	5,411	11,8	10,3	1,6	1,4	3,0	5,428
Slovakija	5,385	10,0	9,8	0,2	0,8	0,9	5,390
Suomija	5,237	11,0	9,2	1,8	1,7	3,5	5,255
Airija	4,109	15,3	6,5	8,8	11,4	20,2	4,193
Lietuva	3,425	8,9	12,9	-4,0	-3,0	-7,0	3,401
Latvija	2,306	9,3	14,2	-4,9	-0,5	-5,4	2,294
Slovėnija	1,998	8,8	9,2	-0,5	3,6	3,1	2,004
Estija	1,347	10,6	13,1	-2,5	-0,3	-2,8	1,343
Kipras*	749	10,9	6,7	4,1	27,2	31,3	773
Liuksemburgas	455	11,5	7,6	3,9	3,4	7,3	458
Malta	403	9,9	7,2	2,7	5,0	7,8	406
Kitos							
Islandija	294	14,2	6,2	7,9	2,0	10,0	297
Lichtenšteinas	35	10,8	6,4	4,5	3,8	8,3	35
Norvegija	4,606	12,4	8,8	3,7	4,7	8,4	4,645
ELPA šalys	464,423	10,5	9,7	0,7	3,7	4,4	466,484
Šveicarija	7,415	9,6	8,3	1,3	4,7	6,0	7,460
Kroatija	4,444	9,4	11,1	-1,7	2,6	0,9	4,448
Bulgarija	7,761	9,0	14,6	-5,6	-1,8	-7,4	7,704
Rumunija	21,659	10,2	12,3	-2,1	-0,5	-2,5	21,604
Turkija**	71,609	18,9	6,2	12,6	-5,9	12,6	72,520

Šaltinis: Europe: Population and Migration in 2005. Eurostat.

* tik Graikiškoji Kipro dalis, ** Turkijos migracijos saldo duomenys yra nuo 2003 m.

Migracijos saldo 1994 – 2005 m., tūkst. gyventojų

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ES (25 šalys)	590,4	690,2	610,9	450,3	543,1 ^(b)	939,2	678,2	1316,8	1804,6	1983,0	2032,8	1663,4
ES (15 šalių)	636,6	723,7	637,2	464,7	563,6 ^(b)	936,4	1096,2	1361,7	1798,3	1943,4	1993,8	1606,8
Euro zona (12 šalių)	542,9	618,8	566,6	388,5	444,2 ^(b)	775,9	917,9	1170,1	1600,2	1729,9	1736,3	1380,7
Belgija	17,3	1,8	15,1	9,8	11,6	16,7	12,9	35,7	40,5	35,5	35,8	50,7
Čekijos Respublika	10,0	9,9	10,2	12,0	9,5	8,8	6,5	-43,1	12,3	25,8	18,6	36,2
Danija	10,5	28,6	17,5	12,1	11,0	9,4	10,1	12,0	9,6	7,0	5,0	6,7
Vokietija	315,6	398,3	281,5	93,4	47,0	202,1	167,8	274,8	218,8	142,2	81,8	81,6
Estija	-20,9	-15,6	-13,4	-6,9	-6,7	-1,1	0,2	0,1	0,2	0,3	0,1	0,1
Graikija	78,1	77,3	70,9	61,5	54,8	45,1	29,3	37,8	38,0	35,4	41,4	40,0
Ispanija	64,4	70,5	83,3	94,4	158,7	237,9	389,8	441,2	649,2	624,5	610,0	641,6
Prancūzija	:	:	:	:	-1,4	93,9	103,9	119,9	131,1	134,9	253,9	92,5
Airija	-3,0	6,0	15,9	17,4	16,2	24,3	31,8	39,2	32,7	31,3	47,9	66,2
Italija	25,7	31,5	59,5	55,7	64,1	46,4	55,2	47,6	349,6	609,5	558,2	324,2
Kipras	7,0	6,6	6,0	5,5	4,2	4,2	4,0	4,6	6,9	12,4	15,7	14,4
Latvija	-22,8	-13,8	-10,1	-9,4	-5,8	-4,1	-5,4	-5,2	-1,8	-0,9	-1,1	-0,6
Lietuva	-24,2	-23,7	-23,4	-22,4	-22,1	-20,7	-20,3	-2,5	-1,9	-6,3	-9,6	-8,8
Liuksemburgas	3,8	4,3	3,5	3,6	3,8	4,4	3,5	3,3	2,6	2,1	1,5	2,8
Vengrija	18,0	17,8	17,8	17,5	17,3	16,8	16,7	9,8	3,5	15,5	18,2	17,3
Malta	1,0	-0,2	0,7	0,6	0,5	0,5	9,9	2,2	2,0	1,6	1,8	0,9
Olandija	20,4	15,0	21,3	30,5	44,1	43,9	57,0	56,0	27,6	7,0	-10,0	-22,8
Austrija	3,1	2,1	3,9	1,5	8,5	19,8	17,2	43,5	34,8	38,2	61,7	56,4
Lenkija	-19,0	-18,2	-12,8	-11,7	-13,2	-14,0	-409,9	-16,8	-18,0	-13,8	-9,4	-12,9
Portugalija	17,3	22,3	26,2	29,4	32,3	38,0	47,1	64,9	70,1	63,5	47,3	38,4
Slovėnija	0,0	0,8	-3,5	-1,4	-5,5	10,9	2,7	4,9	2,2	3,6	1,7	6,4
Slovakija	4,7	2,9	2,2	1,8	1,3	1,5	-22,4	1,1	0,9	1,4	2,9	3,4
Suomija	3,7	4,2	4,0	4,8	4,5	3,4	2,4	6,2	5,2	5,8	6,7	9,2
Švedija	50,8	11,7	5,8	5,9	11,0	13,6	24,5	28,6	30,9	28,7	25,3	26,7
Didžioji Britanija	32,4	64,6	47,3	58,2	97,4	137,5	143,7	151,0	157,6	177,8	227,2	192,6
Bulgarija	0,0	0,0	1,1	0,1	0,0	0,0	-220,6	7,3	-0,1	0,0	:	0,0
Kroatija	-0,4	-179,2	:	:	:	:	-123,5	15,2	8,6	12,5	11,5	8,2
Rumunija	-16,2	-21,2	-19,3	-13,4	-5,6	-2,5	-3,7	-557,8	-1,5	-7,4	-10,1	-7,2
Turkija	:	:	:	:	:	:	:	:	:	-415,0	3,5	-1,0
Islandija	-0,8	-1,4	-0,5	0,1	0,9	1,1	1,9	0,8	-0,3	-0,2	0,6	3,9
Lichtenšteinas	0,1	0,1	0,0	0,0	0,5	0,2	0,3	0,4	0,2	0,3	0,1	0,1
Norvegija	7,6	6,5	5,7	9,7	13,3	19,1	9,7	8,0	17,3	11,2	13,2	18,3
Šveicarija	29,4	24,6	-1,5	-2,6	10,7	25,0	23,7	39,4	47,1	41,5	38,1	32,2
ELPA šalys	36,3	29,7	3,8	7,2	25,5	45,3	35,5	48,6	64,2	52,9	52,0	54,6

Šaltinis: Net Migration – Total. Eurostat.

(:) Duomenų nėra; (b) Trūksta duomenų

Tarptautinės emigracijos Lietuvoje prognozė 2006 – 2040 m. ir paklaidos

<i>Periodas</i>	<i>Prognozuojamo periodo eil. nr., μ</i>	<i>Standartinė prognozės paklaida, s_{y_t}</i>	<i>Prognozuojama reikšmė</i>	<i>Apatinė riba</i>	<i>Viršutinė riba</i>
2006	1	14686,172	27898,93	-1473,4	57271,3
2007	2	15031,97	28056,66	-2007,3	58120,6
2008	3	15380,599	28214,39	-2546,8	58975,6
2009	4	15731,871	28372,12	-3091,6	59835,9
2010	5	16085,613	28529,85	-3641,4	60701,1
2011	6	16441,666	28687,58	-4195,8	61570,9
2012	7	16799,882	28845,31	-4754,5	62445,1
2013	8	17160,127	29003,04	-5317,2	63323,3
2014	9	17522,274	29160,77	-5883,8	64205,3
2015	10	17886,208	29318,5	-6453,9	65090,9
2016	11	18251,824	29476,23	-7027,4	65979,9
2017	12	18619,02	29633,96	-7604,1	66872
2018	13	18987,706	29791,69	-8183,7	67767,1
2019	14	19357,797	29949,42	-8766,2	68665
2020	15	19729,214	30107,15	-9351,3	69565,6
2021	16	20101,882	30264,88	-9938,9	70468,6
2022	17	20475,735	30422,61	-10529	71374,1
2023	18	20850,707	30580,34	-11121	72281,8
2024	19	21226,74	30738,07	-11715	73191,6
2025	20	21603,778	30895,8	-12312	74103,4
2026	21	21981,77	31053,53	-12910	75017,1
2027	22	22360,667	31211,26	-13510	75932,6
2028	23	22740,424	31368,99	-14112	76849,8
2029	24	23120,999	31526,72	-14715	77768,7
2030	25	23502,352	31684,45	-15320	78689,2
2031	26	23884,445	31842,18	-15927	79611,1
2032	27	24267,243	31999,91	-16535	80534,4
2033	28	24650,715	32157,64	-17144	81459,1
2034	29	25034,828	32315,37	-17754	82385
2035	30	25419,555	32473,1	-18366	83312,2
2036	31	25804,866	32630,83	-18979	84240,6
2037	32	26190,737	32788,56	-19593	85170
2038	33	26577,143	32946,29	-20208	86100,6
2039	34	26964,061	33104,02	-20824	87032,1
2040	35	27351,47	33261,75	-21441	87964,7

Tarptautinės imigracijos Lietuvoje prognozė 2006 – 2040 m. ir paklaidos

<i>Periodas</i>	<i>Prognozuojamo periodo eil. nr., μ</i>	<i>Standartinė prognozės paklaida, s_{y_t}</i>	<i>Prognozuojama reikšmė</i>	<i>Apatinė riba</i>	<i>Viršutinė riba</i>
2006	1	6623,3181	2644,79	-10602	15891,4
2007	2	6779,2696	2374,5	-11184	15933
2008	3	6936,4979	2104,21	-11769	15977,2
2009	4	7094,9183	1833,92	-12356	16023,8
2010	5	7254,4525	1563,63	-12945	16072,5
2011	6	7415,0287	1293,34	-13537	16123,4
2012	7	7576,5807	1023,05	-14130	16176,2
2013	8	7739,0473	752,76	-14725	16230,9
2014	9	7902,3721	482,47	-15322	16287,2
2015	10	8066,5031	212,18	-15921	16345,2
2016	11	8231,3919	-58,11	-16521	16404,7
2017	12	8396,9939	-328,4	-17122	16465,6
2018	13	8563,2678	-598,69	-17725	16527,8
2019	14	8730,1751	-868,98	-18329	16591,4
2020	15	8897,6803	-1139,27	-18935	16656,1
2021	16	9065,7501	-1409,56	-19541	16721,9
2022	17	9234,3538	-1679,85	-20149	16788,9
2023	18	9403,4626	-1950,14	-20757	16856,8
2024	19	9573,0498	-2220,43	-21367	16925,7
2025	20	9743,0903	-2490,72	-21977	16995,5
2026	21	9913,5609	-2761,01	-22588	17066,1
2027	22	10084,44	-3031,3	-23200	17137,6
2028	23	10255,706	-3301,59	-23813	17209,8
2029	24	10427,342	-3571,88	-24427	17282,8
2030	25	10599,328	-3842,17	-25041	17356,5
2031	26	10771,648	-4112,46	-25656	17430,8
2032	27	10944,287	-4382,75	-26271	17505,8
2033	28	11117,229	-4653,04	-26887	17581,4
2034	29	11290,46	-4923,33	-27504	17657,6
2035	30	11463,968	-5193,62	-28122	17734,3
2036	31	11637,739	-5463,91	-28739	17811,6
2037	32	11811,763	-5734,2	-29358	17889,3
2038	33	11986,029	-6004,49	-29977	17967,6
2039	34	12160,525	-6274,78	-30596	18046,3
2040	35	12335,242	-6545,07	-31216	18125,4